

**Synopsis quorundam brevium sed perutilium commentariorum de peste.
Autoribus aliquot excellentissimis medicis / ... Edita studio Joachimi
Camerarii.**

Contributors

Camerarius, Joachim, 1534-1598.
Donzellini, Girolamo, -1588.
Ingrassia, Giovanni Filippo, 1510-1580.
Rincio, Caesare, -1580.

Publication/Creation

[Noribergae] : [In officina Catharinae Gerlachin, & haeredum Johannis Montani], [1583]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/hywqjujy>

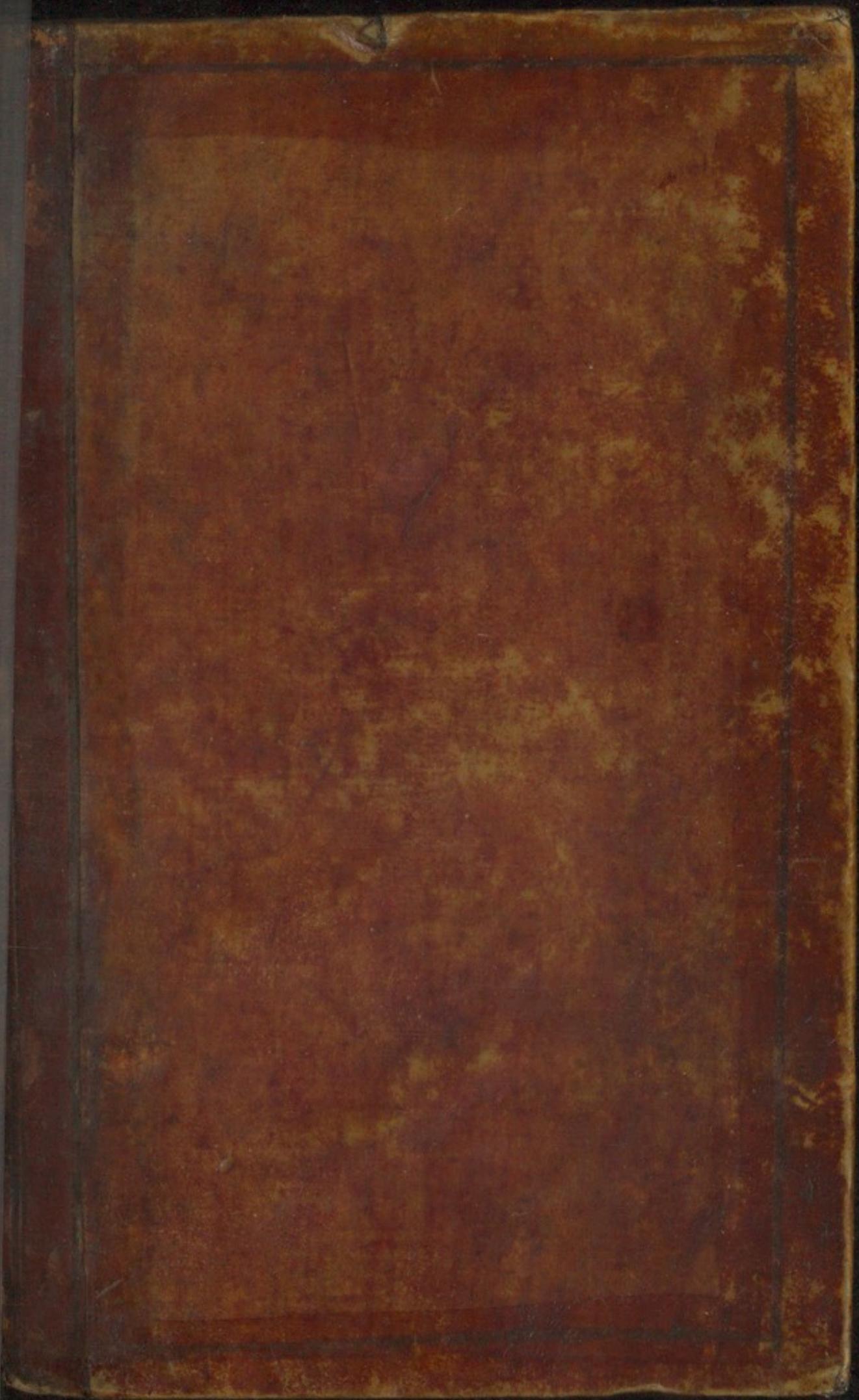
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

65.B.34

2999^v

S Y N O P S I S

QVORVNDAM

B'REVIVM SED PER-
VTILIVM COMMENTARI-
ORVM DE PESTE, AVTORIBVS ALI-
quot excellentissimis Medicis, quorum
nomina post præfationem po-
sita sunt.

EDITA STUDIO

JOACHIMI CAMERARII
Medici Norimbergensis.

Vsus multa docet, sed pia vota juvant.

A N N O.

C I C I L X X X I I I .

AD AMPLISSI- MVM ET PRAESTANTIS-

SIMVM SENATVM INCLYTAE

Reipub. Norimbergensis, Do-
minos suos observan-
dissimos.

ALEXANDER TRALLIA-
nus, Medicus inter Græcos
post Hippocratē & Galenum
celebris admodum & peritus,
libro 1. refert Damocratem
quendam juvenem Atheni-
ensem morbo Epileptico correptum, cum
multa & varia medicamentorum genera con-
tra hunc a Medicis & aliis, oblata atq; com-
mendata ipsi fuissent, incertum quænam ex
magna ista remediorum caterva ei potiss. pro-
futura, eligeret, Delphos ad oraculum (quod
eo tempore in max. existimatione erat) se
contulisse, ut ibi falsum numen fatidicum A-
pollinis consuleret, atque ex eo cognosceret,
quodnam ex illis maxime efficax in tam diffi-
cili morbo abigendo esse posset. Quàm ob-
scurum autem, ut plerunq; fieri consuevit, &

A 2 pro-

propemodum ridiculum responsum inde ac-
ceperit, non est huius loci recensere. Quæ ego
dum considero, saepe mihi in mentem venit,
quid nobis veritatis cælestis cognitionem ha-
bentibus in gravibus atq; difficilibus medica-
tionibus, præsertim malignorum & difficili-
um morborum (in quibus non raro, quam-
vis copiosa medicamentorum quasi sylva se se
offerat, secundum tamen usitatum proverbium,
in copia nescio quæ inopia adesse soleat)
faciendum, & quanta assiduitate, studio, &
ardore verus & æternus D E V S fons & au-
tor omnium bonorū, a quo, secundum S. Ia-
cobum, πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δῶρον τέλεον
ἀνωγέν διπλὸν πατέρος Φώτῳ εστί: id est, a quo est o-
mne munus bonum, & omne donum perfe-
ctum descendens desuper a patre lumen;
semper & ante omnia rogandus sit, ut succe-
sum in nostris actionibus largiri, atque saluta-
ria & utilia auxilia, tam in aliis cunctis, quam
in primis in periculis & pestilentibus mor-
bis curandis nobis subjicere atque suppedita-
re velit. Nam in his posteriori loco comme-
moratis affectibus, secundum Hippocratis
nostrī præclarā sententiam, occasiones sunt
admodū præcipites, & facilime e manib. elab-
entes, judicium autem perquam difficile, &
crebro experientia quoque fallax & incerta
esse solet, unde etiam doctiss. Medici his de-
causis

causis & aliis multis s^epe in max. versan-
tur difficultatibus, & valde intricata quando-
que inveniunt omnia. Quamvis autem pesti-
lentes morbos inter illos numerandos esse
sciamus, qui, ut aliæ eiusmodi similes poenæ,
propter peccata & flagitia hominum, provo-
cantia justissimam iram D^E I, divinitus in hu-
manum genus immittantur, non tamen ne-
gandum quoque est, eundem D^E V M opt.
max. pro sua immensa bonitate & misericor-
dia, quæ opplet orbem terrarum, pariter eti-
am nonnulla præsidia miseris mortalibus lar-
gitum esse, per quæ & sine etiam quibus, pro
ut eius divinæ voluntati atque providentiæ
visum fuerit, s^epe in tantis calamitatibus ma-
li aliquam levationem vel etiam ablationem
concedere dignatur. Ideoq; etiā principes &
alios qui magistratus munere funguntur, pa-
terna cura & solicitudine erga subditos suos
tam miseris temporib. affici vult, & Medicos
quoq; doctos & recte aliis consulentes præ-
bet, qui amantes, patriæ & civium suorum ut
bene mereri & prodesse possint quam plurib.
nulos non labores atq; molestias perferunt,
ac pericula manifesta præsenti animo, (modo
in suo officio fideliter ac recte exequendo
non impedianter) subire non detrectant, ac
salutaribus remediis, quibuscunque possunt,
præsto esse conantur. Quorum omnium pio-

admodum & honesto proposito , & conati-
bus laude dignis , æternum D E V M adesse ,
eorumque actiones fortunare , nemo est qui
dubitet . Tales postea etiam student suis con-
siliis atque scriptis utiliss . quibuscunque pos-
sunt , prodesse , & ut viros candidos atq ; pro-
bos decet , sua omnia libenter aliis commu-
nicant , ac publice cognoscenda & dijudican-
da proponunt ; cum non pauci contra sæculi
nostrí novi Thessali atq ; pseudomedici invidi ,
ambitiosi & avari sua arcana , & sub variis su-
perbis & absurdis nominibus occultata re-
media plurimum jactantes , nemini tamen , ac
si essent sacra Eleusinia , qui judicium de illis
ferre ex vera Methodo posset , revelantes , in
caussa sint , ut sæpe ægri decipientur , & max .
injuria afficiantur , pluresq ; alii ipsorum ex-
emplo ad quodvis facinus aggrediendum au-
daciores reddantur . Cum verò omnes no-
rint , quo pacto superioribus annis in multis
celeberrimis locis Italiæ pestis lues vehe-
menter grassata fuerit , nihil certe tam a Ma-
gistratu quām Medicis & aliis , omnium eo-
rum quæ humana diligentia atque sagacitate
excogitari potuerunt , tunc intentatum aut
prætermissum , quo tam sævo malo occurri ,
& illud , adjuvante divina gratia , tandem de-
pelli penitus posset , dicti apud Comicū , non
immemor ,

Nun-

*Nunq̄ ita quisq̄ bene subducta ratione ad vitam fuit.
Quin etas, usus semper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat, ut illa, quæ te scire credas, nescias,
Et quæ tibi putaveris prima, experiundo repudies,*

quæcunque postea conquerere aut nancisci
potui, quæ vel a præfectis, ut vocant, sanita-
tis publice constituta in hoc genere atq; pro-
posita, vel ab exercitatiss. Medicis litteris
mandata fuerunt, ea universa nullis in ea re
parcens laboribus aut sumtibus mihi compa-
rare, sedulo evolvere, & ex quæ illis ad no-
stros homines, mores, regiones, & alias ~~ωέι-~~
~~σάρδς~~ recte & cum fructu accommodari pos-
sent, breviter annotare studui. Quæ ut quasi
in unum corpus congesta elaborarem, & ad
editionem adornarem, multi ex amicis po-
stulare non intermisserunt, quibus tamen ut
satisfacerem, & eiusmodi quippiam aggredie-
rer mihi ipsi persuadere non potui, existimans
tali modo lucubrationes collectas non dissi-
miles esse negotiatorum facultatibus, quæ
male partæ, & ab aliis injuste ablatæ, male eti-
am & celeriter dilabuntur, si vero propria
industria & sine ullius injuria conquisitæ sint,
diutius quoque durare consueverunt. Recti-
us igitur me facturum censui, si ex multis
verbosis admodum scriptis nonnulla hoc
tempore brevia quidem ~~υπομηματα~~, sed res
utiles non paucas continentia feligerem, at-

que ea quæ ex illis Italice conscripta fuere, in
Latinam linguam converterem, & quædam
nostra etiam adderem, sperans hunc labo-
rem meum omnibus, quibus hanc operam
dare voluimus, gratum atque utilem futurum
esse. Neque velim tamen hoc meum factum
ita accipi, quasi ideo nostrorum Medicorum
doctissimorum scripta, quæ equidem pluri-
mi semper, ut par est, feci & fakturus sum, fa-
stidiens atque contemnens, externa tantum
amplecti atque commendare constituerem,
sed potius hoc mihi propositum fuisse, ut stu-
diosi Medicinæ, & alii, qui forte hæc cognoscere
cuperent, haberent quæ inter se non si-
ne aliquo, ut confido, fructu ad meliorem
tam difficultis & intricati morbi investigatio-
nem, conferre atque inde utiliora feligere
possent. Cogitaram sane hanc ob cauſsam
doctiss. cuiusdam & inter Germanos præci-
pui cuiusdam Medici Synopsin accuratis.
antea non editâ reliquis adjungere, sed cum
certis de cauſis id hoc tempore fieri non po-
tuerit, datus operam sum, ut cum aliis
quæſtionibus & observationibus non con-
temnendis aliquando etiam, volente Deo, in
lucem prodeat. Est autem hæc sententiarum
collatio ad hoc quoque utilis, ut imperitos
nonnullos, parvipendentes doctorum viro-
rum de his disputationes, & commentatio-
nes,

nes, sine ratione & Methodo unis quibus-dam remediis tantum innitentes, & absque discrimine in omni pestilenti morbo, loco, temperamento, sexu & reliquis, quæ cum magna præmeditatione, ut Hippocrates loqui solet, examinanda prius essent, adhiben-tes, de suo errore admoneat. Qui si diligen-ter considerarent, & sibi semper propone-rent, quām esset πλυμορφὸν, sive varium atque multiplex, κακοηγές ηγῆ ὀλεθρίον, malignum & perniciosum hoc malum, difficultatem réi melius perspecturi, & deposita suā falsa opiniōne, aliorum quoque sententias diligentius requisituri essent. In quorum etiam grati-ām, quid sibi hæc tria pestis epitheta velint, paulo copiosius nunc explicare placuit. Pri-mū enim, quām sit varia & multiformis illius natura, ita multiplicia, diversa atque etiam s̄pēnumero contraria symptomata pro ra-tione venenatæ putredinis, constitutione temporis, corporum temperie atque præpa-ratione afflignantum, satis ostendunt. Nam interdum homines tantum invadit, interdum vero alterius animantis certam speciem, atque inter homines nunc his, nunc aliis est infestior. Sic in Veneta prox. peste aliqui per-hibent virgines nubiles præ cæteris periclitatas fuisse, ut fere omnes perierint, quod idem quoque annotavit olim Iacobus de partibus

Avicennæ interpres. Sic videmus quosdam statim omnibus facultatibus prostratis jace-re, febre ardentiss. siti intolerabili, anxietate, dolore capitis immenso, delirio, vigiliis, inap-petentia, vomitu, fluxu alui, & aliis pluribus modis extreme torqueri. Alii vero contra prorsus nihil eiusmodi sentientes, febre exiguæ, & ut multi volunt, quandoq; nulla affici-untur, languor initio adest mediocris, ut nec malum præsens agnoscant, nisi jam totum corpus penetraverit, pulsus non est mutatus, urina & cætera exeuntia secundum naturam se habent, atque omnia alia videntur esse mi-tiora, attamen paulo post, etiam aliquando paucarum horarum spacio prodit se maligni-tas, & deteriora redduntur omnia, atque mors subsequitur. In aliquibus Materia putri-da & venenata statim ad exteriora loca cor-poris expellitur, atque ibidem maculas, pu-stulas, tumores, bubones, & carbunculos nunc peiores, nunc salubriores excitat, at in aliis horum nihil appareat, & intra corpus, (quod pessimū est) hæc ~~διποσκηματα~~ retinen-tur, & in præcipuis visceribus retenta latitant. Quidam etiam Medici fide dignissimi asse-runt, non unum vermem, sed eorum aliquot in cuiusdam febre pestilente lenticulari (ut vocant aliqui) extincti cerebro fuisse reper-tos, qui tamen an in eius substantia vel duræ matris

matris sinuosis partibus abditi fuerint, non-
dum est explicatum. Possent prope infinita
huius generis plura quoq; referri, sed de illis
disputandi forsitan aliis locus magis idone-
us sese offeret. Esse secundo loco κανθάρης,
vel secundum Galenum in Epidemior. Hipp.
explicatione κανθάρηστον, id est, malignissi-
mum, pessimique, ut Medici loquuntur, mo-
rīs, ex eo est manifestum, quod grassante pe-
ste alii ferme morbi omnes, alioqui etiam eu-
γέζαται, hoc est, simplicis. & leniss. huius ma-
lignantatem acquirant, & solito difficiliores cu-
ratu esse soleant. Idque eo usque etiam sese
extendit, ut non sine admiratione a clarissi-
mis Medicis Patavinis observatum sit in qui-
dusdam sauciis tempore pestilentiae, ipsa quo-
que vulnera reddita esse maligna, & luis isti-
us naturam contraxisse. Tertio quam perni-
ciosus & lethalis hic sit morbus omnibus est
notiss. & historiæ plurimæ abunde hoc te-
stantur. Vnde Galenus de Theriaca ad piso-
nem (quamvis de autore eius libri aliqui ne-
scio quam ob caussam dubitare velint) sævæ
atque immani bestiæ totas urbes & regiones
depascenti & ad solitudinem redigenti com-
parat, & Athenis istius crudelis pestis, quam
Thucydides & Lucretius exquisitissime de-
scribunt, tanta fuit pernicies, ut nemo eo
tempore repertus fuerit, quem vel morbus,
vel

vel mors, vel saltem luctus non attigisset. Romæ, quo tempore obiit Camillus, uno die decem millia hominum, & postea Imperat. Vespasiano, & Commodo, quotidie duo millia interiisse, Eusebius in Chronicis autor est. Utque recentiora attingamus, quis nescit, quantas strages superioribus annis in Italia Venetiis, Mediolani, Genuæ atque pluribus aliis in locis, cum in singulis jam commemoratis vrbibus ultra centena millia fuerint absumta, dederit? quam funestam calamitatem vicina nobis Bohemia nuper passa sit? in qua ad trecenta millia hominum periisse, multi affirmant. Quo tempore ad nos quoq; & alibi in Germania inde contagia illata, non-nihil homines affligere ceperunt, quæ tamen, Dei singulari benignitate, cui perpetuæ a nobis & immortales propterea sunt gratiæ agentæ, interea dum hæc in manibus habui, rursus evanuere. Sed de his hactenus, quæ quidem omnia eam ob caussam a nobis sunt exposita, non quòd peritioribus essent ignota, sed, ut diximus, quo magnitudinem & difficultatem rei melius declararem, & juniores Medicos atque alios ad diligentiss. illius inquisitionem redderem attentiores.

Cum vero, AMPLISSIMI ET PRAESTANTISS. VIRI, Domini observandiss. apud quosdam vestri ordinis Senatorib. prud-

dentia & cognitione multarum rerum singu-
lari præditos, quibus etiam a vestra Ampl. &
Præst. ideo munus publicæ salubritatis curan-
dæ temporibus contagiosis est demandatum,
de hisce rebus aliquoties esset sermo a me ha-
bitus, atque facile ex illis intellexissem, me-
um hoc institutum illis minime displicere, im-
mo autores esse mihi non dubitassent, ut hæc
partim conversa ex Italica lingua, partim a
me observata quasi in Epitomen redigerem
& ad editionem adornarem, dedi operam, ut
tandem in unum libellum redacta, typogra-
pho imprimenda darentur. Quæ quidem o-
puscula, quod sub vestræ Ampl. atque Præst.
nomine clarissimo publice apparere, & hoc
pacto aliis commendatoria reddere volue-
rim, nonnihil cunctantem magnitudo huma-
nitatis vestræ me rursum confirmavit, ac mihi
persuasit, in bonam spem venirem, hoc meum
factum V. Ampl. atque Præst. minime con-
trarium futurum esse. Quapropter etiam pe-
to maiorem in modum atque ea qua decet
observantia, ut V. Ampl. & Præst. hanc opel-
lam studii mei in opt. partem accipere, & una
mecum totum collegium nostrum Medicum,
quemadmodum V. Ampl. atque Præst. jam-
pridem facere cœpit, suo favore prosequi, &
contra multorum abusus atque artis Me-
dicæ salutaris atque præclaræ contemtum

auto-

autoritate & patrocinio suo illi semper adf-
ſe non gravetur. Filium Dei I E S V M C H R I -
S T V M σωτῆρα generis humani & ἀλεξητῆρα
nostrum unicum, supplicibus votis oro ut ve-
ſtram Ampl. atque Præſt. in gubernatione fe-
lici & diuturna ad prosperitatem & incre-
mentum huius inclytæ Reipub. perpetuo in-
columem tueri atque conservare, & omnis
generis mala ac præfertim pestilentis luis cle-
mentiss. a nobis avertere velit.

V. Ampl. & Præſt.

deditiss.

Ioachimus Camerarius
M. D.

emper adet.
in Cali-
& adiutoris
tus pro uive-
matione fe-
& incre-
spetuo in-
de omnis
misis de-

VADIS AVOCATA

EXALTA MELANIA

IN TERRA OLYMPIA

AVT

PROSPERITATIS UENITIA

CATALOGVS EORVM
QVAE IN HOC LI-
BELLO CONTINEN-
TUR.

 Ommentarius de peste doctissimus atq; accuratissimus Eximii Medici & Philosophi D. Hieronymi Donzellini Vorenensis: conversus ex Italico sermone in Latinum a Joachimo Camerario D. M.

Brevis methodus curandi pestiferum contagium, quod Anno Christi M D LXXV & LXXVI. Panormum metropolim Siciliae invasit: conversa ab eodem ex Italico libro excellenter. Protomedici Joannis Philippi Ingrassiae.

Disputatio de peste Mediolanensi, qua Anno Christi M D LXXVII. urbem afflixit, doctiss. Medici & Philosophi D. Cesaris Rincii.

De recta & necessaria ratione preservandi a pestis contagio, tam imminente quam ex oriente loca quelibet, brevis & diligens meditatione Joachimi Camerarii Medici Norimberg.

Constitutiones, leges & edicta quedam, tempore pestis Anno M D Lxxvi a M D Lxxvii. publice Venetiis & alibi proposita, breviter in Latinam linguam conversa, eodem Autore.

De Bolo Armenia & Terra Lemnia observationes eiusdem.

COM-

COMMENTARIUS DE PESTE DOCTIS-

SIMVS ET ACCVRATISS. EXI-
mii Medici & Philosophi D. Hie-
ronymi Donzellini Ve-
ronensis.

Estis est quedam occulta qualitas, inimica Naturæ humanae, venenata & perniciosa. Oritur autem ut plurimum a putredine maligna, aut illam producit sibi que habet adjunctam. Hæret ea in corpore subtilissimo & spirituoso, tanquam in suo proprio subjecto, quod propterea solet nominari seminarium pestis. Corpora vero omnia, quæ facile suscipiunt & in se continent hoc seminarium, nihilque ab eo patiuntur, ut est lana, linum, pelles, sericum & eiusmodi alia, vocantur fomites pestis. Cumque hoc seminarium propter suam subtilitatem facile diffundatur atq[ue] penetret, affert secum qualitatem quandam malignam: unde sequitur, pestem esse contagiosam, & quia Naturæ admodum adversatur, propterea etiam perniciosa.

*Duo igitur sunt propria opera atque signa
B quoque*

quoque pestis, contagium nimirum, & subita
atque præceps mortis invasio. Potest autem ex-
istere quasi sine febre, ut plurimum tamen con-
junguntur atq; eā comitantur pessima sympto-
mata, ut sunt bubones, carbunculi, pustulae ma-
lignæ vulgo petechiæ dictæ, appetitus prostra-
tus, vomitus, sitis, deliquium animi, difficul-
tas spirandi, anxietas, delirium, gravedo &
dolor capitis atque adeo universi corporis, pul-
sus debilis, urina maiore ex parte turbida, cum
pluribus aliis horrendis accidentibus, de quibus
tanquam ex propria forma et charactere, sicu-
ti homo ex facie, cognosci potest. Accedit pre-
terea ad hæc communis Medicorum veterum
& recentium, Græcorum & Latinorum senten-
tia, qui in hoc omnes consentiunt, pestem esse
Epidemicum sive popularem & communem
morbum, apud istum potiss. populum ubi grassa-
tur. Et hoc quidem quanquam ad essentiam pe-
stis non pertineat, sed potius symptomata sit ex-
ternum suæ conveniens Naturæ, tamen sequi-
tur ad effectum pestis, qui consistit in ipso conta-
gio, nec minus ad caussam eius, quæ communis
est universo populo. Sed posito casu quod in una
aliqua orbis terrarum urbe vel castello quispi-
am solus esset, & istam malignam atque vene-
natam qualitatem, quæ vera est pestis essentia,
una cum suo charactere in se experiretur, tum
certe ex ipsis effectibus & symptomatibus pro-
cul

tul dubio colligi poterit, hanc esse ipsammet pestem, quamvis tum quidem non erit epidemica aut popularis. Attamen verum quoque est, quod ubi hominum multitudo reperitur, tum celeriter sese propagat, unde dicendum est, popularem sive epidemicam esse, idque vel actus vel potentia.

Diversæ sunt pestis cauſſæ. Aliquando Deus opt. maximus solus immittit tales calamitates non accendentibus cauſſis secundis. Talis fuit ista pestis, qua is populum electum percussit, quod David Rex numerasset exercitum contra mandatum divinum. Oritur quoque pestis ex cœlestium corporum, ut vocant, influentiis, quarum cauſſæ sunt concursus, figura & aspectus stellarum diversarum. Idque pariter fit bifariam. Nam vel non mutatur neque corruptitur ab ista influentia cœlesti, aut ipsis elementis Aér, nisi a quadam propria qualitate influentia: Aut accedit, quando vel ab influxu particuli vel a lumine mutetur in substantia vel in suis qualitatibus manifestis. Primi generis multa extant exempla, tam apud veteres quam recentiores. Et observationes plures in medio sunt, quæ ostendunt quam saviss. extiterint aliquot pestes affligentes universas provincias, quanquam neque in substantia nec in qualitatibus aëris ulla fuerit animadversa manifesta mutatio, ut testantur Astrologi &

B a Medici

*Medici approbatissimi. Secundi vero generis
plures pestes ab Hippocrate & Galeno sunt com-
memoratae, & talis etiam extitit ista, quam de-
scribit Homerus primo libro sua Iliados, ubi, cum
Apollinem dicat suis sagittis de caelo pestem im-
mississe in exercitum Græcorum ad Troiam, nihil
aliud voluit innuere, quam Solem cum suis ra-
diis eiusmodi pestem produxisse. Quæ quidem a
multis sola censemur vera esse pestis, & cui pro-
prie hoc nomen competit.*

*Solet etiam pestis a corruptione Aëris ori-
ginem ducere, quamvis hæc corruptio ab influ-
xu cœlesti non proficiscatur, sed a causis inferio-
ribus proveniat, fitque hæc multipliciter, sed
tamen hi omnes modi in hoc conveniunt, quod
emittant vapores fætidos, corruptos & putri-
dos, à quibus aër inficitur & transit in substan-
tiam vel qualitatem venenatam: idque fieri
etiam potest ex subita apertione sepulcrorum, in
quibus multa cadavera sunt recondita, aut clo-
acarum vel specuum atque locorum non tran-
spirabilium, itemque ex halitibus & vaporibus
lacunarum, locorum palustrium, & aliorum
quæ plena sunt cæno & fimo, præterea ex fre-
quentibus cumulis demortuorum hominum, vel
aliorum animalium, quemadmodum in ma-
gnorum exercituum strage accidere solet, ex lo-
custis denique & aliis rebus, quæ facile corru-
ptioni sunt obnoxiae, & unde expirant vapores
putridi,*

putridi, ex quibus omnibus aër quoque infectus
& per inspirationem attractus intra pectus pe-
netrat atq; insinuat sese usq; ad cor, in quo loco
dum spiritus, humores & substantia ipsius met-
cordis inficiuntur, celeriter homines moriun-
tur. Vnde observandum, pestem a corruptione
aëris, quæ ab inferiorib. causis proficiscitur, ge-
neratam, non semper esse communem alicui ur-
bi universæ aut castello, sed tantum illius uni
cuidam parti, quæ propter vitiosum situm, aut
quia receptaculum est multarum fordanum, aë-
rem ita aptum reddidit corruptioni. Quare
istā urbis partem, in qua aër est hac ratione in-
fectus, pestemq; ideo introducit, dicimus hac luc
esse correptam: nec propterea pestis nomen amit-
tit, quia nondum est toti urbi communicata.
Sufficit enim si est epidemica in eo loco, ubi exi-
stet causa mali, potestque etiam hoc nomine in-
dicari atque popularis vocari respectu univer-
sa urbis, attamentatum potentia. Nam nisi
occurratur illi, et remedia idonea adhibeantur
tempestiva atque necessaria, facile deinceps to-
ta urbs illa infici poterit.

Contigit quoque crebro ut in aliqua regio-
ne universa, urbe vel castello, propter maxi-
mam rerum necessiarum ad victum carita-
tem homines utantur cibis sua quidem natura
bonis, sed postea corruptis, ut sunt legumina &
frumenta aliaque similia, aut cogantur vesci

cibus per se vitiosis, herbis scilicet, fructibus, radicibus, fungis & aliis id generis pluribus. Hinc corpora pessimis humorib. repleta propter levem aliquam occasionem, ut aëris nimis calidi aut humidi, putredine afficiuntur & corruptionem qualitatis malignæ acquirunt; cumque caussa sit communis tam interna corporis, utpote corruptio humorum, quam externa, aëris nimis rum intemperies, inde etiam morbi communes oriuntur, qui cum sint venenati, hinc etiam perniciosi existunt, atque eiusmodi proprie sub pestis nomine continentur, atque ex eo etiam grācum proverbium natum est, λοιμὸς μὲν λιμὸν, id est, pestis post famem. Tales pestes antea plures apparuerunt, & nostris infelicibus temporibus quoque apparent, cum quasi continua annonæ caritate affligamur, quæ ideo quoque pauperes & plebem egenam potius quam opulentos & nobiles, qui commode vivere possunt, invadunt.

Alius est præterea modus generationis pestis, aliaque illius caussa nostris diebus usitatissima, quæ per contagium accidit, fitque ideo quia id ab uno loco ad alterū defertur: quando homines peste infecti, aut alia apta ad fomitem recipiendum & eundem in se retinendum, seminaria illius ex regione pestilentii ad loca salubria apportant, & ibidem cum sanis conuersantes per contagium illis hoc malum communicant. Hic modus generandi pestem (ut multi perperā existi-

existimarent) veteribus non fuit incognitus,
nam Galenus scribit, eorum qui peste laborant
consuetudinem non carere periculo: 1. de diff.
febrium, ex sententia Thucydidis, qui ait ex
Æthiopia in Græciam λοιμῷ πάσας per
continentem aërem advenisse. Sed quia hæc pe-
stis origo delata ad locum salubrem, initio pau-
cos invadit, (quamvis paulatim serpendo pro-
grediatur, & si non resistatur, possit ex una qua-
piam domo sese effundere, atque universam ur-
bem vel saltem maiore illius partem occupare)
fieri solet ut propter paucos peste correptos, &
ob curam & vigilantiā Magistratus commer-
cia cum infectis prohibentis, hac ratione conta-
gium impediatur, ideo Medici communiter at-
que etiam alii non putent vere esse pestem,
quandoquidem nondum est epidemica, hoc est,
uniuersum populum non invasit. At si id ve-
rum est quod initio diximus, de essentia pestis,
plane statuere oportet, ubicunque ille characte-
rismus reperiatur, id est, effectus, signa, & ac-
cidentia pestis, merito hoc nomen illi esse tribu-
endum, et si tantum in uno homine apparerent.
Quod vero objici solent, non esse eo modo epide-
micam, respondendum, hoc non pertinere ad
essentiam pestis, sed accidens esse consequens
ipsius naturam, & quidem separabile, quan-
quam eiusmodi infectio non diu perseverare
queat, quo minus per contagium disseminetur.

modo subjecta huius qualitatis capacia, & idonea ad recipiendam luem offerantur. Constat autem universis, omne id quod incrementum sumere solet, in principio esse debilius & minus efficacis qualitatis, etiam si natura ipsius sit adhuc integra, progressu vero temporis augetur, statu atq; profectionem recipiens, & tamen ante aquoq; aliquid tale esse solet. Sic etiam pestilens lues, qua per contagium ab uno loco ad aliud delata fuit, paucos quidem initio infestat, nihilominus vis & natura ipsius adest, quamvis nondum sit epidemica, hoc enim non pertinet ad pestis essentiam. Possimus etiam dicere esse Epidemicam, quoniam ex illo loco delata est, ubi caput esse epidemica sive popularis, estque quasi illius membrū: nihilq; obstat, etiam si ibidem unde advenit non universæ urbi adhuc sit communicata, quia adhuc in principio est, popularis tamen potentia & aptitudine censi debet, ut quæ paulo post talis esse incipiat, nisi impediatur. At propter singularem prudentiam, curam & diligentiam, qua hodie utitur Magistratus ad remorandum illius progressum, allegando extra urbem infectos, claudendo domus, prohibendo consuetudinem & commercia hominum, non ita serpit, nec adeo multos in una multitudine vel urbe corripit, nec ideo ascendere potest ad istum statum, ut vere epidemica nominari queat, sed potius potentia quam actu talis

talis esse solet, & nihilominus tamen vera pe-
stis habetur, continens in se Naturam effectus,
& signa illius, atq; pro illa censi accurari de-
bet. Alioqui per contagium multorum tam vi-
vorum quam mortuorum peste correptorum ad-
auctum, Aër quoque contaminabitur, inficie-
tur, & corrumpetur, vel saltem seminariis eius-
modi implebitur. Nam aër aptus natus est, ut
ex copia & malignitate vaporum exhalantiū
a corporibus infectis ipse quoque in sua substan-
tia corrumpatur. Idq; tandem accidit, quando
pestis existit ratione aëris, eamque solam mul-
titam ex veteribus quam recentioribus pro ve-
ra peste habent, adversus quam remedium nul-
lum tutius atque certius inveniri potest quam
primo quoq; tempore istum aërem infectum re-
linquere.

Hac vero cuncta, quæ paulo ante de Na-
tura, causis, effectis, signis, & accidentibus pe-
stis exposita sunt, ideo sunt in medium allata,
ut malo hoc probe cognito & intellecto remedia
etiam necessaria possint applicari, sicuti quoq;
omnis ars, cuius finis est actio, non heret tan-
tum in cognitione, sed ad opera progreditur.
Atq; ideo Aristoteles tradit, scientiam de vir-
tute & ipsius differentiis nullius esse utilitatis,
nisi secundum illam quoq; omnes actiones in vi-
ta instituantur, cum ista cognitio ipsam actio-
nem respiciat: Sic etiam in Arte Medica omnis

cognitio eo dirigenda est, ut recte finem asse-
quamur, qui versatur circa sanitatem homi-
nis. Ne igitur disputatio, supra a nobis proposita,
sit inanis atq; inutilis, considerandum erit, qua
ratione pestis sit curanda, & urbes ac oppida ab
illa liberandæ.

777

Tametsi autem (si vera esse debent quæ an-
tea differuimus) supervacaneum esse videatur
de hac re tractare, quoniam pestis est morbus
perniciosus & lethalis: & Hippocrates doceat,
morituros Solis prognosticis esse relinquendos, ta-
men facile huic objectioni responderi potest, re-
cte enim irum explicando dictum istud allatum,
quod male à nonnullis est intellectum. Nam
quando asseritur, pestem esse lethalem, hoc eo
modo accipiendum, ut sua quidem Natura ho-
mines e medio tollat, nisi industria humana,
auxilio artis Medicæ resistat, fiatq; adhibitis
rite convenientibus remediis curabilis. Absq;
quo si esset, tam veteres quam recentiores Græci
& Latini autores in conscribenda eius curandi
ratione laborassent & summa cum diligentia
investigassent auxilia frustra, si morbus fuisset
incurabilis. Ac etiamsi jam peste correptorum
cura esset inanis, nemo tamen propterea nega-
re debet, ab illa præservandi aliquam ratio-
nem posse iniri, qua etiam in parte Medicorum
opera & potissim industria humana occupari
debent. Verè autem tam curatio quam præser-
vatio

vatio concedenda est, nec inutiliter operam suam collocarunt ii, qui de ea scripta sua posteris relinquere studuerunt, ac multo etiam minus qui hodie quoq; de genere humano bene mereri cupientes, secundum illorum præcepta curare pestem conantur. Quantum vero ad Hippocratis sententiam, hoc pacto illa est accipienda, quod morbi, sua natura lethales, & qui neglegenti, homines sane interficerent, Artis tamen ope curari possint, observatis equidem quibusdam conditionibus, ut scilicet morbus secundum suam essentiam non eo usq; sit progressus, ut jam pro desperato habeatur.

Adhæc quando Hippoc. dicit, Naturas ipsas №.
esse in corporibus ærorum, quæ current morbos,
Medicum vero tantum ministrum, opus est, si
Medicus recte inservire debeat Naturæ, ut
vires adhuc ita sese habeant in corpore humano, quo illæ possint actiones Medici promovere
& adjuvare. Sed si nimis sint debilitæ, nec amplius idoneæ ut auxilium ab arte suscipiant,
tum demum Hippoc. dictum habet locum, Morituros Solis prognosticis esse relinquendos: Contra ubi virtus adhuc constat, tunc Medicum ad agenda quæ sunt necessaria invitat. Hinc itaq; colligitur, pestem quidem esse perniciosa, quæ tamen diligentia Medici cum idoneis remediis sape possit curari.

Verumtamen cum pestis sit morbus insidiatus,

osus, & homines invadat priusquam hoc animadvertant, eamque omnes aversentur & plurimum metuant, vulgus etiam vehementer illam timeat, & tamen contra difficulter sibi patiatur persuaderi esse pestem eam, quæ reipsa talis est, neque fugiat aut satis tempestive sibi prospiciat; eam ob causam declarandum nobis erit, quomodo statim initio, priusquam hæc longius progressa est, recte cognosci, & debitum quasi quibusdam repagulis præcidi tam horrendæ feræ iter queat, ne scilicet sub prætextu alterius morbi nobis imponat, sed re bene cognita illi obviam ire possimus. Quæ quidem consideratio ante omnia proponi oportet propter duas causas, quarum prima est ordo ipsius Naturæ, altera quod fundamentum sit omnium aliorum, de quibus tractatio instituenda est.

1. Quare si in aliqua urbe aut loco quopiam morbi apparere incipiunt, qui celeriter mortem pluribus inferunt, & multo quidem citius quam in aliis morbis fieri soleat, observantes an etiam illi qui ipsis inservierunt, aut alioqui cum agrotis conversati sunt, eodem genere morbi opprimantur. Si tale quippiam acciderit, statim eiusmodi morb. nobis suspectus esse debet, idq; eo magis, si cum illo conjungantur quedam peculia ria symptomata, quæ nunquam fere ab eo absente solent. Qualia sunt, febris continua, gravidae & dolores capitis, sitis ardentissima, inap petentia

detentia cibi, nausea, vomitus, alii excremen-
ta fætida, lingua arida, aspera, pulsus parvus,
frequens, debilis, urina, ut plurimum, turbida,
delirium & phrenitis, anxietas, inquietudo, de-
liquum animi, difficilis anhelitus, statim in
principio corporis debilitas & movendi difficul-
tas, facies livida & multum de naturali for-
ma mutata, oculi turbidi, rubri, continua & vi-
gilia, & contra nonnunquam sopor gravis. Hec,
inquam, accidentia ut plurimum consequi so-
lent pestem, eaq; vel uniuersa aut plura ex illis.
Quod si insuper in locis glandulosis quoque tu-
mores, aut in reliquo corpore carbunculi, aut
primis tribus diebus macule, quas petechias vo-
camus, nigre aut violaceæ exoriantur, nullus
amplius locus dubitandi relinquitur, eo tempo-
re vere pestem adesse. Omnis itaq; via & ratio
ineunda est, quo modo illi obviam sit eundum,
nam quamvis in hoc suo principio non multos
adhuc homines invaserit, id tamen paulo post
eveniet, nisi statim modis omnibus illi occurra-
tur.

Cum ergo jam hoc malum probe fuerit cog-
nitum, ut diximus, prima cura esse ac præcipua
debet, ut prohibeamus illius progressus. Quo in
loco plurimum rerum sese offert consideratio. Pri-
mum, cum hoc malum populum vilem & homi-
nes pauperes soleat ut plurimū invadere, mul-
tas quidem ob causas, quas hoc loco explicare non
est

est opus, isti vel propter ignorantiam vel mali-
tiam non facile morbum patefaciunt, sed illum
occultant & celant quantum fieri potest, ex
quo sequitur, eum non prius cognosci & mani-
festum reddi, quam si ferme sit redditus incu-
rabilis. Quare autem ita malum & groti occul-
tent plures sunt caussæ, præcipue tamen tres
sese nobis explicandæ offerunt. Una profici-
tur ex avaritia, metuunt enim neres ipsorum,
quas penes se habent, quamvis sape exigui sint
momenti, cōburantur. Altera est quod verean-
tur ne ab amicis & Medicis deserantur. Ter-
tia quia timent ne ad Nosocomium, quod vulgo
Lazarettum vocant, deferantur, ubi magna ex
parte homines moriuntur. Nemo igitur qui his-
ce tribus causis non bene & integre prospexerit
unquam prohibere poterit, ne pestis quantum-
vis initio debilis non ita crescat augeaturque,
quemadmodum fieri saepenumero videmus.
Quantum ad primum, ne ob avaritiam ma-
lum tegatur, remedium optimum erit, ut vestes
& alia non statim igni tradantur, sed quan-
tum fieri possit, procuretur ut illa omnia bene
& diligenter expurgentur atque emundentur
multis modis, qui jam sunt reperti, nimirum
cum aqua, aut suffitibus, aut sepeliendo in ter-
ram vel arenam, vel diutius aëri liberiori ex-
ponendo, vel ulla alia ratione jam excogitata,
queve industria & sagacitate humana in po-
sterum

sterum excogitari poterit. Si ad hunc modum
haec conservari fas erit, procul dubio sine diffi-
cultate malum reddetur manifestum, homines
enim certi & securi de incolumitate suarum re-
rum sine mora in hoc aliis obtemperabunt. Se-
cundæ caussæ, timori scilicet, & gris certiss. sibi
persuadentibus, quod a Medicis & amicis atq;
consanguineis negligantur, occurri poterit, si
infirmi relinquuntur quidem in urbe, sed trans-
ferantur tamen a domo infecta ad aliam ab
ista lue liberam, & subito procuretur, ut ve-
stes ipsorum, & universæ aedes bene purgentur,
ac Medici ad hoc munus publice destinati agros
invitant accedentes saltem usque ad januam
vel portam, omniaque remedia convenientia
usurpent, & sic non deserentur ab amicis &
cognatis, neque ab ipsis Medicis, qui ad eos ac-
cedent, & quotidie de omnibus rebus necessariis
illis prospicient. Non est præterea dubium, reme-
dia nostra, de quibus postea dicemus, in Laz-
rettis, ut vocant, non posse, ut res ac circumstan-
tiae postulant, usurpari aut rite administrari.
Nihilominus tamen cum multi ex ipsis ægrotis
soli omnino sint, amicis & cognatis destituti, vel
alioqui sibi penitus in iis, quæ necessaria sunt,
prospicere nequeant: multi insuper reperian-
tur nimis immorigeri, expertes omni judicio
& intelligentia, quive nullis legibus cohceri
possint, atque vestes aliaq; sua jam labe conta-
minata

minata aliis communicare non intermittunt,
propter hos omnes Nosocomia ista vel Lazaretta
sunt instituta, atq; ad ea erunt ablegandi,
non tamen sine discrimine uniuersi, cum illi,
qui commode vivere & recte se gerere queant,
eo modo, quo diximus, in urbe retineri possint,
amandari vero extra illam reliqui, de quibus
modo diximus. Tertio, ad terrorem istum quem
egri concipiunt ex eo, quod videant se statim
ad Nosocomia esse abducendos, remedium est
optimum, habere ibidem ministros idoneos &
fidos, malos autē & nebulones severissime puni-
re, itemq; Medicos & chirurgos peritos ac pru-
dentes, non autem agyrtas, empyricos, circula-
tores vel etiam carnificinam in miseros homi-
nes Christianos exercentes, (quales tamen sæ-
pen numero esse solent,) in iisdem locis alere &
liberaliter sustentare. Præterea illis prospicere de
Medicamentis simplicibus & compositis, selectis
& legitimis, non adulteratis & in officina
jampridem exoletis, postremo procurare, ut Nosocomia
semper bene expurgentur & munda
seruentur: neve ibi diu relinquuntur defun-
ctorum corpora, crebroq; exportentur sordes &
alia immunda: singulis quoque non solum die-
bus, sed sèpius quotidie fumi excitentur & suf-
fitus penetrantes & validi, cum hac regula
dum parentur, ut conclavia bene claudantur,
sic enim ad omnia loca pervenire possunt: qui-
bus

bus factis acerrimo aceto locus aspergatur, aë-
re prius purgato cum fumo granorum junipe-
ri. Quæ quidem aëris purgatio potissimum fieri
debet ubi commorantur peste jam correpti, de
quorum vita, exigua superest spes. Si enim ista
conclavia ita contaminata lue relinquuntur,
plures alii deinceps eo delati similiter quoq; moriuntur, qui alioquin in alio loco non infecto
collocati potuissent conservari. Requiritur eti-
am, ut domus istæ Nosocomiorum sint dissipartitæ
in quatuor distinctas habitationes. Quarum 13
prima capiat peste jam laborantes, Secunda
qui suspecti esse incipiunt, in tertiam transfe-
rantur alii qui convalescunt, ut ibi priorem
partem ex quadraginta diebus transigant. In
quarta deniq; collocentur qui paulatim ex pri-
ore loco abducuntur, ut absolvant integrum
tempus istud. 40. dierum, quo perfectè liberati
tandem possint in proprias ædes reverti. Insti-
tuta hac separatione hominum & locorum, &
omnibus recte ordinatis, ac præterea Medicis eo
destinatis idoneis, qui de salutaribus remediis
omnibus recte proficiant, restat ut exponamus
curationem, & Medicamenta quædam singu-
lari diligentia, arte & observatione longa a do-
ctiss & exercitatiss. Medicis tam ante hæc tem-
pora, quam in hac præsenti peste tanquam opti-
ma & saluberrima inventa & approbata.

Ratio curandi pestem non desumitur ex
C aliis

aliis fontibus, quām e quibus alii quoque morbi deducuntur, id est, ex essentia & suis causis, atque secundum diversitatem caussarum diversa quoq; curandi methodus instituitur. Est equidem universalis caussa uniuscuiusq; pestis, permisso voluntatis divine, & quamvis supra dixerimus, interdum hanc sine mediis caussarum secundarum existere, nihilominus credendum est quoq; alias præcipue a Dei voluntate tanquam fonte & caussa omnium rerum pendere. Vnde etiam primum curationis & præservationis in omni peste remedium potiss. consistit in præcibus piis & religiosis ad Deum optimum maximum. Qui propterea sinit hæc mala grassari, ut castigentur peccata hominum, at tamen vera pænitentia & præcibus piorum sese præbet exorablem, & ob seriam hominum conversionem flagellum hoc etiam interdum auferre solet.

Nec profecto Christiani homines ad Deum efficacius medium reperire possunt, nec magis accommodatum ad ea obtainenda quæ petunt, quām preces continuas profectas ex certa fide & spe firma, quod Deus sit illas exauditurus: quod ita quidem esse ex pluribus sacrarum literarum historiis manifestiss. fit. Utq; hoc in omnibus nostris rebus adversis & calamitatibus unicum est refugium: sic in peste præcipuum locum obtinet, præsertim in ea quæ Deo permittente acci-

accidit, & dependet sola ab ipsius voluntate,
sine concursu caussarum secundarum vel ali-
arum superiorum. Quod si quispiam me inter-
rogaret, quomodo talis pestis ab aliis esset distin-
guenda, sciendum eiusmodi calamitatem ita
homines affligere, ut Medici nullam investiga-
re illius caussam in hisce corporibus inferioribus,
multo minus Astrologi ullum stellarum, unde ge-
neretur, congressum afferre possint, quare merito
poteſt & debet existimari ab ira divina sola
banc plagam esse immisſam. Quæ propterea eti-
am per ſe placanda eſt, ſine uſu ullorum Me-
dicamentorum vel remediorum, quandoqui-
dem nihil in universa Natura, & multo adhuc
minus in aliqua arte existat, quæ simpliciter ad-
versus voluntatem Dei aliquid efficere poſſit.

Contra autem aliam cuiusvis generis pestem
primum & universale remedium eſt relinque-
re locum infectum, ſive hæc ſit infectio ab influ-
xu cœleſti, ſeu ab inferioribus cauſis, nam hoc
modo poſſumus aërem contaminatum, & con-
tagium hominum peste correptorum vitare, id-
que non minus quoq[ue] ad præſervationem per-
ninet. Quod ſi res & conditio cuiuspiam forſitan
non permittant, ut ſtatim locum aliquis mutet,
qui ſani ſunt tum diligenter attendant omnibus
illis quæ pertinent ad præſervationem, fu-
giendo consuetudinem infectorum, vivendo ſo-
brie & temperanter, evacuando humores ſu-

per vacaneos, mittendo sanguinem abundantem, exiccando omnibus modis corpus, abstinen-
do ab exercitatione nimia, & a laboribus im-
modicis, hinc enim necesse est multum attrahi
aëris intra corpus, forsitan jam non nihil infe-
cti: quod ideo quoq; prohibetur, quoniam spiri-
tus resolvuntur, atque omnes vires, indeq; cor-
pus debilitatur, atq; eandem ob caussam dili-
genter quoq; Veneris opera sunt fugienda. Aër
verò odoribus gratis reddatur melior, corpusq;
servetur purum ac mundum interius & exte-
rius, odorentur continuo pilæ odoratae, acetum,
aqua Rosacea, citria, arantia poma, limones.
Præterea utendum quoque Antidotis, ut est The-
riaca, Mithridatica confectio, Diascordium,
Bolus Armenia, Terra sigillata, si hæc duo habe-
ri legitima poterunt, Aloe simplex, pilula Rusi
parata cum Ammoniaco. Tenenda in ore se-
mina citria aut ipsius cortices. Decoquenda quo-
que cum aliis ferculis & cibis omnibus aliquid
de citrii pomi corticibus. Vinum pariter miscen-
dum cum aqua cui sint incocta citria poma, cre-
bro utendum confectione Aromatici Rosati, Di-
attrion santalon, Diarbodon, Saccharo Rosaceo,
Diacydonion, Diapersicon, & similibus conditis,
semper hoc animis nostris infigentes, pestem non
sine omni discrimine corpora quævis affligere,
sed tantummodo ea que apta sint, & preparata
ad recipiendā eiusmodi infectionem, quodq; ta-
lis

lis corporum constitutio possit accurata & prudenti observatione, & jam commemoratis Medicamentis præservantibus, Deo opt. max. adjuvante, depelli.

Eorum vero, qui hoc malo sunt oppressi, curatio maiorem adhuc diligentiam Medici presentis requirit, presertim si febrim una cum pessimis symptomatibus habeat conjunctam, accedentibus insuper carbonibus, bubonibus & aliis maculis venenatis, quibus omnibus non solum Medicus remedia debet opportuna applicare, sed etiam statim & in tempore ea usurpare, alioqui subita mors supervenit, nec conceditur incurando longior mora.

Instituta itaque recta victus ratione, & factis convenientibus evacuationibus humorum & sanguinis, ut res postulat, missionib. opera danda est a nobis, ut confestim usurpentur Antidotitam antea indicata, quam aliae a Medicis ordinatae. Quanquam vero in peste ab aere corrupto propter caussas superiores & inferiores orta, atque etiam in illa que a malis cibis & humoribus generata est, & Antidotis & evacuationes secundum varios scopos & indicationes curandi à Medicis propositas convenientia, attamen in prima magis Antidotis, & in secunda 78. potius evacuationes sunt idoneae. In illa vero que a loco infecto ad sanum est delata, aere adhuc persistente puro, satis est fugere contagium

locorum istorum, & diligentissime abstinere a
vestibus aliisq; similibus rebus, quibus isti homi-
nes uti consuevere, que quidem facile semina-
ria pestis admittunt, & postea tanquam e pro-
prio fomite communicari aliis solent.

Quoniam vero, si eiusmodi contagia diuti-
us in uno aliquo loco perseverent, ad multos
longe lateq; spargantur, & plures etiam inde
moriuntur, facile ex eo sequi potest, ut de cor-
ruptis & venenatis exhalationibus corporum
peste extinctorum, vel etiam adhuc vivorum
sed eadem lue infectorum, itemque de illorum
vestibus aliisq; rebus similibus atque etiam ex-
crementis, Aër in se recipiens subinde pestis se-
minaria, & ipse quoq; tandem inquinetur, aut
saltem eiusmodi seminariis repleatur, & ita fit
caussa communis istius infectionis. Quare in
quocunq; loco observaverimus malum auctum
esse, & satis diu durasse, metuendum est ne aëris
quoq; tandem contaminetur, idq; fiat alterutro
modo illorum de quibus jam verba fecimus. Hinc
verisimile omnino est, Anno Christi 1576. Ve-
netiis idem plane accidisse, nam tum propter
vestes & similes alias res ex Istria apportatas,
pestis ita hunc populum invasit, ut paulatim ser-
pendo non quidem propter Magistratus negli-
gentiam, sed malitiam & avaritiam ministro-
rum, tantam stragem ediderit mortalium, ut
ea sine corruptione Aëris contingere nunquam
potuif-

potuisset. In tali itaque casu, sive Aér fuerit inquinatus ac plenus malignis exhalationibus, siue non, pro sua prudentia Magistratus & Medici ad imitationem Hippocratis, qui passim multis ignibus accensis hoc pacto Athenas conservavit, & jubens accendi sylvam quandam maximam in Thessalia liberavit Græciam a sa- vissima peste, curabunt & ipsi tam in edibus privatim quam in locis publicis ignes assidue accendi ex lignis odoratis & penetrantibus, itemque cum pice, resina, lacrymis arborum, ut est thus & similia, quorum ignium & odorum auxilio Aér tum infectus vel impurus rursum purgatur & fit melior, & si hic adhuc laudabilis & salubris sit, in priore statu conservatur. Sic Galenus quoq; pluribus declaravit, conservationem, præservationem & curationem ex iisdem causis derivari, sola quantitate mutata in numero, pondere atq; mensura.

Atque hec quidem satis esse dicta putamus, de cognitione, & causis pestis, de præser-vatione quoque & curatione in genere, idque breviter sane & memoriae solum caussa, quæ illic tantum usui esse poterunt, qui rerum Medicarum non sunt adeo periti, neque libenter Medicorum opera utuntur. Medici autem per se hec omnia sciunt, & habent plurimos autores Græcos, Latinos, & Arabes, veteres atque recentiores, qui singulari diligentia hec omnia

tractaverunt, quatenus ea ad Medicam artem spectant.

Sed quia hæc, quamvis regulas generaliores curandi & g̃ros doceant, nihil tamen proderunt, nisi præcepta ista universalia particularibus accommodentur, cum Medendi methodus non insistat in genere hominis, sed Socratis vel Calliae, sicuti præclare scripsit Galenus: ideo nos quoq; universalem cognitionem, de qua supra locuti sumus, applicare ad particularia, ad pestem nempe Venetam, quæ vere hoc nomine esse appellandā, comprobant omnino singulæ circumstantiæ, quas antea enumeravimus, diximusq; convenire hanc pesti proprie sic dictæ, cum sit contagiosa & celeriter interimat homines. Habet quoq; febrim sibi adjunctā cum omnibus pessimis symptomatibus, præsertim bubonibus, Carbunculis, & maculis uenenatis, tanquam propriis eius signis. Estq; etiam præterea popularis, quemadmodum nunc cum publico damno experimur.

Origo vero & causa illius (relinquentes Theologis & Astrologis suas partes, loquentes verò ut Medici) non nascitur de exhalationibus pravis elementorum inferiorum, neque a corruptione aëris, existentis toto anno aridi & siccii, raris supervenientibus atque paucis pluviosis: præterea hæc astas præsens non adeo est calida, ventiq; crebro spirarunt. Cumq; etiam per

per dies multos ea, quæ facile alterationem suscipiunt, aëri exposita fuerint, nulla tamen in illis apparuit mutatio. Nec etiam alias hic aér facile corrumpitur, ascendentibus continuis exhalationibus ab aquis, quæ propter suam false-dinem impediunt putrefactionem: & ob continuum etiam motum, quem accipiunt ab aquis, faciunt ut hæc urbs commodiss. possit inhabitari, quod absq; eo neutiquam fieri posset. Non tamen dubitandum quoq; est, hunc ipsum aërem priore esse redditum peiorem, quoniam plures domus propter absentiam multorum, & ob illos qui mortui fuerunt, atq; etiam ad Nosocomia sunt translati, uacue derelictæque jacent, unde propter minorem numerum ignium & focorum, quām antea fuere in singulis ædibus usurpati, aér non ita salubris, quemadmodum superioribus temporibus, nunc existere potest. Certiss. enim est multitudinem ignium inter alias quoq; esse unam et præcipuam caussam salubrioris in hac urbe Aëris. Quod inde quoq; probari potest, quia Aér Murani propter perpetuos nimirum ignes fornacum apud Vitriarios laudabilius esse solet quām in nostra urbe. Tamen si autem aér non nihil de sua bonitate amicit, non tamen ideo sequitur plane esse corruptum, idque propter rationes jam antea allatas. Multo minus huius ingentis calamitatis caussa esse potest ciborum, quibus populus usus est,

C S mali-

malignum vitium, nulla precedente insolita
annonæ caritate, neq; vulgo deterioribus cibis
quam consuetudo fert, uti consueuerunt: quam-
vis usu venerit, ut hæc pestis magis afflixerit
plebem & pauperes quam nobiles & alios com-
modam vitam agentes, quia vulgus in locis sub-
terraneis & insalubribus versetur, & cibis ve-
scatur mali succi, quales sunt herbæ, fructus,
radices, leguminæ, caseus, conchylia, & reli-
quiis aliis quæ in foro pescatorio & macello alio-
qui supersunt: & quod adhuc deterius est, pa-
nem comedunt factum ex farina male præpa-
rata, aut alias non recte coctum, qui pessi-
mum præbet nutrimentum, ac vinum pariter
bibant ex cauponis impurum atque adultera-
tum, vel etiam aquam salsuginosam, si quan-
do propter crebras inundationes & eluviones
aquarum illæ cisternæ inquinentur. Hæc igitur
mala & depravata ratio victimæ apud vulgus
præparavit corpora pauperum, & aptiora fecit
ad hauriendum contagium, accedente insuper
incuria, negligentia, & imprudentia istorum
hominum mechanicorum, qui ab isto malo sibi
cavere nesciunt, præsertim inter ipsos pueri &
fæminæ voraces, ociosæ, & magis quam viri im-
providæ.

Reliquum itaq; est, ut statuamus huius hor-
rendæ stragis cauſam nullam aliam esse, quam
ipsum contagium, quod ab alio quoipiam infecto
fuit

fuit huc allatum, atq; ita rem se habere ea quæ
contigerunt, & a fide dignis sunt relata, confir-
mant. Afferunt enim id Tridento primum cum
vestibus & aliis similibus reb. ad hæc loca appor-
tatum esse, idemq; Mantua quoq; & Verona e-
venit. Confirmant autem hoc verum esse, sympto-
mata omnia & idem effectus quæ in hac pesti-
lentia & in illa eadem observarunt. Cumq; ista
non cessaverit grassari, quamdiu homines repe-
rit corpora habentes apta ad suscipiendum con-
tagium, videtur apud nos etiam, nisi divina
benignitas hoc flagellum avertat, simili via
velle progredi. Quapropter quod in aliis pesti-
lentiis de uno loco in alium delatis evenit, id in
hac quoq; contigit, ut nimirum principium eius
sit debile, semper tamen serpendo ulterius pro-
grediatur in populo, partim ob crebriorem ho-
minum consuetudinem, partim etiam propter
imprudentiam, aut etiam avaritiam, quam
nonnulli in tractandis vestibus, ac aliis ciuismo-
di rebus infectis exercent.

Ad hanc vero caussam mortus & progressus
huius pestis jam commemoratam, accedit pra-
etera alia, quæ priorem fovet plurimum, &
numerum agrotantium auget, consistens in eo,
quod propter continuam exhalationem corpo-
rum peste correptorum & infectorum tam vi-
uentium quam defunctorum, atque etiam ve-
stium eorundem ac similiū rerum, ut diximus,

aër

aër tandem repleatur seminariis pestis, quæ in eo hinc inde impulsa & vagantia per inspirationem ab hominibus attrahuntur, eaque penetrantia ad cor ipsum, spiritus contaminant & universum corpus. Hinc sequitur febris cum suis accidentibus, bubones, carbunculi & maculae istæ sive petechiae, secundum diversam constitutionem & dispositionem corporum. Hæc que est præcipua hoc tempore causa huius mali, atq; ideo subinde aliquot domus extiterunt, & in posterum quoque extabunt, in quibus plane nullum judicium haberi potuit, per contagium hoc malum in illas devenisse, nunquam enim tratarunt habitatores earum res suspectas, nec ullum commercium habuerunt cum infectis.

Contagium igitur initio hanc attulit pestem, sed postea ex multitudine seminiorum crevit atque aucta fuit. Quam magnas autem vires in se contineant hæc seminaria, & quid valeant efficere quamvis mole exigua & substantia subtilissimæ, testari possunt isti, qui viderunt, quo pacto propter exiguum admodum & tenuissimum spiritum in corpus humanum ex morsu vipere, phalangii, scorpionis, tarantulae, & aliorum animalium venenatorum, subito & quasi in momento temporis superveniant stupores, totumque corpus reddatur immobile, ac homines ita celeriter extinguantur. Cum vero pestis revera sit venenum, ideo etiam

am qui ea correpti sunt, venenosi sunt, & illo-
rum evaporationes ex universo corpore, spiritibus et anhelitu inficiuntur tam maligna qua-
litate, ut facile inde contagium oriri possit, id-
que non solum fit propter contactum unius cor-
poris ad aliud, sed etiam ob ista seminaria ex-
euntia a corporibus infectis, que in aëre reli-
cta hinc inde oberrantia & cum inspiratione
intra pectus recepta hunc vel illum hominem
morbidum reddunt.

Quantum modò ad curationem & re-
mediatam horrendi mali attinet, duo capita
in primis hic sunt consideranda. Vnum consistit
in præservatione sanorum, alterum in curatio-
ne egrotorum. Et quemadmodum duæ sunt
causæ, contagium & seminaria, opus est ut u-
tramq; studeamus auferre, si pestem volumus
omnino expellere. De regulis & remediis ad
præservationem pertinentia, supra abunde lo-
cuti sumus, estque huius sapientissimi Senatus
hac quoque in parte tanta diligentia, ut maior
esse nequeat, atque ideo de illa copiosius agere
necessè non est.

Circa curationem similiter infectorum,
quantum fieri potuit & necessitas postulavit, a
Medicis & chirurgis tam ipsi urbi quam Noso-
comiis abunde fuit prospectum, omnis generis re-
media idonea adhibere conantibus.

Vnum tamen hoc esse indicandum publicæ
utili-

utilitatis cauſſa & ob commodum totius civita-
tis existimavi, cum haec pestis sit admodum cele-
ris motus, ut ſpacio bidui aut tridui perficiat
ſuum curſum, neq; concedat tempus ſecandi ve-
nam, evakuandi, cucurbitulas vel ſanguifugas
applicandi, excitandi veficatoria & alia simi-
lia remedia ſolita, ſicuti ſepe requireretur, &
Medici neceſſe eſſe existimarent, ideo cenſeo con-
ſultiſſ. & utiliſſimum fore, ſemper habere in
promptu Medicamenta nonnulla efficaciſſ. qua-
lia paulo poſt indicabo, quæ in ea copia, qualis
requireretur in hac urbe, diſtribuerentur per
omnes viſcos & officinas pharmacopæorum, red-
dendo certiorem universum populum per publi-
ca edicta, ſi quispiam depræhenderet ſeſe hoc
malo eſſe oppreſſum, ut ſtatim ſine ulla mora,
*non expeſtantum Medicum, ex pharmacopo-
lio viſiniore curaret ſibi iſta remedia afferri, ac*
ſubito illa uſurparet tamdiu, donec malum per
præſidiorum convenientium uſum neceſſarium
extingueretur, aut per ſudorem diſſiparetur.
Multi equidem malum tenent occultum, nec
ullis volunt uti remediis, atque quamvis coa-
eti hoc tandem maniſtent, id tamen minime
faciunt in tempore, ſed tum demum quando hoc
jam radices egerit, & neque intra urbem ne-
que foris auxilii ullus locus apud ipſos decum-
bentes ſit amplius relictus. At ſi homines intel-
lexerint, quo in loco remedium ſtatim ſit ad

manum

ianum, ita fiet ut tempestivius inque principio
llud usurpatu*r*, & facilius valetudinem re-
uperatur sint: Sic experientia indies confir-
matur, quod qui statim initio Medicamenta
donea sumserint, hoc illis plurimum profuisse.

Remedia autem, de quibus loquimur, sunt
ta.

Primum est OLEVM de scorpionibus
ompositum, quo statim ungendi pulsus manu-
m & pedum, cor ipsum, nares & tempora,
dque repetendum quater in uno die Natu-
ali.

Secundum est THERIACA Arnoldi de
Villa Nova, quam, (ut testantur probatissimi
autores) in pestilentiis savissimis feliciter esse
xhibitam compertum est. Ac facile sineque
nagnis sumtibus parari potest, quandoquidem
mnia simplicia ex quibus componitur, ubi vis
eperiuntur, quod facit ut illam fere alteri An-
tromachee anteponamus. Efficacissima au-
tem est, si illius due drachmae in lecto bene co-
perto, ventriculo jejuno, accipientur, & sudor
liciatur quantum fieri potest.

Tertium est PVLVIS sudoriferus ma-
gistralis, ut vocant, cuius plures descriptiones
nveniuntur, sumunturque de illo drachmae
due in vino albo aut aqua scabiosae vel acetosae,
& bene quispiam tectus in lecto, quantum
poteat, sudat, quo facto industia, ut vocant, &
lintea

lintera mutantur, atque etiam, si commoditas
adest, ipse lectus, cum sudore enim universum
venenum quandoque evaporare solet.

Oleum itaque usurpandum singulis, ut di-
ximus, diebus, ex aliis vero singula ter suman-
tur, sed alternatim, nunc hoc, nunc vero illud
accipiendo quotidie. Oleum istud Scorpionum
optime descriptum est ab excellentissimo Mat-
thiolo, in commentariis suis Dioscorideis. At
cum ea ratione difficulter paretur, multo faci-
lius vero ut Fallopius in suo commentario de pé-
ste proponit, componi queat, illam accipiendam
censeo, quo in loco ita scribit: Verū inter omnia
ego magnopere fido oleo, quod describitur ab
excellentiss. Petro Andrea Matthiolo, quod ole-
um de Scorpionibus vocant: quamvis ego liben-
tius utar alio, cuius descriptionem accepi a Re-
verendiss. Cardinale Ravennate, qui testaba-
tur se habuisse a Leone Pontifice. Descriptio ta-
lis est.

Rx. Olei antiqui, (si possimus habere, cen-
tum annorum, & si hoc destituamur,
accipiamus oleum maturum, & co-
quamus diu in sartagine ferrea vel æ-
nea) libras. v. Terebinthinæ optimæ.
3vj. Euphorbiæ, Castorei. añ. 3s. Lum-
bricorum præparat. cum vino malva-
tico M. S. Misce & pone in vase vi-
treo, bulliant in balneo Mariæ spacio

octo vel decem horarum, deinde cole-
tur medicamentum per linteum purum
neque tenue nec crassum, sine expressi-
one, colaturæ addantur in diebus cani-
cularibus centum & octuaginta scorpi-
ones, & duæ viperæ fœminæ dissectæ in
frusta, cum capitibus, caudis, & sanguine.
Hæc iterum bulliant, deinde expo-
natur vas soli, vel appensum vel collo-
catum in altero vase pleno arena in die-
bus canicularibus decem, postea ad-
dantur huiusmodi pulvères, Zedoariæ
flavæ, rad. Tormentill. Gentianæ, Di-
ctamni albi, Aristolochiæ rotundæ, Rha-
barb. electi, añ 3 j. Florum Altheæ, Per-
foratæ, Ebuli, Rorismarini. omnium sic-
corum. añ. M. S. Theriacæ, Mithrida-
tii. añ 3 j. Misce, & in vase vitro vel vi-
treato optime clauso sepeliantur sub fi-
mo equino ad dies 40. aut amplius, vel
teneatur in balneo vase obturato tribus
diebus continuis, postea coletur & fer-
vetur in vase stanneo aut argenteo.

THE RIAC A ARNO L D I describitur

*Guidone in tractatu de Apostematibus cap. v.
bi de magna & gravi pestilentia agit: du-
licando suam dosin.*

2. Semin. juniperi, Aristolochiæ rotun-
dæ & longæ, Gentianæ, Tormentillæ, Ra-

D dicis

dicis herbæ Tunici (pro qua alii sumunt Angelicam) Dictamni albi, Radicis Enulæ campanæ. añ. 3. v. Caryophillo-rum, Macis, Nucis Muscatæ, Zingiberis, Zedoariæ. añ. 3s. Salviæ, Rutæ, Balsami-tæ, Menthæ, Pulegii cervini. añ. 3. ij. Baccarum Lauri, Doronici, (loco huius duplum Caryophill. quidam accipiunt) Croci, Sem. Acetos. citri, Ocimi: Gumm. Mastiches, Thuris : Boli armeniæ, Terræ sigillatæ, Spodii, ossis de corde Cervi, Rasuræ Eboris, Margaritarum, Fragmentorum Saphyri, Smaragdi, Corall. rub. Ligni Aloes, Santali rubri & citri-ni. añ. 3. j. Conser: Rosarum, Buglossæ, Nenupharinæ, Theriacæ probatæ. an. 3. ij. panis facchari libr. vi. f. Electuari-um cum aqua Scabiosæ, & Rosata mo-dice camphorata : Huic descriptioni ve-lim adjungi Scordium & Carlinam.

Opt. etiam erit, præsertim in præservatio-ne sanorum ab hoc malo, Theriaca Diatesaron descripta a Mesue & aliis celeribus autoribus. Quæ cum facile possit parari, & non magnos sumtus requirat, eo melius illis qui sunt paupe-riores atque etiam in Nosocomiis usui esse pote-rit. Est autem descriptio eiusmodi.

R. Gentianæ, Baccarum Lauri, Myrrhæ, Aristolochiæ rotundæ. an. partes æ-quales,

quales, excipe melle despumato specie-
rum quadruplo.

Quod si adderetur bolus armenia vera,
dictamnus nostras, Tormentilla, Scordium,
Carlina, Zedoaria, in hoc casu
multo esset efficacior futura.

*Pulveris SVDO RIFERI multæ extant
descriptiones, inter quas olim usitata, autore
Marsilio Ficino, talis est.*

I.

R. Dictamni albi, Corall. albor. Tormen-
tillæ. Boli armeniæ, Gentianæ, añ. 3. ij.
Terræ Sigillatæ 3. j.

II.

Alia descriptio ex eodem desumpta.

R. Pimpinellæ, Myrrhæ, Zedoariæ. añ,
3. ij. Santalorum, Terræ sigillatæ. añ. 3.
iiiij. Seminum citriorum, Croci. añ. 3 ij.
Cornu unicornis, aut cervini selecti.
Hyacinthorum. añ. 3. j.

III.

Alia descriptio D. Fracastorii.

R. Boli armeniæ veræ, Terræ lemniæ ve-
ræ, Tormentillæ, Scordii, Cornu uni-
cornis vel ceruini debito tempore col-
lecti, quibus addatur Gentiana & Carli-
na eadem dosi.

Sciendum vero est, duo esse genera Boli armeniae orientalis, una colore luteo, dura & solida, instar petrae, sed injecta aqua statim ut calx dissolvitur. Altera est rubra, neque similis lapidi, sicuti etiam non est, sed potius terra pura & pinguis. Nos primum genus accipiamus pro bolo armenia descripta a Galeno, nam cum illo satis bene convenit: alterum vero interea terrae Lemniæ loco substituamus.

Vtq; hac ratione melius insuper foras propellatur venenum per sudorem, adhuc validius hisce pulveribus & melius censetur esse Electuarium de ovo Maximiliani I. Imperatoris, cuius legitima descriptio apud excellentissimum Matthiolum talis est.

Rz. Ovum unum, & perfora illud in summo, foramine non magno, sed tali, ut albumen extrahi possit, quo extracto, dimisso in cortice vitello, repleatur croco opt. idque ad summum, & cooperiatur alterius ovi corticis ramento, albume madefacto, ut melius inhæreat, deinde ovum cineribus calidis superpositum tamdiu torreatur, donec colorem contrahat ruffum ad nigredinem tendentem, postea teratur in mortario, donec nullum appareat corticis ramenatum. Tunc Rz. Sém. sinapis albi æqualem proportionem cum prædictis, & teratur

ratur per se in farinam. Ac & Dictamni
albi, Tormentillæ, añ. 3. ij. 3ij. Nucis
Vomicæ 3. ij. quæ omnia terantur per se
in tenuiss. pulverem, ac inde misceantur
in mortario, & incorporentur diu cum
pistello. Postea & Theriacæ opt. ad
pondus omnium, & simul misceantur
per duas horas.

*Modus utendi hoc Electuarii idem est, ac
ille quē supra de Theriaca Arnoldi exposuimus.*

Existimo huc usque me attulisse remedia
efficaciss. quæ plurimum a toto collegio Medico-
rum fuere approbata. Sed contra officium boni
viri & hominis Christiani fecisse videar, nisi
dicam quoque nonnihil de quibusdam Medicamen-
tis, quæ Veronæ & Venetiis in peste felici
successu & cum salute multorum exhibita fue-
re. Quæ triplicia sunt. Primum pilulae purgan-
tes. Secundum pulvis sudoriferus. Tertium An-
tidotus in forma Electuarii. Primum & secun-
dum ad præservandum sanos bis sumitur die-
bus continuatis alternatis unum post alterum,
incipiendo a pilulis. Tertium accipitur quinto
die ad drachmam unam pro una vice.

In curatione vero peste correptorū sumun-
tur duo priora sicuti prius, alternis vicibus &
septimo die Antidotus. Pilulae evacuant humo-
res & excrements crassa in ventre & membris
naturalibus existentia. Reliqua duo virtute

D 3 sua

sua propria et singulari, tanquam alexiteria & adversantia veneno, humores subtile univer-
sos, & omne venenum ad superficiem expellunt ex visceribus, venis, carne & omnib. partib. cor-
poris, per occultos & insensibiles meatus propter sudorem, plurimum roborando membra princi-
palia: hocq; modo corpus purum redditur a pra-
vis & corruptis atq; infectis humoribus, & cun-
cta & partes universi corporis liberantur a vene-
no, & robur illorum confirmatur.

Necessæ est autem, modo hæc & eiusmodi alia genera Medicamentorum debeant id pre-
stare quod pollicentur, ut sine mora initio morbi sumantur, alioqui ubi jam malum penetraverit altius & radices egerit, nihil tam hæc quam alia remedia prodesse poterunt. Accipiuntur hæc tria matutino tempore in lecto quinq; ho-
ris ante cibum, & post duo posteriora assumta provocatur diligentissime sudor, quo facto abs-
tergitur bene universum corpus, & mutantur indusia, lecti, & linteæ. Pulvis vero datur in vino subili, calido ea quantitate ut in eo dissolvi queat. Antidotus in forma boli exhibetur in nebula, ut vocant, madefacta & superbibitur, 3j. s. aceti calidi, ac sudatur quantum vires tolerant.

Hæc tria remedia Veronæ & Venetiis a pluribus utiliter fuisse usurpata, etiam in qui-
bus jam bubones vel carbunculi aut macule ni-

græ

gra apparuerunt, ego & praesides sanitatis, ut appellant, affirmare possumus. Quorum equidem compositiones hic libenter adjungerem, sed bucusque ad manus meas non pervenerunt. Invenire autem licet Veronæ apud Andream Bellicoccum pharmacopolam ad Angelum Gabrielem virum integerrimum & in sua arte versatissimum, electum ideo a civitate ista in pharmacopæum Curiæ & officii sanitatis. Qui publico quoque scripto usum eorum medicamentorum, ut audio, satis superque est explicaturus.

Postremò contra alteram huius mali causam, eamque sane precipuam, consistentem in multitudine seminariorum, non video apud nos aliquid auxilii esse adhuc propositum, que tamen nisi aliqua ex parte auferatur, vix pestis cessare poterit. Cum enim vitam agere sine inspiratione nequeamus, quamdiu aër huiusmodi seminaris erit repletus, adhuc venenati aliquid in se continere dicendum est, nosque loco aëris salubris, qui ad refrigerationem cordis & spirituum instaurationem necessarius est, attrahimus id quod interitum affert, ipsum nimirum venenum. Expurgandus itaque necessario erit ab eiusmodi exhalationibus fomitem huic malo suppeditantibus. Perhibuimus autem antea, ignem apud veteres habitum fuisse pro accommodatissimo remedio, quod tantum malum

in aëre existens consumeret: quare nobis quoque persuadeamus, nullum aliud auxilium industria & diligentia humana posse excogitari, quod eo sit efficacius & validius. Scimus enim, quanta ignis vis & efficacitas sit, non solum in Elementis, sed etiam in corporibus mistis & compositis ex illis, usque ad metalla solidissima & durissima aliarum rerum omnium & potissimum in ipso auro, quod igne purius reddi solet. Sed quid dicemus ignem purificare corpora simplicia & composita, cum sacri doctores atque profani statuant, spiritus etiam ipsos vi ignis purgari, & Deus maximus ignem, tanquam peculiare instrumentum elegit, quo ab omnibus sorribus Mundum ultimo die depurgabit, cum venturus est ad judicium exercendum in vivos & mortuos, & per ignem reducet cuncta hæc inferiora ad suam puritatem. Passa est equidem hæc potentissima civitas Veneta paulo ante maxima ex igne damna, nunc vero, ita Deo volente, per eundem debet recipere immortalia beneficia & liberari ab hac tam horribili calamitate, si illo utamur eo modo quo superius indicavimus. Utinam vero divinae Majestati placeat, ut per infinitam suam bonitatem & misericordiam hoc flagellum ab humeris populi huius religiosissimè hoc ab eo petentis auferatur: ab ea enim sola expectanda erunt cuncta bona tam animitam corporis.

BRE-

BREVIS METHODVS CURANDI PESTIFERVM

CONTAGIVM, QVOD ANNO CHRI-
TI M. D. LXXV. & LXXVI. Panormum Me-
tropolim Siciliæ invasit : conscripta jussu illu-
strissimi principis Ducis de Terra Nova : Supre-
mi præfecti istius Regni: & ex Italico libro de
eodem contagio excellentiss. Protome-
dici Ioannis Philippi Ingrassiæ:
parte quarta, cap tertio
conversa.

Nodus curandi hoc malum contagio-
sum, (quod vocari poterit malū Bu-
bonarium pestiferum, vulgo italice
la ghiandussa over ghiandola, quo-
niam corripit ut plurimum glandes, id est, car-
nēs glandulosas) instituendus est secundum præ-
cepta Medica, cum ratione victus conveniente,
Medicamentis atque chirurgia. Præterea cum
evacuationibus universalibus, atq; etiam par-
ticularibus in locis affectis, & appositione quo-
que remediorum localium. Observandum au-
tem est in hoc morbo, contrario modo quam in
aliis progredi. Cum enim in morbis cæteris ab
universalibus ad particularia perveniantur, in
hoc tamen morbo contra agendum & ad parti-
D s cula-

VB.

cularia & postea demum ad universalia procedendum. Quod quidem optime animadverterunt Manardus, Antonius Gnainerius & Marsilius Ficinus. Si itaque nullum penitus indicium bubonis aut pustularum, aut cuiusvis inflammationis, nec etiam petechiarum apparuerit, sed tantum febris affuerit, cum aliquo pravo symptomate cordis, capitis, aut ventriculi, rubidine oculorum, & calore pectoris, capitis aut utriusq; partis, ex his indicatio Medicco præbetur mittendi sanguinem, consentientibus utique viribus, & non contradicendo ulla alia cuiusdam momenti indicatione. Media verò hora ante venæ sectionem, præmisso prius simplice enemate, detur & gro simplex aliquod vel compositum Medicamentum alexipharmacum, de quibus alias locuti sumus: & infra quædam præcipua seorsim indicabimus. Ut scilicet hoc modo spiritus corroborentur, nec non omnes pariter facultates, & contrà vis materiae venenosæ debilitetur: utq; per sanguinis emissionem hoc modo maligna materia expellatur, & natura conservet sibi spiritus proprios et partem sanguinis meliorem & subtiliorem. Exemplicaussa si exhiberetur. 3. 1. Boli armeniæ vera, Terra sigillata vera, aut alterius ex Antidotis, bibendo postea statim duos haustus aquæ Scabiosæ. Acetosella, aut Rosarum cum paucō Aceto rosaceo. Neg^r huic rationi curandi in hac pestilen-

entia illud adversatur, quod Iohannes Thomas—
de Porcellis, qui Cæsaraugusta in Hispania an-
no 1564. diligentiss. omnia observavit atque
litteris mandavit, tradit, initio nimirum eva-
cuationem per vomitum esse tentandam, nam
in illa peste Cæsaraugustana in Aragonia ma-
teria peccans consistebat in vesica fellis, unde
ascendebat ad os ventriculi, atque ideo ita ut
monet erat curatio instituenda: quod hoc loco
etiam fieret, si tale aliquid accidisse animad-
vertissemus. Post venæ sectionem subito iterum
exhibeatur vncia una conservæ citrii pomi aut
limonum, aut agrestæ, vel, si nihil aliud assit, Sa-
charum Rosaceum cum paucō Bolo armenia vel
alio quovis alexipharmaco simplice vel cōposito,
cum exigua quantitate eiusdem aquæ, aut simi-
lis alterius decoctionis ex rebus proprie respici-
entibus hoc venenum. Idque non solum observa-
tur in primis ante venæ sectionem: sed utile in-
super est, cordi, fronti, epati, & testibus applica-
re aliquod epithema vel unguentum confor-
tans & huic malo conveniens, (modo non ap-
pareant in his locis petechiae, quæ hoc modo pos-
sint ad principales partes repellere) sintque hac
topicæ non adeo frigida sed temperata, & in
magnis caloribus moderate frigida, ut actu
non nihil tamen calide adhibeantur. E contra
vero sub auribus, axillis, & inguine fiat fomen-
tatio & unctio leniter attrahens, neque tum
adhuc

adhuc applicentur cucurbitulae, quemadmodum
facit Manardus, ne violenter aliquid attrahatur, cum nondum sciamus, quam viam ex-
pulsionis natura velit suscipere. Præterea ungauntur pulsus ubique oleo Caravita vel de scor-
pionibus, aut alio alexiterio, de quibus antea
quædam etiam scripsimus. Hisce itaque remediis prius adhibitis, nec non etiam eodem tempore,
quo adhuc applicantur, vena secari poterit: potissimum quando febris, ut diximus, assit, & nihil apparet quod contradicat, quod omnibus Medicis quidem debet esse notissimum. Quod si post hanc evacuationem sanguinis nullum adhuc signum externum sese ostendat, tum symptomata jam indicata consideranda erunt, num scilicet ea magis circa caput infestent, quo tempore vena secatur cephalica dextra. Si magis cor laboret, axillaris sinistra, si potius malum sit circa ventriculum vel epar, axillaris dextra. Si penes umbilicum inferius, sanguis mittatur in pede dextro vel sinistro, prout in hoc vel illo loco molestia aut symptoma gravius sentiatur. At si nullibi tale quippiam accidens adesset, excepta febre gravi, sine peculiaritate aliquius partis, primum sanguis evanescetur e pede, semper eo respiciendo, ut materia venenata ad partes inferiores, & quantum fieri potest longe a corde trahatur. Atque in hoc casu præter corroborationem membrorum principalium jam dictam

ictam & alexipharmacā p̄missa, satis erit
d inguina lotionem aliquam atque unctio-
em applicare. Ut essent, exempli gratia, ano-

}

yna quædam in vino decocta & lixivio cum
leo chamælino, Liliorum alborum, aut semi-

is lini, ut omnia eo dirigantur quo materia ad
nferiora trahatur. Quo factō, si appareant ma-

næ abundantia sanguinis indicia, in brachio
uoque vena secari poterit.

Jam si signum aliquod bubonis aut doloris
in tribus dictis emunctoriis, aut etiam pustulae,
vel carbunculi apparerent, & nihilominus quo-

ue febris eadem perseveraret atque alia sym-

ptomata, vel potius hæc omnia augerentur
quām decrescerent, multo tutius adhuc &
validius attractioni materiae venenose ad lo-
a convenientia, quo Natura eam tentavit pro-
pellere, est insistendum. Dico autem valide hoc
esse faciendum, idque eo magis, si viderimus hoc
esse Naturæ opus desiderantis auxilium. Quod
cognoscitur ex eo, quia in augmento tumoris, fe-
bris & alia symptomata minuuntur. Trahitur
igitur venenum extra corpus, quantum possibi-
le est. Idq; non aliter ac fieri solet in morsu ani-
malis venenati & potiss. canis rabidi, ubi sta-
tim venenum extra corpus ad locum demorsum
cum cucurbitulis, scarificationibus, vesicatori-
is, aliisque medicamentis venenum attrahen-
tibus aut venenatam Materiam, tandem eti-

am cum Cauteris actualib. elicitor. Quod quidem tanto plus convenit, quanto magis Natura propellens hoc a partibus nobilib. internis ad ignobiliores exteriores, in hac sua expulsione videtur quasi subsidium aliquod expetere. Vnde princeps Arabum Avicenna ait, non solum non curamus si fiat apostema in aliquo membro, sed etiam materiam eo attrahimus, ut peius illi sit, interiori vero principali melius. Quod si hoc fieri debet in morsu animalis, prius quam venenum ingrediatur in corpus, multo magis necessarium erit hoc extrahere, quandoquidem jam antea universum corpus & potissimum cor inficerit. Facta itaque initio eiusmodi attractione cum lotionibus, unctionibus, atq; etiam cucurbitulis supra bubonem aut saltem paulo infra illum, aut applicata hirudine, præsertim febre existente una cum aliis symptomatib. sœva atq; periculosa: & roboratis membris principalibus per Antidota intus assumta & aliis topicis illis impositis, sine mora & subito sanguis erit mitendus. Dico autem subito, ut scilicet hoc fiat dum corpus & ipsius natura adhuc valida est. Verum equidem est, si ante hanc primam missiōnem sanguinis, non existente tanta necessitate, nec symptomata essent adeo maligna, & que multum nos sollicitos redderent, non potest nec debet fieri tam magna atque violenta attractione, quemadmodum diximus, potissimum si fuerit

erit hic motus plane symptomaticus, hoc est, si quanto magis crescat tumor, tanto etiam vehe-
mentior febris & reliqua accidentia fierent.
Tum igitur sufficeret, ut facta primum leni
fomentatione cum anodynis coctis in lixivio,
vino & oleo liliorum alborum, apponatur cu-
curbitula quatuor digitos infra tumorem, at
si maior necessitas urgeret propter venenosita-
tem maiorem & peiora accidentia, dum in lo-
co jam indicato hac vix per quadrantem horæ
manserit, de novo affigatur per unum tantum
digitum infra tumorem, tandem vero ponatur
supra ipsum tumorem, quando nimirum non
adeo magnus dolor adest, a quo periculum es-
set ne tumor fieret malignus propter nimiam
attractionem, aut metuatur deliquium animi:
in quo casu tutius hirudines applicentur: dum-
que haec trahunt, aut saltem quamprimum cu-
curbitula est remota, sanguis mittitur. Postea
statim scarificatio aut ustio vel vesicatorium,
pro ut maior vel minor tumoris apparere solet
malignitas, administratur. Quæ cognoscitur
principue ex suo colore, & febris magnitudine,
atque symptomatum malignitate a nobis alibi
explicatorum.

Quando vero tanta malignitas non appa-
ruerit, satis esset, si post fomentationem & cu-
curbitulam, atque etiam sine hac, ubi tumoris
inflammatio & dolor magnus esset, applicare-
tur

tur cataplasma paratum ex capa alba cocta si-
mul cum pauca intus posita theriaca, cui addi-
tur aliquid butyri, fermenti, malvae & allii co-
cti, itemque scabiosae, ad extrahenda foras &
extinguenda aut debilitanda ista seminaria
contagiosa, quae ad tumorem confluxerunt, atq.
etiam ad digerendam materiam malignam eo
modo quo id fieri concessum est. Hoc cataplasma
extendatur super folium brasice, incisae prius in
multis locis cum acie cultelli aut forcipe, ut hoc
modo venenum attractum possit per catapla-
sma foras exhalare. Post huius appositionem
topicci partim attrahendi partim maturandi
facultate praediti, sanguis mittitur. Fitque haec
missio sanguinis e vena tumori sive buboni pro-
xima, quaecunque illa sit, ad vacuandum e loco
& evocandum venenum, non vero ad diver-
tendum, nisi a membris principalibus. Ut si esset
in inguine, in eodem pede ex saphena, id est si in
dextro inguine, pariter fieret ex pede dextro,
& si in sinistro, ex pede eodem. Similiter fit si an-
thrax exoriretur aut pustula circa umbilicū in-
ferius, aut in exteriore vel interiore parte coxae
vel tibiae: quanque si esset in partibus exterioribus
& posteriorib. coxarum vel tibiarum, fit sectio
quidem in eodem latere, sed ex vena dicta ischi-
atica, & non ex saphena: nam semper ex vena
proxima instituitur evacuatio cum derivatio-
ne non diversione ex parte affecta. Atque ideo
si bu-

Si bubo esset sub axilla, sanguis mittendus ex
vena axillari, id est, vena epatica eiusdem late-
ris. Si pustula quæpiæ vel carbunculus a furcu-
lis usq; ad hypochondria, id est, usq; ad fœmora,
am in anterioribus partibus per universum pe-
tus & ventrem, quam posterioribus in hume-
ris, dorso aut lateribus, denique si circa gulam
infra aures aut pone illas appareret bubo, statim
sanguis mittendus ex cephalica in eadem parte
ibi tumor existit. Similiter ex eadem vena san-
guis trahatur, si carbunculus aut pustula esset
in collo aut ipso capite, in parte anteriore vel po-
teriori, vel in latere. Observandum tamen hoc
tiam est, si tumor in utraq; parte appareat cum
ebre, ut diximus, id est, in dextra & sinistra,
vena etiam, si opus esse videatur, in utraq; aperi-
tur. Prius tamen ex eo latere, in quo maior se-
e ostendit tumor, & postea ex altero, ubi minor
existit, auferendo plus sanguinis ex primo quam
altero latere. Diximus autem, si opus esse vide-
tur, nam fieri posset, ut facta prima phleboto-
nia, nulla amplius sanguinis abundantia ap-
pareret, nec ullæ indicationes hoc permitterent,
ed forsitan magis purgationem, de qua paulo
post loquemur, instituendam esse suaderent.
Atque hæc quidem de sanguinis missione dicta
int, semper tamen bene consideratis omnibus
in Arte Medicæ regulis & aliis necessariis cir-
cumstantiis, quæ in evacuatione sanguinis pro-

E   ponunt

ponuntur. Addamus autem exempli caussa
tantum unum cataplasma ad anthraces sive
carbunculos, atque etiam ad pustulas. Facta
enim scarificatione, aut ubi aliqui necesse fue-
rit, imponitur supra locum affectum pomum pu-
nicum sive granatum acidum coctum in aceto
donec liquefaciat, quo facto & bene pomo contu-
so fit unguentum miscendo aliquid scabiosae &
foliorum consolidae maioris, que duo contundun-
tur inter duos lapides & postea omnia bene sub-
iguntur. Quod si poma haec neque viridia nec
sicca, nec etiam acida aut dulcia, cum annitem-
pus non ferat, reperiri queant, contenti esse po-
terimus scabiosa & consolida, aut etiam cata-
plasmate ex plantagine & lenticula cum me-
dulla panis parato. Ac quoniam dum febris ad-
esse incipit, jam universum corpus est infectum,
idque eo magis etiam quando ex signis jam com-
memoratis in glandulis vel ipsa cute quippiam
appareat, hoc tempore quanto celerius fieri po-
test purgatio est instituenda, (non expectando
ullam concoctionem) cum Medicamentis leni-
bus, ut infusione Rosarum Damascenarum, Man-
na, paucō Rhabarbaro aut Agarico: interdum
quog_z danda Cassia, Triphera persica, Myroba-
lani cum decoctione florum atq_z fructuum cor-
dialium & Tamarindorum, facta in aqua Ace-
toselle aut Scabiosae: adjungiturque aliquid de
illis pulveribus jam indicatis contra venenum,

saltem

saltem ad 3. j. vel dimidiam. Alii addunt. 3. s.
Theriacæ, aut per unam atque alteram horam
(quod melius est) ante evacuationem datur a-
liquid ex Antidotis & postea Medicamentum
purgans exhibetur. Abstinere autem debemus
in principio morbi a medicamentis violentis
(nisi septimus vel etiam nonus dies præterierit)
alioqui vires omnino prosternemus. Idq; eo dili-
gentius cavendum erit, si Natura intenta fu-
erit, ut materiam per alias vias educat, nam
aliter vi quadam a sua operatione avocare-
tur: nisi forte hoc faciendum sit ad relevan-
dum ipsam a tanto onere malignitatis, potissi-
mum quando præter venenositatem assit quoq;
multitudo humorum peccantium. Sæpe enim vi-
demus Naturam hoc modo alleviatam validius
prosequi suum opus propellendo quod infestum
est ad partes ignobiliores. Atq; ideo fiant eius-
modi evacuationes potius minorantes & leni-
entes quam eradicantes ante diem quartum.
Postea vero raro sanguis mittitur aut purga-
tur, nisi virtus esset admodum valida, & abun-
daret sanguis (quantum ad phlebotomiam) vel
id esset multitudo pravorum & malignorum
humorum, (quantum ad purgationem) præser-
im si impedita fuisset aliis de causis in princi-
pio alterutra evacuatio: quod sane univer-
sum judicio prudenti Medici præsentis permit-
itur, qui quidem sit doctus, ingeniosus & mul-

te experientiae. Requiritur autem insuper eam
quoque ob causam tam universalis quam par-
ticularis evacuatio celeriter administranda,
quo in posterum securius nutrire possimus. Infe-
cti enim hac lue non possunt exquisitam dietam
ferre, imo exhibendi illis sunt cibi multæ sub-
stantia ex jusculis bonis & quas vocamus tortas,
idq; in maiore vel minore copia, prout Medico
præsentis visum fuerit. Non quidem negandum
est, si carbunculi, bubones aut pustulae appare-
rent sine febre, non ita subito deveniendum
esse ad evacuationem, nisi magna plethora ad
phlebotomiam, aut multa cacochymia ad eva-
cuationem faciendam nos admoneret, aut am-
bo abundantia utrumq; non negligendum esse
suaderent. Opus itaque est, ut non existente am-
plius febre, quæ forsitan initio affuit, interea
expectemus. Quod si febris continuet, non ob-
stante hoc quod forte ambæ evacuationes fue-
rint usurpatæ aut alterutra, nihilominus de-
bent crudi bubones aperiri, idque eo citius, quo
febris maior apparuerit. Quod si febris non sit
valida, & saltem assit capitis obtusus torpor, aut
cordis affectus, aut aliud symptomata malignum,
aperiatur statim cum cauterio ignito, atq; dum
hoc fiat, sive sit crudus sive maturus, ampla &
magna administretur apertio, ut totum venenū
exeat. Sapenumero.n.hoc intra illos tumores cor-
rumpitur, habetq; radices quasdam nigras, la-
tentest,

sentes, una cum magna putrefactione interna.
Atque ideo non usurpantur pus moventia ni-
mis humida, que potius putrefacere solent ipsum
membrum & eius substantiam quam concoctionem
nem adjuvare. Immo si occurrat minimum eti-
am principium corruptionis, statim sit ad ma-
num præcipitatus, egyptiacum, & his non suf-
ficientibus adjungatur vitriolum, sublimatum,
viride æris, secundum judicium Medici præ-
sentis, semper hoc agendo ut omnis malignitas
atque corruptio sine mora foras extrahatur, &
universa putrefactio exicetur, ad extinguen-
dum & penitus delendum omne seminarium
contagiosum ibidē latitans. Quod si opus esse pu-
taverimus, altera vice etiam applicabimus cau-
terium ignitum, derivantes nonnunquam ma-
teriam malignam & venenatam ad partes ad-
jacentes, appositis circa locum affectum vel ma-
gis ad partem inferiorem, si longe abest ab ali-
quo membro principali ac potiss. a corde, can-
tharidibus ad excitandas vesicas, aut cucurbi-
tulis cum scarificatione & sine illa, pro ut neces-
itas postulaverit. Idem agendum diligenter,
immo cum maiore celeritate in ipso etiam loco
atque in vicinis pustularum malignarum, quæ
vulgo solent nominari papulae, atq; multo ad-
huc magis in carbunculis, quæ sunt quedā emi-
nentiæ malignæ, nigræ, adusta, ortæ ex materia
venenata, quare ignis & alia medicamenta

convenientia propter ipsorum magnam tyran-
nidem semper sint in promptu. Celebris enim est
ista sententia Hippocratis , quod morbis extre-
mis applicanda sint quoq; Medicamenta & re-
media extrema. Quantum vero ad petechias,
quæ sunt puncturæ quædam interdum rubræ,
sed ut plurimum malignæ, nigræ aut lividæ vel
violacea vel virides sparsæ per totum corpus:
nonnunquam etiam maculæ assunt maiores
eiusdem coloris cutem inficientes, in primis ta-
men circa pectus, dorsum, & brachia, in illis non
oportet jam propositis remediis uti. Immo cum
hæ jam bene apparuerint, ut plurimum neque
venæ sectio nec evacuatio convenit, nam hoc
pacto venenum intro se se recipere, quod a na-
tura fuit ad diversas partes cutis expulsum.
Quod si propter nimiam sanguinis copiam vi-
deretur esse conveniens (viribus bene si haben-
tibus) missio sanguinis, in primis si soleant ad-
modum rubere, aut etiam animadverteretur,
cuiuscunque sint coloris, eas intra corpus rever-
ti cum incremento febris aut alterius pravi
symptomatis, tum fieri poterunt scarificatio-
nes cum cucurbitulis lenes sine violentia maio-
re, primum ad nates, & deinde in humeris. Atq;
in hoc a multis Medicis doctis commendatur
quoque evacuatio sanguinis per hemorrhoides,
præsertim si ægro hoc esset consuetum. Potest
etiam mitti ex Saphena potiss. in fæminis, sed
quo-

quocunque modo fiat, quantitas non sit immoderata, & potius peccetur in defectu quam excessu. Sin vero copia assit humorum, essetq; corpus cacochyrum, in victu intemperans, & diu non evacuatum, virtute existente valida, in primis si ex euntibus illis febris & alia symptomata non diminuerentur, & quod eo peius est, etiam augerentur, periculosiss. vero si plane evanescent, tum leni aliquo medicamento purgandū erit: qualis esset sola infusio, aut cassia, aut manna, non excedentes terminum lenitionis tam in qualitate tam quantitate medicamenti. Postea sudor provocari poterit cum reb. convenientib. a multis Doctorib. in simili casu prescriptis: nosq; satis habebimus exempli caussā proponere pulvrem non solum sudoriferum, sed etiam certa antipathia adversantem venenat& contagioni. Accipitur radic. Tormentillæ, Dictamni Cretensis, Dictamni albi, Gentianæ, Santalorum citrinorum, Pimpinellæ, Zedoarie, Radic. Carline, Granorum juniperi, Semin. Citrii pomi, Cinamomi opt. Sem. Fæniculi, Anisi, Apii, Petroselini Scordii, Cardui benedicti, Calami Aromatici, singulorum partes aquales: inde paratur pulvis, cuius 3. j. mista cum uncia una conserva & acetositas citri datur infirmo, deinde factis frictionibus lenibus cum linteis calidis, propinatur dimidia libra decoctionis arundinum, anisi, semin. fæniculi, sicuum siccaturum & lacce, atque

E 4 tectus

rectus aeger in lecto quando vires permittunt,
sudatur, modo sit in declinatione accidentis.
Quod si in isto decocto impositum fuerit ali-
quid ligni sancti aut Sarsæ pariglie aut chi-
næ, tanto erit melius. Atque hic pulvis & de-
coctio ista sudorifera poterunt quoque utiliter
exhiberi laborantib. carbunculo, pustulis & bu-
bonibus, factis universalib. atq; etiam particu-
larib. evacuationibus. Antea diximus, sangu-
nis missionem & purgationē, quām fieri potest,
statim esse administrandam, priusquā quartus
dies prætereat, atq; pariter etiam attractionem
venenati contagii ad partes exteriores & cau-
teriorum applicationem, ut nimur in princi-
pio seminaria extinguantur. Verum tamen ac-
cidit interdum ut febris sit lenta & ipsius sym-
ptomata (potiss. in temperamento & tempore
frigido) quasi mitia aut, ut ita dicamus, minus
maligna appareant, unde tumor incipit ad ma-
turationem tendere. In eiusmodi itaq; tumore
applicamus maturantia ex radicibus lilii albi,
malve, altheæ, ficubus aridis, cæpa alba, scabio-
sa & rumice: quæ omnia cocta & subacta sint
cum farina frumenti, butyro & adipe, adjecta
pauca Theriaca aut Mithridatica confectione,
atque etiam interdum momento Ammoniaci,
pro arbitrio prudentis chirurgi, adjuvantes eti-
am Naturæ operationem cum fomentis ex iis-
dem rebus coctis in aqua & oleo. Maturus po-
stea

tea bubo factus aperitur, quemadmodum dixi-
nus, cum igne, ut vulgo aiunt, actuali: & ex-
murgatur, abstergitur, mundaturque semper
vulnus diligenter attendendo & cavendo ne
nutrescat. Quod si res in longum protrahatur,
isq; ad nonum diem vel ulterius, rursum corpus
vacuari, si opus esse videbitur, poterit, (pre-
certim si initio hoc non fuisset factum, aut me-
dicamentum nihil præstitisset;) cum validiori-
bus medicamentis atque etiam solutivis, con-
stantibus tamen viribus, & prout humorum
abundantia aderit, qui cum crassiores in corpo-
re manserint, ideo validiore attrahente indi-
gent.

Quantum attinet ad usum medicamento-
rum contravenenum exhibendorum, id est, ale-
xipharmacorum tam simplicium quam composito-
rum, que antipathiam habent contra principia
seminariorum contagiosorum, ut est Terra Si-
gillata, Bolus Armenia orientalis, Theriaca,
Mithridatum, omnes conservæ ex rebus acidis,
in primis tamen ex acetositate citrii pomi. Epi-
themata Cordis, Epatis, Vnctiones, Electuaria
Cordialia & similia alia remedia, unusquisque
diligenter autores Artis Medicæ consulens, illis
uti poterit, adhibens illa tam per os quam exte-
rius in corpore, secundum varia temperamen-
ta hominum, mali diversas species, tempora, &
alias circumstantias in Medicina consideran-

E s das.

das. Quæ omnia brevitatis cauſa prudenti ju-
dicio Medici præsentis committimus, de his uni-
versis paulo post copioſe tractaturi ad utilita-
tem totius huius regni. Hæc itaque brevi-
ter hoc loco propter mandatum illu-
ſtrissimi Ducis annotasse
ſatis eſto.

DIS-

DISPUTATIO AC CURATISSIMA DE PE-

STE MEDIOLANENSI, QVAE ANNO
Christi M. D. LXXVII. urbem affixit,
doctissimi Medici & Philosophi D.

Cæsaris Rincii Mediola-
nensis.

Vm pestis a primo suo statu circa Februarii finem & Martii principium non obscure variaverit, eo quod prius Bubones, & carbunculi una cum pestilenti febre apparerent unicuique sexui & cuicunque etati contingentes, aliquando ultra quartum diem, etiam in morituris protensi: interdum tamen ad salutem terminati, deinde vero non tam frequenter huiusmodi tumores erumperent, pro quibus nigra aut liventia exanthemata crebro successerint, subito interficientia, & sepius pueros adolescentesque, aliquando mulieres, raro viros. Eo nomine queritur huius varietatis caussa, qua (si fieri potest) exquisite cognita, tanto mortalium damno convenientibus & presentaneis remedii occurrere valeamus. Et si quis diversus successus postea evenerit, pari consilio veniet considerandus.

Eius ergo commutationis non unicam fui-
se

se caussam credibile est, partim enim in cibi potusque ac præteriti victus modum, partim in aëris manifestam qualitatem, ac forte simul in aliquam occultam eius vim referre, non erit a ratione alienum, partim quoque in omissa exercitia, partim in aërem non liberum, aliaque incommoda perpesta.

Constat namque quod ad victum attinet, populum multa ex parte crassioris succi pane usum fuisse, oryza præterea & leguminibus, quæ omnia nedum crassioris frigidiorisque, sed nec vitio carentis sunt succi, atque præcipue ubi diutius talib. alantur homines, (Galen teste i. de diff. febr. cap. 3.) rum etiam magis si sine obsoniis, sine vino (ut contigit) indigesta fuerint: ac præsertim in lautiori victui assuetis. Nam quicunq; cibi crassi sunt, magis morbosí sunt, & potiss. ubi glutinosi quoque sint, obstrui enim atque intrudere um qui ab ipsis generatur humorum facilius existit, ob putredinem: & hec quidem omnia sunt febrium caußæ.

Penuria quoque ignis quæ eis per hyemen contigit ob lignorum inopiam, quo & genuinus calor valde foveatur et inimicum vitæ frigus depellitur, aut saltem temperatur, morborū causæ vim jure ipso obtinuit. Nobiliss. namque philosophi eorum elementorum quæ animalia constituant, ignem maximam vitæ esse caussam existimarunt. Et tantus est moderati ignis hominum

num vitae usus & convenientia, ut Plato ignem
nominaret caliditatem quae est in corpore.

Intermissio præterea soliti laboris & exer-
citationum non parum obfuit, cum ab eis innat-
us calor, qui omnium operum vite est instru-
mentum, corroboretur, & universum corpus va-
lidius reddatur, atque illius excrementsa vali-
dius expellantur. Morbos siquidem alios ac
precipue febrem (Gal. 2. de diff. febr. cap. 2.)
faciunt exercitia dimissa, quod in pestilenti fe-
bre maxime locum habet.

Libero insuper aëre satis longo tempore,
quamdiu scilicet domi se continuunt, privati
fuere homines, a quo alioqui spiritus valide
recreantur & purgantur.

Ambientis quoq; nos aëris ea conditio, quæ in
proximè præterita hyeme viguit, dum extra na-
turam propriam valde sicca & consueti frigo-
ris quasi expers fuerit, hanc varietatem potiss.
produxisse arbitrandū: maxime namq; muta-
tiones eorum quæ circa naturam nostram ha-
bitumque contingunt, morbos pariunt, nec hosce
faciunt nomina temporum anni sed tempera-
menta: quanquam non sola aëris temperatu-
ra morbos faciat, sed & virtus ipse. Martio
itaque mense plus aequo calido, cum præcessisset
hyemis jam indicatum temperamentum, atte-
nuato & fuso crasso sanguine, rarefactis quoq;
corporibus, facilius fuit peccantes humores ad

cutem

se caussam credibile est, partim enim in cibi potusque ac præteriti victus modum, partim in aëris manifestam qualitatem, ac forte simul in aliquam occultam eius vim referre, non erit a ratione alienum, partim quoque in omissa exercitia, partim in aërem non liberum, aliaque incommoda perpessa.

Constat namque quod ad victum attinet, populum multa ex parte crassioris succi pane usum fuisse, oryza præterea & leguminibus, quæ omnia nedum crassioris frigidiorisque, sed nec vitio carentis sunt succi, atque præcipue ubi diutius talib. alantur homines, (Galen teste i. de diff. febr. cap. 3.) rum etiam magissi sine obso niis, sine vino (ut contigit) indigesta fuerint: ac præsertim in lautiori victui assuetis. Nam quicunq; cibi crassi sunt, magis morbosí sunt, & potiss. ubi glutinosi quoque sint, obstrui enim atque intrudere um qui ab ipsis generatur humorum facilius existit, ob putredinem: & hæc quidem omnia sunt febrium caussæ.

Penuria quoque ignis quæ eis per hyemen contigit ob lignorum inopiam, quo & genuinus calor valde fovetur et inimicum vitæ frigus de pellitur, aut saltem temperatur, morborū causæ vim jure ipso obtinuit. Nobiliss. namque philosophi eorum elementorum quæ animalia constituunt, ignem maximam vitæ esse caussam existimarunt. Et tantus est moderati ignis homi num

num vite usus & convenientia, ut Plato ignem
nominarit caliditatem quae est in corpore.

Intermissio præterea soliti laboris & exer-
citationum non parum obfuit, cum ab eis inna-
tus calor, qui omnium operum vite est instru-
mentum, corroboretur, & universum corpus va-
lidius reddatur, atque illius excrementsa vali-
dius expellantur. Morbos siquidem alios ac
principue febrem (Gal. 2. de diff. febr. cap. 2.)
faciunt exercitia dimissa, quod in pestilenti fe-
bre maxime locum habet.

Libero insuper aëre satis longo tempore,
quamdiu scilicet domisē continuerunt, priva-
ti fuere homines, a quo alioqui spiritus valide
recreantur & purgantur.

Ambientis quoq; nos aëris ea conditio, quæ in
proximè præterita hyeme viguit, dum extrana-
turam propriam valde sicca & consueti frigo-
ris quasi expers fuerit, hanc varietatem potiss.
produxisse arbitrandū: maxime namq; muta-
tiones eorum quæ circa naturam nostram ha-
bitumque contingunt, morbos pariunt, nec hosce
faciunt nomina temporum anni sed tempera-
menta: quanquam non sola aëris temperatu-
ra morbos faciat, sed & virtus ipse. Martio
itaque mense plus aequocalido, cum præcessisset
hyemis jam indicatum temperamentum, atte-
nuato & fuso crasso sanguine, rarefactis quoq;
corporibus, facilius fuit peccantes humores ad

cutem

cutem vergere & per eam spargi, & hoc modo
exanthemata efflorescere nigra aut livida. Si-
mile quoque quibusdam effecisse prolixiore & sta-
te pestilentiam ortam Galenus scribit libro de
atra bili cap. 4. nec paucis eorum qui servati
fuere, nigrorum humorum excretio per inferio-
rem ventrem, inquit, siebat, iisque corpus totum
pustulis, quae nigris exanthematis similes essent,
circum undique scatuit. Et quamvis huius pra-
terit & hyemis siccitas & remissum frigus non sint
omnino & quanda prænarratae astivæ constitu-
tioni, plurimum tamen recessit a sua frigida
atque humida temperatura ad siccum & remis-
se frigidum accedens, & similiter veris princi-
pium ad calidum & siccum, usque adeo, ut hæc
in signis proprii temperamenti mutatio egre-
gie conduixerit ad crassiorum & exustorum hu-
morum attenuationem & fusionem, quo facili-
us potuerint in cutem transferri, atque (ut ve-
nenosorum mos est) ad cor festinare & vitam
ocissime destruere. Hæc itaque cæli intemperies
hoc pacto potior fuit causa, quod Martii Apri-
lisque mensibus talia exanthemata seu potius
ecthymata vel papulae ab Hippocrate 3. tertii
libri de Morbis text. 45, vel lenticulae aut pun-
cticulae a recentioribus Medicis nuncupatae, ap-
paruerint. Quorum febres contagiosæ quidem
alias esse solent, maxime in consanguineis, a
quibus tamen etiam persæpe contingit & gros sa-
nari.

rari, secus nihilominus si in pestilentie eveniant
empestate. Quoniam (ut clara experientia
omperatum est) tunc quam plures talium agro-
rum a consimilibus Morbis jugulantur, atque
verpaucie evadunt: immo in commemorata pro-
cima constitutione non modo peracuti fuere
morbi, sed etiam fere nunquam non occiden-
tes, eorumque labes quoque ex fomite contra-
hebatur.

Non dissimili ratione hæc sœva symptomata
pueris, adolescentibus ac mulieribus frequen-
tius contigere quam ceteris ætatibus aut se-
xui, utpote rarioris texturae existentibus, & in
quibus talis humor suapte natura in cutem
ferri & ipsum cor magis petere paratior sit.

Morsque celer & fere inevitabilis eis suc-
cedebat ob materiae extremam malitiam &
acuitatem.

Nigritia vero exanthematum aut livor
præcedenti humorum exustioni, & succorum
maxime pravitati ascribi debuit, quibus re-
plete livida fiunt, nigricantia aut viridia.

An vero etiam ob aliquam Aëris pravam
qualitatem proprio nomine carentem, vel cæli
stellarumque influxum, vel contagium solum,
veletiam propter fomitem hi casus evenisse po-
tuerint? Certum quidem est complures sub eo-
dem tecto hunc pestiferum hostem confecisse, at-
que uno infecto alios familiares tanquam a con-
tagio-

zagioso vitio infectos fuisse, atq; hoc nomine contagium fuisse caussam. Ex supellectile etiam occultata, vel aliunde translata, aut furtim subrepta saepe ipsa pestis in multos sese propagavit. Aliquoties tamē ita obscura fuit eius initii causa, ut non desierit suspicio occultæ qualitatis ambientis nos aëris aut influxus cæli, scientibus præcipue nobis tam extensam fuisse huius calamitatem clavis vim, ut saepe ignorata originis caussa, in perplura oppida, civitates, provincias atque regiones grassata passim fuerit.

Dispari vero ratione Bubones ac Carbunculi fiebant in æstatis fine & in autumno. Quoniā in æstate humores ab adustione crassantur, nam quicunque per calidam siccumque intemperiem fiunt morbi, crassum utcunque sanguinem habent. Autumno quoque atræ bilis crassus humor abundat, perustis in æstate duobus succis, sanguine & pallida sive flava bili, a quorū crassitie morbit tardioris motus oriuntur. Vnde pestis eo tempore magis invadebat cum bubonibus aut carbunculis, nempe a crassioribus procreati humoribus quam exanthemata requirunt: & ultra quartum diem propter motus humoris crassi tarditatem, & minorem malignitatem, mors quandoque protrahebatur, hacque ratione non semper ex necessitate mors sequebatur.

Et quoniam de bubonibus & carbunculis sermo factus est, de ipsis nonnulla subjecere non abs

ib⁹ re fuerit. Bubones ergo licet s̄epius fiunt
um adenes intumuerunt, interdum tamen in
iliis corporis partibus fiunt. Postquam enim
v rope magnam partis adenos& arteriam aut
venam ulcus ortum est, celerrime bubones exci-
antur, quod evenit, quia valentius est arteri-
orum, venarum, nervorum atque musculo-
rum robur, imbecillus autem (Gal. 13. Method.
Therap. cap. 5.) aut forte prorsus nullum corpo-
rum, quæ glandularum sunt naturæ, & sub in-
flammationis nomine bubones reponuntur at-
que etiam sunt. Duo namque buboni accidunt,
motus eius qui in arteriis & corde habetur alte-
ratio, & naturalis caloris immoda quantitas.
Et quanquam secundum jam dicta in aliis cor-
poris partibus fieri possint bubones, attamen fre-
quentius fiunt sub alis, aut in aliis adenibus,
quæ rara & spongiosa sunt corpora, præsertim
si corpus universum plenum sit & in eo inutilis
materia redundet, ex quibus febrem diariam
omnium benigniorem exoriri Galenus i. de Di-
gnosc. puls. cap. 6. scribit. Idque verum quidem
est aliqua ex parte in bubonibus ex labore ni-
mio ortis aut a Venere contractis. Contra pe-
stiferorum febres vehementissimæ sunt: nam
in his non satis est, ut bubo labefactet ventricu-
li actionem & vomitum irritet, sed & alia mul-
ta gravia afferre videmus symptomata, sicut
dolores capit⁹, vigilias, deliria, sitim, cardia-

eas affectiones, inquietudines, atque pleraque
alia.

Eodem autumnali tempore etiam carbunculi fiebant, qui cum intemperamento inaequali consistebant, quoniam qui particulæ alicuius cum tumore morbi sunt, velut carbunculus atque alii similes, hi quoque omnes perinde ac phlegmone cum intemperie inaequali consistunt. Quorum non solum calida est intemperies, sed ipsi & flammantes & vehementer calidi morbi sint. Putrefit enim in illis humor, & quæ putrescunt in animantis corpore, calorem quandam immodicum in his partibus, in quibus putrent, efficiunt.

Carbunculi quoque inter morbos instrumentales numerantur. Præterea partem corporis aggredi quamlibet invadere possunt: ut experientia testatur. Et quamvis carbunculi oriri soleant ex cacochymia, atque eos facile, qui ob penuriam a Galeno 1. de diff. feb. cap. 3. commemoratam cibos mali succi ingesserunt, corripiunt, ex quibus pauci sanabantur; attamen sanguis satis calidus ad atrebilis naturam per adustionem conversus peculiariter eos generat.

Dum namqz sanguis supra modum assatur, pars quidem eius subtilior ac pinguior omnino in flavam convertitur bilem, quæ autē crassior in atram, quod in carbunculis max. contingit, in quibus ex sanguine supra modum efferuentे

scente ad humorē melancholicum fit transmutatio: intelligi autem volumus eiusmodi hunc humorē, qui nondum exquisite in atræ bilis naturā transierit: sed in prox. sit constitutus. At ubi cum febre fluxio huius sanguinis fit, carbonem appellatum facile gignit is humor melancholicus, dum in cutem decubuit: etenim sanguinem defacere expurgareq; nunquam non tentat Natura, quod vitiosum est ab eo secernens, tum a partibus præcipuis modo in ventriculum atque intestina, modo ad extremam superficiem depellens. Sed quæ eius generis tenuioris substantiæ sunt, ea partim per evaporationem, quæ sensum effugit, partim sensibiliter ut per sudores, cutē perrumpunt. Quæ autem sua crassitudine per cutis densitatem traduci nequeunt, sed intus cohercentur atq; detinentur, si calida sint, carbones, si minus calida, cancros progignunt. Ex supra dictis clarum est, quod si nigra bilis in quodam loco constituta in partem aliquam corporis extremam decubuerit, ibi carbunculum fieri posse: quia ex calido quidem fervore, verum crassa, ut diximus, materia generatur. Constat præterea, quod carbunculi natura sit magis ex melancholico putrefacto sanguine tumor ulcerosus & non solum talis sed etiam ulcus escaroticum seu crustosum depascens cum fluore: horum enim natura est, ut sine ulceribus consistere nequeant. Quod si sanguis efferve-

scens fere ad inflammationem pervenerit, fieri
solent aut gangrenæ, aut si fierit cum crustoso
ulcere, carbunculi, cum quibus inflammatio sta-
tim adest & quidem valida, unde febres vehe-
mentes excitantur, & extrema pericula (qua-
ndo pestilentes sunt,) inferunt. Sortiuntur tan-
dem dicta ultera crustosa talem suæ generatio-
nis modum. Cum enim sanguis influens calidus
satis extiterit & crassus, & aliquod membrum
subito occupaverit, hoc comburendo facit ulcus
cum crusta, quicquid vero circumjacet, in in-
flammationem levat effervescentem & gravi-
ter dolentem. Si vero sanguis influens niger
extiterit, crassus atque fæculentus ac fervens,
simul autem & sanies nonnullas tenues admi-
stas habuerit, pustulas quasdam per summa cu-
tis excitat, similes iis quæ ex igne fiunt, quibus
disruptis crustosum sub ipsis ulcus invenitur,
quod carbo est. Quoniam vero in carbunculis
naturalis mutatur color, scire expedit, quod
cum nigra ubique & cinerulenta appareat
carbuncolorum ulceris crusta, non tamen ut in
aliis inflammationis partibus vicinis color ru-
ber est, sed ad nigrius declinat: aliter quidem
quam quæ sanguine suffusa sunt, aut quæ algo-
refrigent, non enim vehementer luridus ut in
illis color est, sed habet aliquid splendens, ut bi-
tumen & pix, qualis est atrabilis, a quo carbo-
nes fieri supra posuimus.

Supra

Supradicta autem carbuncolorum ulcera
interdum cutem detegere valent, ob quod me-
moriae prodidit Galenus 14. Meth. Therap. cap.
18. in iis, qui per Asiam populariter olim grassa-
ti sunt, etiam citra pustulas nonnullas excoria-
tam statim cutim fuisse, similibus tamen per
omnia qui crustas facere solent, crusta ipsa nunc
cineris colorem præ se ferente, nunc nigredi-
nem, atque in his universis vicinam carnem ad
summam pervenisse inflammationem, quæ ta-
men colorem Erysipelatis non haberet, immo qui
adhuc phlegmones colore esset nigrior, veluti si
plusculo rubro parum miscens nigri. Et alibi
idem Galenus ait (lib. de diss. art. & venarum
cap. 7.) Quin & putrifica quedam vitia ita
aliquando circumiacente cute omnia quæ sube-
rant, detexerunt, ut nudæ conspicerentur vene,
idq; per omnes continenter corporis partes tum
videre max. licuit, cum fœda quedam lues car-
buncolorum id Asiam vulgariter ingruisset,
quæ facile, quæcunque vidissent, persuasit ex-
actam simiis cum hominibus similitudinem.

In Bubonibus vero & carbunculis febres fi-
unt, quia partes ubi inflammationem patiun-
tur, ratione putredinis febrim accēdunt: intru-
sus enim in ipsis humor, cum non bene diffletur,
putrefit. In hisce enim omnibus inflammationi-
bus communicationis ratione febris acceditur:
semper enim calefacta proxima pars simul ca-

F 3 lescit,

lescit, donec ad cor dispositio pertingat, quo non
calefacto febris nondum est. Quod autem neces-
sario febricitent, quibus carbunculi sunt, idq;
non minus, immo magis quam illi quibus Erysi-
pelatosa est phlegmone, id utiq; ex Galeni sen-
tentia 14. Meth. Therap. cap. 10. latere nemine
potest. Nam sanguis putreficit in inflammatio-
nibus, unde oriuntur febres, cum aliæ tum illæ,
quarum adeo est immodicus ardor ut cutem con-
sumant. Carbunculi vero, nisi ubi totum con-
leficerint, non excitant febrem. Febres autem
interdū carbunculos præcedunt ut sit aliquando
febris passio, interdum casus partis alicuius quæ
babone vel carbunculo laborat.

Variata deinde intemperie calidiore sicciora
oreq; prædicta & aliquoties ob frigidos ventos et
similem constitutionem, glacie, pruinis aut nivi-
bus in mense Martio apparentibus, unaq; cum
nigris exanthematibus bubones aut carbunculi
non raro repullularunt, atq; deinceps modo in
tumores modo exanthemata abierunt, inter-
dum etiam utrumque visum est: mutatis scili-
cet aëris qualitatibus, & simul cum eis humoris
bus ipsis, quo ad crassitatem aut tenuitatem, sicuti
etiam ab Aprilis novitunio mitior evasit pe-
stis saevitia: quia temperatior in manifestis qua-
litatibus cæli status successit.

Quibus præfatis amplius queritur, qua via
& ingenio presentib; & futuris eventib; sit pro-
spici-

spiciendū. Et primo quod ad quadragenās appellatas attinet, cum aliquando laxatis (ut ita dixerim) habenīs, ex congressībus nullum notatum dignum sanitatis damnum secutum fuerit, & ex cohibito liberiore cælo non parum offensā fūerit viventium salus, hac de caussā securius indicandum videtur de liberanda aut saltem moderanda tam arcta exquisitaq; continentia. Et si enim tale remedii genus summo quandoq; cum consilio fūerit indictum, quod contagii propagationem valde potuerit arcere, nunc tamen diuturna aëris liberioris interdictio potest multa morborū genera atq; etiam pestem ipsam producere. Ideo tam longa aëris angustia aut liberanda prorsus aut saltem intra alios nunc convenientiores fines eā moderari non ab re videretur.

Quia vero hodie ipsa pestis magna ex parte ab infecta supellecīle contrahitur, præstantiss. erit consilium omni diligentia huic caussā occurrere. Quæritur quoque, quæratio sit adhibenda circa familias morientium peste, an videlicet statim conduci debeant ad D. Gregorii Xenodochium, an permittendæ in propriis ædibus. Alterum enim familiæ illi videtur ærumnosum, ne dicam impium, cum interdum contingat, supra primum defunctum nullum alium periclitari aut peste affici: alterum vero publico bono sit damnosum, ob periculum, ne cæteri familiares aut contubernales, aut etiam vicini inficiantur.

tur. Quod igitur in hac re per illum Magistratum universitatis sanitatis præfectum alias rite sancitum fuit, nunc quoque comprobandum videtur, ut scilicet, nisi incerta ex peste sit mors, domi tamdiu reliqua familia detineatur, quoad successus declareret, an ille mortuus, peste sublatus fuerit nec ne, ut geminata morte (quod Deus avertat, postea firmo consilio ad constituta loca residuum familie traducatur & serpenti peste occurratur.

Cum præterea corporibus repletis aut insalubribus ac valetudinariis facilius pestis supervenire posset, opt, ideo erit consilium, preveniendo ipsam cacockymiam opportunis medicamentis expurgare, aut etiam sanguinem caute detrahere, quo minus humorum sarcina, que recte a natura regi nequeat, disponat ad pestem, victu nihilominus probe instituto, cuius congruam rationem præterito tempore obfuisse animadversum est.

Cumque putredo insignis pesti necessario copuletur, medicamentis exiccantibus & antidotis cor et spiritus tuentibus utendum: a calidioribus vero in calidiore tempore aut omnino abstinentes aut certe temperantes, munditiem vestium et habitationū non contemnentes, nam spurcites putredinem gignit, et pestem accersit.

S V M M I D E I ante omnia justam ob peccata nostra iram convenienti pænitentia placantes.

D E

DE RECTA ET NE-
CESSARIA RATIONE,
PRAESERVANDI A PESTIS CONTA-
gio tam imminente quam exidente loca
quælibet, brevis & diligens medita-
tio Ioachimi Camerarii Me-
dici Noribergen-
sis.

Reclare admodum hoc etiam, pro-
tulit ut reliqua sua omnia, Hippo-
crates, Medicorum & philosopho-
rum princeps, i.lib. prognost. τὸν ἴησον
(inquiens) δοκέι μοι ἀριστὸν εἶναι τεγματίδευ-
την, id est, optimum mihi videtur Medicum pro-
videntiae operam dare. Quod quantam laudem
mereatur, & quam multum in eo ad τερα-
παιοῦντα in primis Artis Medicæ partem bene &
utiliter exercendam, positum sit, tum alii præ-
stantiss. Medici, tum in primis ipse Hippocrates
suis saluberrimis actionibus atq; exemplis ab-
unde ostenderunt. Legitur enim apud Plinium,
Hipp. prædixisse ab Illyriis venientem pestem in
Græciam, & discipulos ad auxiliandum eam ob-
caussam circa urbes dimisisse, atque propter hoc
ipsius meritum honores illi similes Herculi de-
crevisse patriam. Idem summa cum gloria præ-
F 5 stite-

stiterunt erga suam patriam, Thales, Empedocles, Acron Agrigentinus atque alii plurimi, & hisce temporibus quoque Medici doctissimi & perspicaciss. similiter bene de suis civibus mereri non destiterunt. Quæ quidem cum ita se habeant, non tamen minore etiam laude digni sunt principes, & alii Magistratus, qui temporibus periculosis autoritate sua publica & assidua vigilantia, nullis parcentes sumtibus vel impensis, nullos detrectantes labores, hoc unum agere conantur, ut recte monentibus Medicis, & salutaribus eorum consiliis atque admonitionibus statim, ac quidem in tempore locum concedant, atque in hoc uno totis viribus incumbant, quo a tam dira & pernicioса lue (ante omnia adjuvante Deo aeterno) suos limites quam optime & diligentissime custodire, atque procul ab illis hoc malum saevissimum tanquam potentissimum hostem potius arcere, quam semel admissum non sine ingenti difficultate inde rursum depellere possint. Cum (ut paucis verbis poeta versum immutemus) verissimum sit quod dicitur,

Aegrius ejicitur quam non admittitur hostis.

Quapropter ut ego quoque pro ingenii mei captu atque tenuitate aliquid hisce temporibus,

bus, quibus passim apud nos contagia pestifera exerere sese incipiunt, in medium profaram, quo Reipublicæ in primis nostræ conatum & studium meum qualecunque illi obnixe inserviendi ostendam atque probem, dedi operam, ut totum hoc negotium in certa quædam & brevia capita ordine redigerem, idq; eo maijore diligentia mihi tentandum esse putavi, quo video curationem huius mali, vel potius flagelli cælitus ob flagitia hominum immisi, esse difficiliorem, aut etiam, secundum doctiss. quorundam Medicorum nostri sæculi sententiam, ita incertam & dubiam, (ubi nimirum morbus jam altius radices egerit) ut remedium proprium atque peculiare ferè nullum adhuc sit contra ipsum repertum.

Quod etiam veterum nonnulli perspexerunt, nam Petus in Epistola, quæ legitur inter scripta Hippocratis, ad Artaxerxem afferit, τὸν Φυσικὸν Βοηθόματα ὁ λέπιος τοῦ Θεοδημίου λογικοὶ πάθους, id est. Auxilia naturalia non solvere morbi pestilentis publicam invasionem. Idemque Lucretius in ista horribili peste Atheniensi accidisse restatur, ubi dicit,

Nec ratio remedii communis certa dabatur.

Vt autem priscis temporibus ex universali
aëris vitio vel secundum substantiam suam,
vel qualitatum excessum nimium vitiati atque
corrupti, aliisque de causis pestis ita nonnun-
quam vehementer grassata fuit, ut secundum
fide dignos historiarum scriptores aliquando
etiam dimidiam propemodum partem morta-
lium in pluribus regionibus misere abstulerit:
ita nostris diebus ut plurimum ex contagis, que
ex aliis infectis locis per certa quadam semina-
ria detenta in variis mercibus, vestibus, aliaq;
supellecstile ad ea suscipienda apta nata, vel
etiam per ipsos homines infectos pro ratione
maioris ac maioris subtilitatis ac venenositatis
interdum celerius interdum tardius aliis com-
municari solent, pestilentem luem generari,
aëre neutiquam depravato, observamus. Quæ
quidem illius species adveniens aliunde sive
Advena a nobis dicetur, atque bifariam consi-
derari poterit. Aut enim ex vicinis locis infe-
ctis facile serpit ad proxima adhuc intacta, quæ
Imminens vocatur, aut forte unum atque alte-
rum jam corripuit, eaque Exoriens appellabi-
tur. De quo dupli contagio pestifero tanquam
de eo, cui se penumero singulari magistratus
cura & attentione initio recte occursum sit,
aut si qua illius seminaria debilia extitere, ea
celeriter extincta fuerint, sermo nunc a nobis
instituetur.

Quam-

Quamprimum itaque ex locis propinquis,
vel etiam paulo remotioribus de pestilente lue
istic grassante certiores facti fuerimus, non
amplius cunctandum erit, (periculum enim si
uspiam alibi, certe hic summum est in mora) sed
quantum omnino fieri potest, atque humana
præsidia permittunt, in primis universis illis, quæ
Christianæ pietas subjicit atque requirit, rite
atque religiose peractis, (de quo verbosius age-
re huius non est loci, & rectius ab aliis docetur)
rebus omnibus necessariis summo studio erit pro-
spiciendum. Quod quidem ut ordine atque ex-
pedite magis suscipi queat, tria potiss. erunt
consideranda, primum homines nimirum, hi
enim periti atque solertes admodum eligendi,
qui suo officio bene atque diligenter fungan-
tur. Secundum: Loca idonea preparanda, &
in promptu habenda, in quibus suspecti, infecti,
atque etiam convalescentes seorsim quam com-
modissime vivere queant. Tertium. Rebus eti-
am aliis omnibus, quæ ad hoc negocium perti-
nent, sedulo erit & abunde prospiciendum.

Quantum itaque ad homines attinet, Ma-
gistratus creari solet ex illorum numero, qui pie-
tate, amore in patriam & præcipue erga pau-
peres, prudentia, & usu rerum multiplici pre-
dicti sint, quos publicæ salubritatis vel sanita-
tis moderatores, præsides sive prefectos nomi-
nare consueverunt, & in Italia, ubi dignitas
horum

horum est eximia & autoritas singularis, vulgo officium sanitatis vocant. Eorum numerus pro ratione loci, & hominum multitudine instituitur, raro tamen minor est ternario, nec tamen saepe excedit septenarium. In his sunt quoque Medici duo vel saltem unus, ut, ubi opus est, de rebus proprie ad Artem atque professionem eorum spectantibus alios admonere possint. Hic Magistratus autoritate publica omnia, quæ ad hoc negocium tam salutare pertinent, administrat, in hoc unum omnes cogitationes intendens, ut, Dei opt. max. auxilio, contagia externa & imminentia quam longissime arceat atque impedit, aut si illius aliqua initia apparuerint, quamprimum convenientibus remedii extinguantur. Quo in loco præceptum istud vulgare potiss. est observandum, principiis obsta: & quantum negligentia etiam exigua hac in parte saepenumero detrimentum atque etiam exitium attulerit universis provinciis atque urbibus pluribus, quotidiana experientia satis indicat. Quare etiam Italicum proverbium argutum, & utilem continens admonitionem a multis commendatur eiusmodi: Più nuoce il poco malo per la poca stima poco provista, che il molto & provisto a sufficienza, id est, Magis nocet exiguum malum propter contemptum negligentius habitum quam magnum malum diligenter anim-
ad-

adversum & cui satis superque sit prospetum.

Statim itaque tum omnis generis homines & ministri idonei conducantur, quorum assidia & fida opera prefecti sanitatis uti ad quævis momenta queant, quorum officium cum sit cum summa molestia, & aliquando cum vita manifesto periculo conjunctum, sumtibus ullis non erit parcendum, sed liberalitate conveniente eorum studia excitanda. Requiruntur autem in primis Medici, pharmacopœ, chirurgi periti, tonsores, astantes, custodes variarum rerum, scribæ &c. Præterea tam viri quam fæmina & grise ministrantes, eventantes atque expurgantes res & loca suspecta vel infecta, & grorum portatores, pollinctores, vespillones & huius sortis infirmæ similes alii. Solent præterea prefecti sanitatis operam dare, ne qui ex locis infectis sine publico testimonio (ubi hoc in more possum est) vel saltem non prius examinati, publice cum aliis sine discrimine versentur, aut clam sese ingerant. Compertum etenim est Veronæ in Italia superioribus annis, a quodam clam per flumen Athesin tranatante, & in urbem penetrante, contagium urbi pestilens illatum fuisse, quod aliquot millia hominum postea absursum est, possentque plurima alia exempla, nisi brevitati studeremus, similia adduci. Quod si quispiam scienter contra fecisse convictus fuerit,

erit, pœna illi pro arbitrio Magistratus debita imponetur. Quæ quidem, ut inferius apparebit, in Italia admodum gravis, apud nos verò multo quidem moderationior esse solet.

Cum verò nec privatorum commodorum, nec publicæ utilitatis gratia consuetudine exterritorum ex locis infectis advenientium omnino carere possimus, tutiss. erit loca peculiaria ad hoc destinata extra urbem eiusmodi hominibus peregrinantibus assignare, in quibus ad minimum quindecim dies, priusquam admittantur, transigant, illisque de omnibus rebus necessariis opt. prospiciatur, In merces vero & alias ipsorum res, quæ facile fomitem contagii in se recipiunt (quales autem illæ sint, paulo post expreßè dicetur) pariter quoque magna diligentia inquiratur, & omnia perlustrantur, ut scilicet pura ab impuris, & integra a corruptis recte segregari atque eventari possint.

At quamvis cura atque circumspectio diligens ubique hac in parte non desit, vix tamen fieri aliter potest, quin nonnunquam præter opinionem aliquid infectoru vel hominum, vel aliarum rerum quas illi secum apportant clam sese insinuet, & inde contagium aliis communicetur, quod ubi factum fuerit, atque unus vel ad summū duo hac lue in aliqua domo mortuos esse depræhensum sit, (in quo accurato Medicorum & Chirurgorum peritorum judicio inniten-

nitendū) sine cunctatione reliqua familia universa inde in alium locum salubriorem transferatur, atque si hoc ipsum commode fieri nequeat, saltem severe aliorum hominum commercia illi interdicatur, nec aliis sine permisso-
ne prefectorum sanitatis domum istam ingredi liceat. Quicquid autem ad vitam sustentan-
dam, & remedia necessaria ad præcavendum
malum tales desideraverint, illis quovis tempo-
re suppeditetur, & pauperum plane atque inopum, qui præ aliis huic calamitati sunt expositi, ante omnia ratio habeatur. Idque ut sine ul-
la difficultate peragi possit, præfecti sanitatis catalogum indies & dium infectarum & homi-
num periculoſe decumbentium sibi afferri cu-
rent. Estque hoc institutum præterea ad hoc utile, quod hac ratione præfecti sanitatis progres-
sum mali facilius cognoscere, atque etiam ægri-
cius atque rectius, tempestive ad ipsos missis
tam Medicis quam Chirurgis, curari, & hac
potissim. via contagii vires statim in principio,
quemadmodum fieri necesse est, reprimi possint.
Cum alioqui propter negligentiam multorum
vel exiguum fiduciam in Medicos, aut etiam
extremam inopiam atque paupertatem, conta-
gium, nemine fere initio animadvertente, la-
tius serpere, & magnas strages edere soleat.
Magnis itaque laudibus merito est prosequen-
da Magistratus pietas & solicitude erga subdi-

tos paterna, ac summi beneficij loco habenda,
qui stipendiis honestis atque liberalibus Medi-
cos & chirurgos exercitatos, tum conductos a-
lant, quorum aliqui etiam, ubicunque opus fu-
erit, pauperes quoscunque sibi curae esse patian-
tur, & ab illis vocati eos sedulo & diligenter in-
visere sine ullo emolumento teneantur. Fiuntq;
hoc pacto etiam omnes subditi ad quilibet jussa
& obsequia multo paratores. In quibusdam lo-
cis alia insuper consuetudo laudabilis observa-
tur, ut scilicet urbe divisa, ut moris est, in suas
partes, singulis illius regionibus præficiantur ci-
vies aliquot honesti & probi, quorum officium
est, inquirere atque ex sacerdotibus, Medicis
& aliis cognoscere, an aliquid egenis & paupe-
ribus civibus (ejectis mendicis validis & inuti-
libus) vel ad victum vel medicamenta uspiam
desit, illisque insuper præbeatur Materia ido-
nea secundum Medicorum prescripta, ad ignes
odoratos, fumos & similia quotidie in ædibus ex-
citanda, nam ita in angustis & quasi suffoca-
tis locis, qualia plebs illa infima plerunque in-
habitare solet, mali vapores & exhalationes
venenatae facilius consumi poterunt, & red-
dentur ea indies magis perspirabilia atque sa-
lubriora, si præsertim accedat insuper aliqua
mundicies, cui prius non multum operæ homines
isti impendebant. Possent huius generis plura
ad nostrum institutum facientia hic afferri, sed
quia

quia inferius quoque nonnulla exponentur, &
alibi de illis tractatum est, non putavimus ea
hic quoque esse repetenda. Hæc igitur quantum
ad homines dicta satis sint.

Sequitur alterum caput, quod versatur
circa diligentem locorum considerationem: que,
si fieri potest, elegantur extra urbem, vel si in-
tra urbem constituta sint, erunt remotiora ab
hominib. ac separata ab ædibus aliorum. Hæc æ-
dificia plura vel pauciora proratione multitu-
dinis & aliarum rerum esse solent. Respiciant
Septentrionem potiss. vel Ortum, atque aër sit
frigidior atque siccior quam alibi: sintque in
loco editiore sita, ut ab omnibus sordibus & fæ-
torib. libera sint. Quod si fons perennis, rivulus
aut fluvius quoq; assit, eo melius. In his ædificiis
plura sint conclavia & cubicula, ut viri a fæ-
minis, infecti a suspectis, & suspecti a convale-
scientibus recte & cum aliqua commoditate pos-
sint separari. Reliquis etiam praefectis, Medicis
& Chirurgis atque ministristales habitationes
assignentur, in quibus minimo cum periculo
versari queant. Cavendum autem summopere,
ne quis error hac in parte, qui saepe multis fuit
perniciosus, committatur. Quanum itaq; pri-
mum ad infectos, de quibus nulla est dubitatio,
quod peste sint correpti, attinet, pro multitudi-
ne eorum, conclave quoque numerus institu-
endus erit. In quibusdam enim collocandi qui

ad huc graviter cum morbo luctantur, & quo-
rum ad huc salus plane est dubia, ab his vero
peculiaria conclavia requirunt illi, in quibus
jam malum ad declinationem vergit, & febri
propemodum carent, quamvis bubones aut car-
bunculi (si qui extent) nondum plane sint sa-
nati. Qui si toto tempore decubitus cum illis de-
gerent, qui febre ad huc gravi tenentur, & in
principio vel statu morbi harent, periculum es-
set, ne levi de causa rursum propter vicini con-
tagii inquinamenta malum in illis recrudesce-
ret, & sic in novum morbum inciderent. Con-
valescentes jam & qui extra periculum esse vi-
dentur, pariter a prioribus seorsim collocare
oportet, atque etiam, si fieri potest, peculiares
ædes illis assignandæ sunt, quibus etiam ante
diem quadragesimum cum aliis hominibus com-
merciū nullum est permittendum. Idem quo-
que de suspectis sed nondum ægrotantibus sit
judicium. Quod si ex his alterutris intra hoc
tempus rursum periculose aliquos decumbere
contingat, sine mora ad ægros iterum trans-
ferantur. Præterea magna opus est cautione,
ne statim ac sine discrimine ac diligentí in-
quisitione omnis generis homines tempore pestis
male se habentes ad ista loca Nosocomiorum
deferantur, ideoque si quæ hac in parte dubi-
tatio incidit, Medicorum atque Chirurgorum
examini prius eiusmodi ægri sunt subjicien-
dis.

di. Constat enim sapientis nonnullos propter nimiam consternationem aut vehementem imaginationem, aut corporis quamquam aliam præparationem, et si morbo levi aliquo & minime contagioso tantum laboraverint, delatos ad talia loca infectorum, hac lue statim esse corruptos, qui, si absque hoc fuisset, procul dubio facile pristinæ valetudini restitui potuissent. Tempore autem pestilentie quamlevi de causa, atque exigua corporis præparatione accedente morbi minus etiam periculosi alioqui, in pessimam naturam degenerent, non solum Medici doctissimi longa experientia observarunt, sed Thucydides quoque in illa insigni peste Atheniensi, quam ut auripennis descripsit accuratissime in 2. sue historia libro satis clare ostendit.

Cum vero fieri nequeat, neque etiam conveniat, ut omnes indifferenter hoc malo correpti ad ista loca valetudinaria sive Nosocomia deferantur, atque ideo plurimos in privatis ædibus commorari necesse sit admonendi universi quoque sunt diligenter, ut, si res ipsorum ita ferat, tempestive ad futuros casus conclavia & cubicula cum omnibus rebus necessariis instruta, quæ quam maxime ab aliorum consuetudine remotiora, atque etiam perspirabilia sint, feligant, atque in hunc usum sibi reservent.

Postremo hoc etiam observandum est, ut si quæ loca in privatis civium ædibus lue hac fuerint

rint infecta, atq; ab aliis deserta, ne illa relin-
quantur plane diutius occlusa & quasi ab omni
aëre suffocata, sed a certis ad hoc officium de-
stinatis hominibus sèpius aperiantur, & ventis
potiss. Septentrionalib. liberius ea perflari sinan-
tur. Alioqui sàpe accidere solet, ut qui ex illis do-
mibus contagii caussa diu absfuerint, atq; illas
rursum incolere postea cèperint, propter even-
tationem omissam, rursum deinde aliquid con-
tagii hauserint. Plurimum igitur in eo situm
est, & in præservatione non postremum locum
sibi vendicat, ut diligens admodum ædium, &
rerum aliarum infectarum expurgatio semper
instituatur. De qua re cum alii plures Medici,
tum in primis Alexander Massaria Medicus
Vicentinus doctrina & usu Artis celebris in 2.
suo libro de peste plenissime scripsérunt, ipsius eti-
am verba hic ascribenda esse putavi, quorum
hæc est sententia.

Nunc particulatim, quam opportuniorem
& securiorem purgandarum rerum & ædium
rationem esse nos existimamus, hic demum sub-
jicere statuimus. Siquidem in pestilentia ex con-
tagio, qualēm hanc nostram fuisse non dubita-
mus, satis compertum est hanc rem maximi es-
se momenti, atque in huiusmodi munere potio-
rem quasi illius tum præservandæ tum curan-
dæ partem consistere.

Vespillones & qui in huiusmodi opere ver-
sari

sari solent, certis quibusdam suis perfusionibus,
lotionibus, suffitibus, ex thure, myrrha, pice,
sulphure, resina, bitumine, lapide gagate &
aliis id genus magna ex parte fætidis medica-
mentis tum domos tum supellectiles infectas
purgare consueverunt. Quæ certe purgandi
ratio non solum vulgo, sed etiam a doctis homi-
nibus recepta, ac longiore jam usu confirmata
non debet improbari. Ego vero magis accom-
modate atq; ex veterum disciplina unis medi-
camentis odoratis illud præstari censeo: quan-
doquidem Hippocratem magnū legimus (quod
antea quoque notavimus) aërem pestilentem
Athenis puriorem effecisse, ac pestiferos quoque
halitus dissipasse igne passim accenso, qui non
solum ex simplici materia constaret, sed bene
olentes coronas, & flores haberet, atq; unguen-
ta quam pinguissima, & id genus alia bonum
odorem fundentia. Atque hic profecto modus
purgationis valde rationi videtur consentire:
cum enim satis constet fomites pestilentes, sive
in aere, sive ubicunque illi reperiantur, esse
procul dubio sordidos & putridos, tantum ab-
est ut fætida & male olentia sorditiem & pu-
tredinem tollere, ut contra utramque magis fo-
vere & augere posse videantur. Siquidem ne-
mo est qui nesciat (quod particulatim anim-
advertisit Avicenna 2. primi:doctri. 2. cap. 29.)
quam fætidi odores sint contrarii et adversarii,

G 4   atque

atque hostes caloris innati, spiritus & membro-
rum principum, quamq; illi fere proxime acce-
dant ad putredinem. Quare eruditio omnes Me-
dici tum præservando tum curando a rebus
omnibus fætidis & male olentibus studiose ca-
vendum esse docent, & speciatim admonent
abstinendum esse a lignis, quæ igni imposita te-
tros & fætentes huiusmodi vapores solent emit-
tere, qualia sunt ficus, nuces, buxi, & similia.
Vnde neque illorum sententiam probare possu-
mus, quod priore libro admonuimus, qui ad præ-
cavendam pestilentiam castorium, sulphur, &
eiusmodi fætida secum ferre, gestare, ac fami-
iliariter odorare solent, quæ tantum abest ut
aërem puriorem reddant, & spiritus recreent,
quod hac in re est maxime expetendum, ut ma-
gis utrumq; perturbent & contaminent. Quam
igitur pestilentis purgationis rationem magis
accommodatam tutamque & veteri disciplina
magis consentientem esse nos arbitramur, bre-
viter explicare non gravabimur. Quod itaque
ad infectas domos pertinet, illas potiss. emun-
dari & purgari censeo, si primum diligenter
amota omni sorditie, patentibus undique locis
omnibus aëri, ventis & Soli diutius illæ die no-
ctuque sint expositæ. Tum vero si suffitibus, lo-
tionibus, perfusionibus odoratis, de quibus an-
tea diximus, in primis autem igne assiduo, atq;
eo quidem ex lignis aut præterea etiam medica-
mentis

mentis bene olentibus foveantur. Hac enim sim-
plici & facili ratione pestilentes quoscunq; va-
pores & fomites quo cunque in loco dissipari, ac
dissolvi non dubitamus. Quod si quis aliud ef-
ficacius præsidii desiderat, inter cetera omnia,
que passim afferri & usurpari solent, nullum
mea quidem sententia præstantius & securius
excogitari potest, quam si calx viva in infe-
ctis cubiculis multa aqua madeat, & illa dein-
ceps parietes & singulæ partes obliniantur:
quandoquidem partim fumo illo acerrimo, par-
tim obducta calce non solum verisimile est, sed
etiam necessarium, ut quicunque tandem, &
quanticunq; pestilentie fomites dissipentur, &
ad nihilum deducantur: id quod apud nos lon-
giori jam et certa experientia confirmatum est.

Maius profecto ac difficilius negocium fa-
cessunt res & universa supellex. Atque illud
ante omnia sepe, diuque disputatum est, an ex-
pediat omnia protinus igne consumere. Hinc
enim certo est certius nulla securiori ratione
quamcunque pestilentie sobolem facile & semel
dissipari, adeoque ab imminenti periculo Rem-
pub. liberari: inde vero præterquam quod sine
ingenti rei familiaris jactura, & effuso sumtu
hoc fieri non potest, aliud insuper grave ac-
cedit periculum, & ferè certa suspicio, ne plæri-
que omnes jacturam tantam iniquo animo fe-
rentes, multas res malitiose abscondant, atque

G 5   huc

buc illuc distrahant: quo quidem nullum magis evidens periculum, & ad longe lateq; propagandam pestem magis accommodatum instrumentum excogitari potest. Qua in re in eam ego facile sententiam devenio, quo tempore lues incipit, neque multi jam laborant, nullum prudentius & utilius consilium iniri posse, quam si protinus omni adhibita diligentia severo omnia comburantur, sed ita quidem ut ex autoritate Magistratus inopes & miseri homines quocunque damno & jactura liberaliter & pie resarciantur: quandoquidem si ita fit, nullum jam periculum potest imminere, ut illi quicquam occultent vel distrahant, immo vero ipsi sponte & hilare omne offerent, ut ita res ab omni periculo prorsus sit aliena. Atq; utinam mensis Augusti initio, anno hoc 76. quo tempore paucis quibusdam & iis certe humiliib. miserisq; domib. infectis, adhuc res fere erat integra (de qua deliberatione coram summo magistratu & magna civium corona graviter actū est) patria mea Vicentia prudentiss. ac saluberimū huiusmodi consilium suscepisset, forte n. radicitus malū semel fuisset evulsum, neq; tot deinceps homines misere interiissent, neq; civitas tantā publici privatig; aeris jacturā fecisset. Sed divine voluntati pudentiæq; acquiescendū est.

At vero si altiores mali radices jacta sint.
& lues sit grandior atq; vehementior, ut pluri-

ma

me jam domus sint infectæ, tum non amplius igni & comburendis reb. omnibus locum superesse nos arbitramur, non modo propter notabilem ac propemodū infinitam rei familiaris jacturam, & sumtus mirum in modum effusos, sed etiam quod vix & non sine multiplici periculo alia præsto esse possint, quæ ad huiusmodi usum sunt necessaria. Itaq; hoc tempore aggredie da omnino rerum infectarum expurgatio est, preparatis primum locis ac domib. operi accommodatis, fidisq; adhibitis ministris, ut si fieri potest, longe absit omnis dolus & impostura. Primum autem intelligere oportet, quænam illa sint, quæ pestilenti labi sint obnoxia, adeoq; purgatione opus habeant. Namq; hac in re nostri vespillones aut verius nebulones impudentissimi, non solum superstitione, sed etiam malitiose nobis imponere, atq; omnia perturbare & contaminare solent. Quod quidem una quam max. experientia determinandum ac statuendum esse videtur. Etenim quanquam neq; deesse potest aliqua ratio, quæ hoc ipsum demonstret, cum videamus contagium communicari iis corporib. tantum, quæ quadam meatuum varietate aërem excipere possunt, ex iis tamen plurima, qualia potissimum sunt alimenta ad sustentandam vitam hominis destinata, licet rariora & ad recipiendū aërem idonea, certum est nullius contagii esse capacia.

Ita quereres quæ facile & omnium maxime pestiferam labem tum suscipere, tum aliis com-

buc illuc distrahant: quo quidem nullum magis evidens periculum, & ad longe lateq; propagandam pestem magis accommodatum instrumentum excogitari potest. Quia in re in eam ego facile sententiam devenio, quo tempore lues incipit, neque multi jam laborant, nullum prudentius & utilius consilium iniri posse, quam si protinus omni adhibita diligentia severe omnia comburantur, sed ita quidem ut ex autoritate Magistratus inopes & miseri homines quocunque damno & jactura liberaliter & pie resarciantur: quandoquidem si ita fiat, nullum jam periculum potest imminere, ut illi quicquam occultent vel distrahant, immo vero ipsi sponte & hilare omne offerent, ut ita res ab omni periculo prorsus sit aliena. Atq; utinam mensis Augusti initio, anno hoc 76. quo tempore paucis quibusdam & iis certe humili. miserisq; domib. infectis, adhuc res fere erat integra (de qua deliberatione coram summo magistratu & magna civium corona graviter actū est) patria mea Vicentia prudentiss. ac saluberrimū huiusmodi consilium suscepisset, forte n. raditus malū semel fuisset evulsum, neg_s tot deinceps homines misere interiissent, neg_s civitas tantā publici privatig; aeris jacturā fecisset. Sed divinæ voluntati pudentiag; acquiescendū est.

At vero si altiores mali radices jacta sint.
& lues sit grandior atq; vehementior, ut pluri-

ma

me jam domus sint infectæ, tum non amplius igni & comburendis reb. omnibus locum superesse nos arbitramur, non modo propter notabilem ac propemodū infinitam rei familiaris jacturam, & sumtus mirum in modum effusos, sed etiam quod vix & non sine multiplici periculo alia presto esse possint, quæ ad huiusmodi usum sunt necessaria. Itaq; hoc tempore aggrediēda omnino rerum infectarum expurgatio est, preparatis primum locis ac domib. operi accommodatis, fidisq; adhibitis ministris, ut si fieri potest, longe absit omnis dolus & impostura. Primum autem intelligere oportet, quenam illa sint, quæ pestilenti labi sint obnoxia, adeoq; purgatione opus habeant. Namq; hac in re nostri vespillones aut verius nebulones impudentissimi, non solum superstitione, sed etiam malitiose nobis imponere, atq; omnia perturbare & contaminare solent. Quod quidem una quam max. experientia determinandum ac statuendum esse videtur. Etenim quanquam neg. deesse potest aliqua ratio, quæ hoc ipsum demonstret, cum videamus contagium communicari iis corporib. tantum, que quadam meatuum varietate aërem excipere possunt, ex iis tamen plurima, qualia potissimum sunt alimenta ad sustentandam vitam hominis destinata, licet rariora & ad recipiendū aërem idonea, certum est nullius contagii esse capacia.

Itaque res quæ facile & omnium maxime pestiferam labem tum suscipere, tum aliis com-

municare solent, illæ enumerantur: *Lana*, *Xylen*, sive *gossypium*, *linum*, *cannabis*, *sericum*, *omnis tela* & quæcunque ex iis aliqua ratione & quocunq; modo confici possunt, *pelles*, *pluma*, & *pennæ omnes*, & alia quæ sunt huius generis. Porro quæ viva & currenti aqua imponi, in eaque diutius conservari, vel adhuc magis, quæ communi lixivio, aut præter cinerem, addito alumine aut etiam calce viva lavari & mundari possunt, isthæc omnia tuto, facile ac breviter una vel ad summū altera lotione præclare expurgari videntur. Quæ autem aqua mergi & lixivio lavari non patiuntur, qualia præcipue sunt *sericum* & ex serico tela contexta. multa etiam ex *lana*, *pelles*, & alia huius generis, hæc diutius aëri ac ventis, ac potiss. Aquiloni exposita, assidua & diligentimotione, agitatione, fustigatione & abstersione vel etiam testimonio Galeni 3. Epidem. 3. cap. 1. testimonio perfecte mundari & ab omni putredinis & contagionis periculo liberari censeo. Quod si præterea aliqua etiam ratione illa suffire velis, non certe reb. male olentib. ut vulgo fieri solet, sed magis odoratis, de quibus alias satis diximus, illud profecto importune fieri censendum non est. Nonnulli telas sericas, *pelles nobiliores* & alia eiusmodi sabulo & arena tenuiori cooperire undiq;, atq;, ut audio, non infeliciter diutius fovere consueverunt. Sed ut semel dicam

cam quod sentio, ceteris omnibus purgationibus
illam ego rationem facile antepono, si res in-
fecta, que aqua & lixivio mundari nequeunt,
ut diximus, Soli, aëri, ventis diutius exponan-
tur, atq; omni adhibito studio sepe agitentur
& concutiantur, & ab omni sorde mundentur.
Quo demum loco id præteriisse nolo, vespillo-
nes temere & malitiose supellectiles perpetuo
tanquam universas contaminatas purgationi
subjicere: Si enim accidat (accidit autem səpif-
fime) ut sive studio sive sorte quispiam in certo
cubiculo habitans inficiatur, multisq; antea di-
ebus alias partes domus & supellectilem alibi
positam & accurate obsignatam ne viderit qui-
dem, quis jure dubitet cetera omnia cubicula,
& res universas in eis asservatas esse ab omni
labis suspicione liberas, & nulla expurgatione
opus habere? Ceterum præter hæc, quæ modo
posita sunt, quæcunq; alia supellectilis nomine
comprehendi, aut aliqui ad communem usum
familiariter adhiberi solent, ea fere nullum
pestilens virus suscipere & ab omni contagii ra-
tione libera esse nos existimamus: qualia sunt
metalla omnia & quæcunq; effici ex eis atque
formari solent, lapides quicunq;, nec non vasa
omnia ex terra confecta, grana usui hominum
& bestiarum destinata, triticum, far, horde-
um, milium, panicum, spelta, faba, cicer, pisum,
oriza & cetera huiusmodi: fructus omnis gene-
ris,

vis, pira, poma, citonia, granata, nuces, avella-
nae, pistacea, amygdala, fici, uva & alia multa
huius generis: carnes tum crudæ tum coctæ,
tum recentes tum salitæ, vinum, aqua, oleum,
acetum: quibus demum addere licet aroma-
ta, & medicamenta tum simplicia tum compo-
sita, quæ quod multa sint & fere infinita, lon-
gioricatalogo non sunt commemoranda. Ut fa-
cile homines intelligere possint, non solum su-
perstitiose & frustra, sed etiam temere & sine
ulla ratione res plurimas se penumero pertur-
bari & confundi, quas nulla purgatione & cor-
rectione opus habere certum est. Plerique hoc in
loco satis curiose querunt, quodnam describen-
dum sit determinatum temporis spatum, quo
tum & ades tum aliæ res expurgatæ possint in pri-
stimum usum revocari. Qua in re mirum est,
quàm varia, quàm ab omni ratione aliena re-
citentur atq; statuantur, ut non desint, qui ad
septimum annum huiusmodi judicium protra-
hant, plurimi sexagesimum & quadragesimum
diem terminum statuunt. Hac mea est senten-
tia, si quàm optime & diligentiss. res quælibet
aut domus expurgentur atque emundentur, eo
quo nos diximus modo, tum breviore fortasse
tempore, tum vigesimo certe aut vigesimo quin-
to die illas fore ab omni periculo alienas. Quod
si quis in re incerta, & quæ sola experientia
nititur, tutiores partes, atq; communiorem me-
dico-

dicorū opinionem sequi maluerit, is potest quadraginta dierum spacio esse contentus. Hic prudens & sciens multa prætereo, quæ tum diuturno usu jam omnibus sunt in promtu, tum ex historiis, quæ nos initio retulimus, satis unicuique possunt esse comperta: peregrinos scilicet homines a locis infectis ad nos venientes severe esse arcendos, ipsa vero jam pestis suspicione proprius accedente, potiorem rei domesticæ partem esse aut in tutiorem locum a sportandam, aut certe proprio earundemmet ædium loco occludendam: urbem ab omni cæno & immundicie penitus expurgandam, atq; omni tum difficultate tum pravitate annonæ liberandam: ægrotos una cum infecta supellecstile extra civitatem mittendos, & si que alia sunt id genus. Neque enim mens nostra est facilia ista & vulgariter longius persequi. Non equidem prætereo consilium sequestrandæ urbis aut alterius loci male affecti, si commode id fieri queat, quod in omni pestilentia, quæ ex sola contagione oritur, tum saluberrimum tum necessarium esse nos existimamus: id quod Vincentia, Mediolianni & aliis in locis, ut audio, in primis confirmavit experientia: & si alibi minorem opem & auxilium prestitisse compertum est, illud forte aut incuria aut dolo hominum, aut annona deficiente, aut ædibus huic usui non satis accommodatis, aut alia de causa factum fuisse existimandum est.

Atq;

Atq; ego plane sum nescius, an alia oppor-
tunior & verior tanti mali auferendiratio in-
veniri aut excogitari potuerit. Sic apud Hippo-
cratem legimus 6. Epidem. sectione 7. in princi-
pio, in quadam pestilentia eos, qui domo se conti-
nebant, aut non fuisse contaminatos, aut leni-
ter, unde scriptum reliquit, mulieres nobiles
domo non exeuntes minime laborasse, contra
ancillas, quae prodirent crebrius in publicum, fu-
isse male affectas. Quanquam .n. propter aëris
vitium id maxime evenisse ille docet, quod qui-
cung; se domi continerent, non ita sese aëri ex-
ponerent, quod in præsentia periculum non im-
minet, non est tamen, quin alias rationes præ-
tereanos addere possimus. Quandoquidē homi-
nes domo non exeuntes non ita se defatigant,
neg; incalescunt, forte etiam magis utuntur ac-
curata vivendi ratione, sed in primis a cætu ho-
minum abstinentes, ut omnem contagii atq; ad-
eo totius mali caussam declinet necesse est, ut
Hector de Feramus his I. C. nobiliss. qui singu-
lari in patriam caritate toto hoc tristiss. pesti-
lentiae tempore publicum munus constanti ani-
mo sustinuit, graviter dicere soleat, si forte ac-
cidat (quod Deus opt. & misericors avertat) ut
huiusmodi iterum calamitas nos aggrediatur,
ceteris fere posthabitis humanis consiliis, iis
duntaxat duobus præsidiiis publicæ & private
saluti consulendum esse; altero ut omnes quibus-

cung;

cunq; exeundi facultas conceditur, protinus urbe exeant, reliquo, ut quicunq; exire nequeunt, sine ulla cunctatione sequestrantur & omnis commercio locus auferatur.

Atque huc usque doctissimus Massaria. Quæ vero in Italia quoque prudentissime a Venetis & aliis publice insuper hac in parte fuerint proposita, atque ordinata, post alias constitutiones & leges a nobis collectas inferius exponentur.

Reliquum est tertium caput, nimirum consideratio rerum omnium, quæ hominibus atque locis istis, de quibus diximus, inservire possunt. De quibus tantum in genere loquemur, nam omnium particulatim meminisse & nimis longum & laboriosum admodum foret. Consistunt autem hæc in primis in ratione victus tam agris quam convalescentib. idonea, & reliquis omnibus, quæ commoditatè non exiguum miseris tum agrotantibus afferre solent. Laborantibus gratum est, (inquit Hipp. 6. Epidemiorum Commentar. 4. textu 8.) ut munde parentur poculenta & esculenta omnia. Vester & alia infectorum supellex seorsim in loco perspirabili rursum evententur, atq; si fieri potest pristinæ integritati restituantur.

Quod si eiusmodi alia occurrant, (ut sepe fieri solet) quæ in locis occlusis atque humidis diu fuere recondita, atque ita inquinata sint,

H ut

ut nulla ratione restitui etiam longo tempore possint, eorum, ut ita dicam, peculiariis Theriaca habetur ignis, quare optimum erit, ne inde malū serpat longius, ut ea omnia statim cremenatur, atq; egenis atq; pauperibus, quorum res alioqui non sunt adeo magni precii, a Magistratu premium illorum publico ære restituatur.

Verum de his & aliis cum deinceps non pauca quoq; dicantur plura hoc loco monenda esse non existimavimus. Ex his autem sequentibus constitutionibus & legibus, tempore pestis Venetiis & alibi propositis, & a nobis in Epitomen quasi redactis, que apud nos ita exquisite in omnibus propter multas caussas observari non possunt, assumi atque selegi pro uniuscuiusq; loci ratione & conditione hominum nostrorū meliora & utiliora poterunt, recordantes Hippocraticæ sententiae, brevem quidem sed prudentiæ plenam admonitionem continentis, δοτέον δέ τις καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ηλικίᾳ, καὶ τῷ ἔθνῳ. Dandum vero aliquid quoque est tempori, regioni, & aetati, & consuetudini.

CON-

CONSTITUTIONES, LEGES, ET EDICTA

QVAEDAM, TEMPORE PESTIS AN-
no Christi 1576 & 1577 publice Venetiis
& alibi proposita, atq; breviter in la-
tinam linguam conversa, a Io-
achimo Camerario

D. M.

I.

An te omnia singuli & universi sese
convertant ad veram emendatio-
nem vitæ suæ depravatæ, atque pœ-
nitentiam homine Christiano di-
gnam, observantes præcepta divina, incum-
bentes piis precibus, jejuniis, eleemosynis, omni-
busque aliis operibus Caritatis mutua, orantes
Patrem omnis misericordiae per filium Jesum
Christum Salvatorem nostrum, ut justiss. pœnas
avertere, & malum hoc tam graviter popu-
lum affligens, clementer auferre velit. Quibus
rite & sine intermissione peractis alia quoque
humana auxilia atque præsidia suo loco non
erunt negligenda.

II.

Quicunque a locis suspectis vel infectis ad-
venerit, teneatur decreta & statuta a prefe-
ctis

Etis sanitatis publicata diligenter observare. Si quis verò repertus fuerit, qui litteras testimonii publici falsas habuerit, aut quocunq; alio modo præfectis sanitatis imponere non dubitaverit, severe, atque etiam capitaliter, si Magistratus statuerit delictum esse tam enorme, puniatur.

III.

Si quispiam egrotare quocunque genere morbi cäperit, tum statim domestici reliqui nomen illius ad parochum istius loci deferant, nec exire spacio trium dierum ex illa domo quenquam liceat, atque interea a Medicis de periculo morbi judicium feratur. Qui contra fecerit, pœnam condemnationis ad triremes, trium tractuum chordæ, exilii vel alterius generis pro arbitrio Magistratus incurrat. Denunciatori vero libræ 300. subtilest Venetæ ex bonis delinquentium pendeantur; vel si hoc fieri nequeat, ex publico ærario. Qui vero sciens hos non indicaverit, eadem pœna afficiatur.

IV.

Qui exierit ex ædibus jam suspectis aut notatis sub eo prætextu quasi ante infectionem earum ingressus fuerit, in jam commemoratas pœnas incurrat, pro arbitrio tamen & moderatione Magistratus.

V.

Omnibus regionibus sive vicis urbis in suas partes

partes divisis elegantur aliquot viri honesti,
quorum officium sit singularum & diu sibi at-
tributarum & omnium in illis degentium no-
mina habere consignata, quo facilius, ubi opus
fuerit, universis succurri possit. Designati ad
hoc officium quotidie domus invisen, diligenter
de sanis & aegris inquirentes. Peste vero corre-
pti ad valetudinarium infectorum vetus, quod
Lazaretum antiquū nominatur, vel alia loca
ad hoc destinata deportentur. Pertinaciter resi-
stentibus sub capitali pœna ut obedient denun-
cietur, quod si ne tunc quidem jussa facere ve-
lint, in illos jus vite & necis esto. Non dum vero
infecti ex iisdem & dibus ablegentur ad valetu-
dinarium sive Lazaretum novum, vel alium
idoneum locum, aut commorentur in aliqua na-
vi, ubi eius rei datur commoditas. Qui contu-
max fuerit, illi indicetur, pœnam hanc subeun-
dam esse, ut in Lazareto veteri toto tempore
grassantis pestis cogatur ministrare aegris, quod
si adhuc cunctetur, illico publici ministri illum
eo abducant. Supellex vero, quæ integritati re-
stitui nequit, statim in loco ad hoc ordinato com-
buratur: non infecta autem, vel etiam quæ fa-
cile reparari potest, secundum mandata præ-
fectorum sanitatis eventetur. Dent vero mini-
stri, quibus haec res commissa est, operam, ne sua
negligentia aut procrastinatione aliquid de-
trimenti accipiatur.

V I.

Quicunque ante hoc tempus in suis ædibus peste correpti atque ab ea fuerunt liberati, illi nihilominus quoque sua nomina Designatis ad hoc officium viris in singulis urbis regionibus si-
ve viciis afferant intra triduum. Atque eorum insuper supellex, quamvis convaluerint, eventari atque expurgari, pro ut moris est, debet. In illos, qui hoc facere neglexerint, pæna arbitraria animadvertisetur.

V II.

Cum necessitas & præsens rerū status omnino requirat, ut ad hoc munus publice Designatis quibusdā viris præstetur obædientia debita, propteræa autoritate Magistratus præfecti sanitatis illis tribuant atq; permittant potestatem, secundum leges in contumaces animadvertisendi atq; eosdem pro arbitrio puniendi. Quod si netum quidem illis obtemperetur, implorare debent auxilium præfectorum Regionum urbis, aut etiam præfecti sanitatis in eo statuant, quod rectum illis esse videatur.

V III.

Nullus Medicus, chirurgus, Tonsor, vel quis alius vel alia, qui vel quæ existimet se habere modum, artem, arcanum quippiam curandi hunc contagiosum morbum, tentet se vel alios clam sine præfectorum sanitatis permissione, in suis ædibus curare, quocunq; modo id fiat. Delin-

quen-

quentibus multa pecuniaria, vel pœna carceris, exilii, triremis, aut deniq; capitis, pro delitiatione irrogetur. Qui vero incurandis aliis suam operam offerre volunt, prius a præfectis sanitatis hoc necesse est ut impetrant, illisque monstrabitur, ubi & quo tempore aliis recte possint inservire. Si quis hæc non servaverit, atq; clam sese apud imperitam plebem insinuaverit, ab unoquog; libere accusari poterit, illique qui eos indicabit numerabuntur libræ 200. Atque pœna obnoxius erit tam qui medicamenta sine permissione, contra leges incognita præbuerit, quam qui accepit.

I X.

Visitationes quorumcunq; hominum sine discrimine ad agricoltantes plane prohibentur, neque ullus adire sine justiss. caussa eos audeat, nisi elapso isto termino, ultra quem Medicis statuerint, morbus non amplius esse periculosum. Quod si domus aliqua sit sequestrata (ut vocant) vel sequestranda, unusquisq; prius impetrata veniam a Designatis, eo sese ad inserviendum agris conferre poterit, attamen & illi ipsi sint sequestrati, nec liceat rursum eos nisi secundum leges præscripto tempore inde exire atq; cum aliis versari. Frequentes pariter conventus multorum hominū in areis spaciose, plateis, foris, atq; etiam navib. amplioribus similibusq; locis nullo modo habeantur, sub pœna arbitraria clariss. prælectorū sanitatis.

X.

Si Sacerdos, Medicus, Chirurgus aut similis alius deprehensus fuerit in suis testimoniosis de morbo aut morte alicuius falsum dixisse, coludendo fraudulenter cum aliis, is incurret sine excusatione in omnes illas notas & pœnas, quæ antea sunt indicatae, reservata tamen semper autoritate præfectorum sanitatis integra.

XI.

Prohibetur ad tempus certum ac præfinitum, a præfectis sanitatis, ne viri aut fœminæ privatas scholas domi habere possint, aut pueros vel puellas plures una doceant, sub pœna exilii, vel interdictione in posterum scholarum, vel alia pœna arbitraria.

XII.

Nemo tentet sordes vel alias immundicies atq; quisquilias ad angulos ædium vel alibi uspiam ad loca publica abjecere. Qui vero hoc fecerit, virgis per illam viam cedatur, vel alia pœna simili afficiatur. Unusquisque etiam publicas vias ante domus, mundas teneat, & bauli has expurgare iussi statim hoc exequantur sub prædictis pœnis. Qui vero ædes ipsas debent emundare, hoc faciant ante crepusculum, ac pariter circa id tempus libitinarii & alii eius generis homines sua munia expediant.

XIII.

*Nullus vendere audeat publice privatim-
que*

que ea quæ ad victum quotidianum necessaria sunt, jam corrupta, marcida aut putrida, quibus sine pernicie vesci nemo potest, aut alia quævis a præfectis sanitatis prohibita, sub pœna quæ Magistratui placuerit.

XIII.

Caupones, & alii publica hospitia incolentes non recipiant ad se, vel alibi sustentent homines ociosos, ludo, potationibus vel commissationibus vacantes, nec pignora ab iis, cuiuscunq; generis sint, pro potu aut cibo exigant, sub pœna gravi, qua etiam punientur isti, qui apud eos ex isto genere hominum fuerint deprehensi.

XV.

Designati ad visitationes agrorum, custodes, & reliqui ministri aliorum caussa conducti, penitus non conversentur, comedant aut bibant, cum vespillonibus & libitinariis. Similiter illis, qui purgant res infectas, peculiaria loca, ubi vivant, designentur, & non prope cum aliis colloquuntur: sub pœna exilii, condemnatus ad triremes, carceris, vel etiam capitis, proportione delicti perpetrati. Quod si aliqui ex his ministris publicis inter expurgandas ædes quippiam furto abstulerint, laqueo suspendantur. Non liceat quoq; illos arma, cuiuscunq; sint sortis, gestare, nec sese multum in januis ostentent, sed domus, in quibus versantur, clausas teneant. Habeant præterea sua crepitacula &

H 5 nolas

nolas ad crura, sicuti fæmina mundatrices ad
brachia, quo facile unusquisque abscedere lon-
gius ab ipsis obviam venientibus queat, nec ul-
lis sint in via molesti, sub gravi pœna illis infi-
genda.

XVI.

Custodes a præfectis sanitatis ad loca infe-
cta vel alia ordinati, dent operam ut domus il-
lorum fidei commissæ diligenter atque fideliter
ab eis obseruentur, nec illas relinquant, quam-
diu aliquid rerum infectarum in illis repositum
fuerit: sub pœna condemnationis ad triremes
per decennium, aut durioris alicuius carceris,
vel etiam capitis, prout delictum merebitur.

XVII.

Quod si vir aut fæmina clam penetrare,
vel vi irrumperet in domos clausas propter con-
tagium tentaverit, si vir sit, absque venia ulla
per octodecim menses ad triremes condemne-
tur, sin fæmina, unum mensem in carcere de-
tineatur. Delatori vero numerentur libræ quin-
que & nemini ille indicetur.

XVIII.

Ministri publici conducti ad deportandos
agros, vel efferendos mortuos ac sepeliendos ab
egenis & pauperibus nihil plane mercedis exi-
gant, sub pœna exilii, condemnationis ad trire-
mes, vel etiam ultimi supplicii. Qui vero ex
illis

illis clam se abduxerit atque aufugerit, proscriptatur. Delatori 600. librae dentur, vel a delinquentे solvenda, vel ex publico numeranda. Quod si aliquid muneris acceperint, intra triuum præfectis sanitatis hoc indicetur, idque ni fecerint, in easdem pœnas cum prioribus incurant. Denique longam moram non trahant in illis locis, unde infecti aut mortui sunt effendi, nihilque ibidem comedant, vel aliarum rerum ad se non pertinentium agant.

XIX.

Mendici vagabundi ociosi atque ignavi sub comminatione gravis pœna, ut sunt carcer, triremis, & similes, in nullo loco illis expressè prohibito stipem colligant, neque commoren- tur in pontibus aut publicis viis. Ut autem illis quibus eleemosyna opus est, quoque recte subveniatur, parocho & Designatis istis publicarum regionum, in quibus agunt, sua nomina consignata tradant, & eorum quoqueratio, ut par est, habebitur.

XX.

Arceantur quām longissime ab urbe, errones, nebulones, Cingari, ceretani, agyrtæ, circulatores, milites vagabundi vel proscripti, præstigia- tores, sortilegi, pseudochimiatri et alii eius gene- ris homines nibili, & fruges consumere nati, sub pœna condemnationis ad triremes. Multo ad- buc minus ullo pacto cōcedatur, ut eiusmodi im-

posto-

postores publice sive privatim apud alios sese
medicationis caussa, ut s&pe astutissime facere
solent, insinuent, vel quicquam remedii homi-
nibus vendant, vel alia ratione, non prius ex-
aminati, obtrudant, sub eadem pœna.

XXI.

Cum sceleratos quosdam homines ex La-
Zaretis & aliis locis plurima furto abstulisse, &
adhuc auferre sit compertum, quicunque intra
sex dies coram Magistratu eos accusaverit, si
accusatus fuerit e numero ministrorum publi-
corum qualiscunque ille sit, delatori pro remu-
neratione sit concessum unum ex proscriptis ab
urbe, atque reliqua ditione Reipub. subjecta,
atque etiam e navibus, in integrum restituere,
exceptis illis, quos illustriss. Decemvirorum con-
cilium proscrispsit, atque insuper ipsi numeren-
tur libræ 500. minores: ex facultatibus ipsius
Rei vel ex publico. Quod si socius delicti alte-
rum accusaverit, atque eum in judicio sistere
voluerit, ipse quoque absolvetur a criminе, atq.
omnia clam habebuntur. Eodem modo remune-
rabuntur, qui indicabunt aliquos ex istorum
pessimorum hominum consortio, qui studiose,
ut aliis noceant, sparserunt, vel adhuc sparge-
re non desinunt per urbem res contagiosas vel
saltem hoc nomine suspectas, in quos, ut par est,
severiss. animadvertiscantur. Et si minister fuerit
præfectorum sanitatis accusatus, quicunque sit,

eo

eo remoto, delatori, si voluerit, locus ipsius attribuetur. Si vero reus non fuerit ex ministris publicis, tum accusatori permittetur liberare unum ex urbe, vel aliis locis Reipub. subjectis proscriptum, modo per alias leges hoc non impe- diatur.

XXII.

Si quispiam intra 40. dies post huius edicti promulgationem nominaverit aliquem ex istis Veneficis, qui dicuntur vunctionibus lethalibus, januas & earum ansas atque pessulos, atq; alia loca, ut hoc modo nova lue miseri homines inficerentur, illinivisse, vel etiam alios indicaverit, qui priores adjuvare, vel hoc Veneficium doce- re, aut illos ad se recipere soliti sunt, illi nume- rabuntur quingenti coronati, & insuper fas ei sit, ex proscriptis duos redimere, non obstanti- bus aliis legibus.

(Meminit Ascanius Centurius de Horten- siis prope finem libri quinti suarum Italicarum observationum & constitutionum de peste Mediolanensi, qua urbem istam Anno Christi 1576 & 1577. graviter afflixit, hoc edictum ibi fu- isse propositum, & unum ex illis Veneficis depræ- hensum atque ultimo suppicio, ut meritus fu- it, affectum, ante mortem inter cetera revela- se unguentum, quo prius, ne aliae perniciose un- ctiones quas tractabat, illi aliquid nox & infer- rent, se munire consuevit: cuius descriptio ta- lis est.)

Bx. Ce-

R. Ceræ novæ. 3 iij. Olei communis, Olei Hederæ. añ. 3 ij. Petrolei, Fol. Anethi (forsitan Tanaceti, cuius vis mira in hac lue) Baccarum Lauri añ. 3 s. Salviæ, Rorismarini tantundem, pulverisentur quæ debent, & addito paucō aceto bulliant omnia, donec in unam massam instar vnguenti redigi possint. Eo nares, tempora, arteriæ capitis, & manuū illinantur, comedendo prius allia atque cæpas & superbibendo parum de aceto optimo.

Simile aliquid refert doctissimus D. Antonius Maria Parolinus Medicus Ferrariensis in suo manuscripto commentariolo de peste, aliquando Ticini quoq; in Insubria contigisse, ibidemque nefarios quosdam homines comprehensos, qui uestes & alias res infectorum semper ulterius spargentes, ut hoc pacto contagia atrocius saevirent, tandem asseverasse duobus remediis se tutos fuisse, ne ab illis quoq; corriperentur.

Quorum unum Electuarium fuit.

R. Imperatoriæ, Carlinæ, Gentianæ, Dictamni albi, Dictamni Cretici, Chamædryos, Calamenthi, Baccarum lauri: singul. æqual. partes, omnia pulverisata subtiliter misceantur cum melle desputato & clarificato, & fiat Electuarium.

Alterum

Alterum unguentum eiusmodi est.

Rx. Olei Terebinthinæ, Petrolei, de Iasmino, Laurini añ. 3 s. Pinguedin. Taxi tandem. Ceræ novæ, & olei communis añ. 3 iij. Bulliant per horæ quadrantem, & postea adjungatur Absynthii, Chamedryos, Anethi, Salviæ, Rutæ, añ. M. j. Coquantur hæc in Balneo & redigantur omnia in formam unguenti, quo ungantur tempora, arteriæ manuum, & cor ipsum.

Hæc autem in medium afferre volui, ut de illis, ubi opus est, periculum fieret, quamvis, ut verum fatear, alia his adhuc præstantiora ῥεφυλακ्लια passim in usu sint, & a Medicis in suis editis de peste libellis plurima talia exponantur. De his itaque statuet unusquisque quod voluerit.

XXIII.

Cum experientia testetur, si eorum corpora, qui peste mortui sunt, factis non satis profundis scrobibus vel sepulcris, tantum superficienus terra mandentur, superveniente pluvia copioiore, per terræ meatus laxiores redditos, evaporationes & exhalationes admodum putridos & malignos ea emittere, unde facile aër ipse circa ista loca infici, vel etiam antea seminariis contagiosis inquinatus, adhuc impurior reddi posset, cavere diligenter hoc debent

vespillo-

vespillones & huius generis alii, qui sepelire de-
functos solent, faciendo sepulcra satis profun-
da, atque insuper etiam super cadavera
calcem copiosam injiciant. Idque si
neglexerint, graviter
punitur.

RATIO

RATIO EXPVRGAN- DARVM RERVM INFE-

CTARVM VEL PROPTER CONTAGIUM suspectarum, secundum modum a præfectis sanitatis publice Venetiis propositum.

PVRGATIO PER SVFFITVS & odores.

Iant suffitus & odores ex resina pinii, pice, thure, styrace, myrrha & similibus, qui vero hac omnia comparare nequeant, resinam cum thure tantum accipient. Et hac ratione purgantur domus, chartæ, litteræ atque libri. Mediolanenses ex sententia suorum excellentiss. Medicorum, jusserunt, eos qui tenuioris es- sent fortunæ, nec magnos sumtus in hanc rem facere possent, loco Aceti lixivium cum calce usurpare, & pro Styrace picem sive resinam pinii accipere, ita ut singulis libris Thuriis adjiciantur viginti libræ picis sive resinæ. Domus, depositis in unum locum omnib. reb. infectis, diligenter primū scopis mundentur ac certis hominibus ad hoc ministerium publice conductis, (quib. aliorum consuetudo interdicatur) quam dili-

I gen-

gentissime. Quo factō deinde omnes fenestræ claudantur, & in præcipua conclavia prunæ, id est, carbones igniti inferantur, ac desuper materia suffitus projiciatur, idque, si omnino fieri potest, continuetur per diem integrum naturalem. Postridie iterum omnes fenestræ aperiantur, quo libere aër undiq; rursum perflare atq; permeare possit. Interea abluantur omnia cum aqua & aceto acerrimo, & denique nova dealbatio sive incrustatio in parietibus & similibus locis superinducatur. Notandum autem in primis, calcem vivam ad hoc præparandam in ipsis conclavibus esse extinguendam, nam inde suffitus acrius & admodum penetrans excitatur, & subtiliora seminaria contagii, si quæ adhuc latitant, facilius consumuntur. Vnde postea eiusmodi domus hoc pacto mundatæ tuis iterum frequentari possunt.

Libri, chartæ scriptæ, litteræ & similia eodem modo purgantur, sintq; omnia bene aperta, explicata, atque a coreaceis atque aliis involucris separata, atque per diem naturalem saltem exponantur aëri liberiori.

Pennæ & plumæ eximantur e lectis ab istis purgatorib. & baculis omnia bene ventilentur atq; excutiantur, auferendo inde pulveres & alias sordes, postea explicitur per conclavia, & caute prope illas collocetur super prunas materia ad suffiendum jam indicata, & ultimo

cum

cum paucō aceto optimo nonnihil irrorentur.

P V R G A T I O C V M A Q V A
fervente.

Cum tali aqua purgentur telæ, lanæ, lectorum tegumenta, panni ex lanis confecti, ac uestes non magni precii. Videndum tamen ne lana sit nimis in globos arctos convoluta, atq; uestes quoq; sint simplices & sine plicis. Hæ omnia injiciantur in abenum amplum aqua plenum & ebulliant, omnia cum pistillo sape agitando, aliquoties, postea a personis idoneis eximantur, & ex frigida eluantur atque iterum exiccentur.

C V M A R E N A .

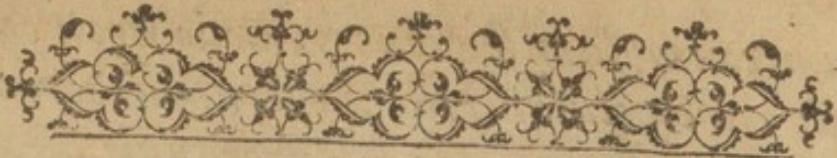
Deportentur res expurgande in locum apicum vel alium ubi terra est frigida, vicinum puteo, ibique excitetur fovea alta sex pedes, expers omnis humiditatis, supra quam extendatur linteum mundum, & in illo ponantur res infectæ vel suspectæ altitudine unius palmi, & operiantur alio linteolo, hocque ita per seriem fiat, donec pro copia rerum injiciendarum fovea tota sit repleta. Tum ibi relinquuntur per quatuor dies naturales, rursum eximantur, & totidem dies aëri exponantur. Hoc pacto solent mundari que habentur alicuius precii, ut sunt phrygia operæ textilia ex auro & argento, ho-

lofericum, sericum, tapetes, panni elegantiores,
vestes, pelles preciosæ & similia. Vesters tamen
sine multis plicis esse debent. Pelles aliæ non adeo
magni momenti etiam sine linteolis in foveas
imponantur. Respiciant autem pili, præsertim in
Sebellinis, Martis, lupi cervarii & eiusmodi
aliis pellibus superiorēm fovea partem.

C V M A Q V A S A L S A .

Panni ex lino, culcitrae, gausapa, filtra, stro-
mata, atque aliæ villoſæ uestes, atque lectorum
partes non admodum preciosæ collocentur in ali-
quem locum, ad quem aqua salsa sive marina
derivari, atq; inde rursum facile effluere que-
at, hæcque omnia initio tractentur ab illis mini-
stris, qui res inquinatas vel suspectas alioqui
mundare solent, (nam alii præter illos facile in-
de possent labem aliquam contrahere) deinde
aque salſæ immergantur, in eo loco, qui publi-
ce ad hanc rem est destinatus, ibique maneant
dies quinq; naturales. Postea rursum eximan-
tur ab aliis ministris qui contagiosas res non
tractant, atq; ex aqua dulci bene ab omni sal-
ſedine abluantur atq; exprimantur, quæ dein-
ceps exiccata sine periculo usurpari possunt. Stro-
mata quæ vulgo Stramažzi vocantur, & le-
ctifacti ex plumis penitus debent dissolvi, ac la-
næ primū bene baculis excuti, deinde bulliant in
aqua salsa, aut, ut diximus, in sabulo vel arena
sepeliantur.

D E

DE BOLO ARMENIA ET TERRA LEMNIA

OBSERVATIONES IOACHI-
mi Camerarii Medici No-
rimbergensis.

De accurata atq; absoluta quantum fieri potest, instituenda investigatio- ne atq; cognitione medicamentorum simplicium, Medico admodū necessa- ria, tanq; præcipua Materia circa quam potiss. ipsius industria atque ars versetur, plurimi tam veterum quam recentium autorum scripta ab- unde tractarunt. Quæ omnia breviter & tan- quam cν ἀγαπηθεός quadam egregie Gale- nus in 3. libro de compositione medicamentorum secundum genera ante oculos ponens, hæc ver- ba posuit. Juvenes bona indolis incitari debent, ut medicamentorum materiam cognoscant, ipsi met inspicientes non semel atq; iterum sed fre- quenter. Quoniam sensibiliū rerum cognitio se- dula inspectione confirmatur, cuius rei indicium est certiss. quod gemelli per omnia similes esse no- bis visi, differentes tamen iis, qui ipsos inspicere crebrius consuevere, videntur. Quare (inquit paulo post idem Galenus) amicos adhortor ut

meum exemplum sequentes, modo artis opera
probè obire voluerint, dent operam ut ex omni-
bus locis præstantissima illis quotannis medica-
menta afferantur, quandoquidem perditi illi
omnis generis coëmtores rerum, variis modis ea
adulterare soleant. Quisquis itaque auxilio-
rum undique copiam habere volet, omnis stir-
pium materie, animalium, metallorum, tum a-
liorum terrestrium corporum, que ad Medicinæ
usum transferre solemus, expertus esto, ut ex eis
& legitima, & non ha probe cognoscat, deinde in
commentariis meis, quos de simplicium Medicina-
mentorum facultatibus edidimus, sese exerce-
at. Nisi enim hoc modo instructus, verbotenus
quidem medendi Artem sciet, opus vero nullum
ipsa dignum perficiet. Adulterata namqz medi-
camenta per ignorantiam compositioni alicui
injicere, vel non exquisite facultates eorum in-
telligere, an non in causa erit ut frequentius
erres quam recte agas? jam vero exquisite vi-
res eorum cognoscere: ab eo multū differt, quam
simpliciter cognoscere, atque hactenus Galenus.
Eos vero, qui hanc partem artis Medicæ negli-
gunt, & potius aliorum fide quam proprio judi-
cio medicamenta aliis prescribunt idem autor
de simplicium medicamentorum facultati-
bus, scite admodum & apposite, ex sententia
Heraclidis Tarentini, similes prorsus esse ait
præconibus, qui formam & notas fugitivi man-
cipii

cipii, licet ipsi viderint nunquam, præconio tam
enim suo publicare solent. Notas enim ab aliis
accipiunt & ceu cantilenam eas proferunt, ut
si forte is, quem præconio indicant, prope assiste-
ret, agnoscere tamen eum non possint. Nam
vero unusquisque cogitet ac secum diligentius
perpendat, an non eiusmodi errata plurima
nostris quoque temporibus sèpenumero commit-
ti contingat, ac crebro etiam in medicamentis
principis impingi cum maximo ægrorum jactu-
ra, & exhibentium dedecore soleat? Quod equi-
dem in quām pluribus, si locus ferret, facile a
nobis demonstrari posset, sed nunc tantum in
duobus ubique celeribus, & admodum usitatis
simplicibus medicamentis, Bolo nimirum Arme-
nia & Terra Sigillata declarare studebimus.
Cuius utriusq; nomina quamvis sint notissima,
& fere nulla Antidotus, neq; Alexipharmacum
ullum vel alia compositio similis reperiatur, in
qua non hæ duæ terræ assumantur, & præ aliis
commendentur, restamen ipsa & earum dele-
ctus non æque patet omnib. Vnde etiā nonnulli
viri doctissimi in eam sententiam devenerunt,
quod tanquam a falsis & incertis terris, ab illis
quæ hodie circumferuntur, plane abstinentur
et in nullis compositis medicamentis earum usus
sit admittendus.

Quorum tamen rationes, ut hoc pacto vi-
deamus quatenus illæ nobis sequenda, & que in

illis ulterius explicanda sint, breviter expone-
re decrevimus. Loquentes itaq; primum de Bolo
sive gleba Armenia, afferunt isti, amplius illam
ad nos non afferri, quoniam nec colore pallido,
nec viribus Bolus orientalis rubra, qua vulgo
passim utimur, cum ea conveniat, que a Galeno
describitur. Mercatores vero lucrandi cupiditi-
tate ductos illius loco terras varias ex diversis
regionib. conquistas nobis obtrudere, quib. postea
pro vera Armenia bolo pharmacopolæ & alii u-
tantur. Cum tamen secundum Galenum Arme-
nia bolus singulare hoc tantum privilegium
habeat, quod pesti adversetur, nec propterea id
aliis terris esse ascribendum. Nam in medica-
mentis que a tota substantia agunt, transitus
ad simile (quod proprie est Empyricorum instru-
mentum) non conceditur. Neque etiam veram
Bolum armeniam representare potest ulla pre-
paratio, que suscipitur in vulgari, illam ablu-
endo cum aliis nonnullis, aut per certum tempus
subter terram sepeliendo. Ars enim sive indu-
stria humana non potest pro suo arbitrio facul-
tates easdem rebus tribuere, quas illis Natura
concessit. Posito etiam quod Bolus armenia re-
periatur, nihilo minustamen ex sententia Ga-
leni indifferenter in omni pestis specie illa non
erit utendum, sed tantum in ea conveniet, que
habet adjunctum fluxum colliquantem, quod
ut plurimum in hectica pestilente contingere
solet,

solet, in ea verò peste, quæ remedia sudorifera
requirit, et potius in humoribus infectis consistit,
propter vim suam emplasticam & nonnihil a-
stringentem parum prodesse poterit. In his ve-
ro ipsarum rationibus, quæ certe non sunt exigui
momenti, quædam forsitan diligentius perpen-
dere non erit inutile. Quod enim primum atti-
net ad colorem, haud scio an ex eo certum argu-
mentum sumere liceat. Nam terrarum colores
mutare pro ut puriores vel impuriores ex suis
venis effodianter, etiam argilla vulgaris &
quæ a Metallicis vocatur vulgo Marga, estque
terra quedam spissa & pinguis, cum Bolo max.
similitudinem habens, ac Steinomarga, quæ in-
ter lapides infodinis reperitur, satis declarant,
nam etiam quotannis fere aliam earum for-
mam offerri observamus. Retulit vero mihi vir
doctrina, & longo usu medendi celeberrimus
D. JOANNES CRATO AD CRAFFT-
HAIM Medicus & Consiliarius trium Impe-
ratorum Roman. præceptoris & patris loco mihi
colendus, se ter Constantinopi Bolum armeni-
am simplicem ac preparatam, id est, a sordibus
liberam prout effossa fuit, accepisse, nec in ea
ullam animadvertisse dissimilitudinem: nisi
quod fuerit nonnihil pinguior, (butyri enim in-
star ea etiamsi non lota in ore liquefit) quam-
sit ea quæ in officinis habetur, in qua saepe frau-
dem committi, gustu deprehenditur, cum pin-

guedine enim, quod diligenter est observandum,
nescio quid insuper rancidum & exoletum prae-
se fert. E Cappadocia autem, quam quidam Ge-
ographi finitimatam Armeniæ, alii, ut Appianus,
minoris etiam Armeniæ partem esse tradunt.
Constantinopolim afferri non est dubium. Non
tamen etiam docti viri repugnant, Rubricæ Si-
nopicæ, secundum quorundam sententiam, spe-
ciem esse, tres enim huius differentias ponit Plinius
(quamvis tales vires illi minime ascribat.)
Sinopis, inquit, primum inventa in Ponte, inde
nomen a Sinope urbe. Nascitur & in Ægypto,
Balearib. Africa, sed optima in Lemno, & Cap-
padocia, effossa e speluncis. Quæ adhæsit saxis,
excellit. Glebis suus colos, extra maculosus. Hac-
que usi sunt veteres ad splendore. Species Sino-
pidis tres. Rubra, & minus rubens, & inter has
media. In Medicina usus blandus, emplastrisq;
& malagmatis sive sicca compositione eius, sive
liquida facilis, contra ulceræ in humore sita, ve-
luti oris, sedis. Aluum sistit infusa, Fæminarum
profluvia denarii pondere pota. Eadem adusta
siccat & scabicias oculorum, e vino maxime.
Hæc Plinius, apud quem plura, qui volet, de ea
legere poterit.

Præterea ne hoc quasi privilegium pecu-
liare uni Armeniæ concedatur, & reliqua
omnia genera Boli (quamvis magna cau-
tio sit non immerito propter tot imposturas hic
quog;

quog_z semper adhibenda) tanquam inefficacissima abjiciantur , autoritas & experientia doctissimorum virorum plurium obstare videtur . Nam idem Clariß. D. CRATO, & alii viri fide dignissimi testantur , se reipsa comperisse in peste VViennensi , multis saepe Bolum Hungaricum Tocaensem , quæ nunc etiam a pluribus in precio habetur , profuisse . Ea gleba , (ut doctiss. THOMAS JORDANVS Medicus apud Moravos præcipuus , in suis phænomenis accuratissimis ipsam describit) ad Beregzažum & Tokayum Pannorum prope Tibiscum oppida e scrobib. effoditur colore rubro , quæ etiam e specubus quibusdam & cavernis olei instar guttatum interdum stillat , et postea aëri exposita concrescit , atq_z in cretaceam substantiam induratur . Commendarunt illam quoq_z ad quos missa fuit , amici Itali , & ipse D. Jordanus in tabidis eius usum loco Boli orientalis prædicat . Tusa autem prius aquæ injicitur , & oleosa pars innatans colligitur , quæ asservari postea potest omni sabulo substituta . JOANNES PHILIPPVS INGRASSIA Protomedicus Siciliæ clariss. in 3. suo libro quem Italice de peste Panormitanâ numer magno studio conscripsit , Bolum Armeniam orientalem , quamvis eam pro vera non habeat , nec etiam Terram Lemniam aut Sigillatam (quandoquidē tingit digitos , quod Galenus improbat) esse velit , affirmat tamē in febrib. pestilentibus

lentibus & corporibus veneno infectis non pa-
rum præstisset. In cuius defectu suadet esse acci-
piendam alteram Italicam ex Fapygia sive Pu-
glia (vulgo dictam Materensem) allatam, que
cum Galeni bolo quoad colorem & substantiam
conveniat. Idem sentiunt plures alii probatiss.
Medici. Clariſſ. D. Crato, (cuius merito autori-
tati multum tribuimus) in superiori Catarrho
Epidemico, qui Anno Christi 80. ac paulo post
max. partem Europæ invasit, nihil magis pro-
fuisse Bolo Armenia orientali dicta, & cornu
cervi iusto, per litteras mihi aliquoties significa-
vit: ac ubi Bolus sit suspecta, omnino putat recte
illius loco cornu cervi esse substituendum. Resi-
ſtunt enim istæ terræ putredini, ut curatio ver-
mium quoq; manifeste comprobant, idem vero
præstare cornu cervi omnibus constat. Estque in
his singularis quedam facultas cogendi quasi
in unum locum malignitatem impressam hu-
moribus. Quare ut Camphora (que non postre-
mum remedium in peste tanquam diaphoretic-
um validum, præsertim si cum Ambra non illa
cineritia sed chrysea, que ut sulphur ardet, &
Bolo commisceatur, esse tradunt) repurgat spi-
ritus & serosos humores, sic bolus & cornu cer-
vinum in unum cogunt malignitatem & Na-
turam debiliorem factam ad expulsionem ten-
tandam juvant. Exemplum satis evidens pre-
bet cervisia, ea quamvis sit admodum turbida

&

& corrupta, injecta tamen creta vel putamini-
bus ovorum ustis rursum fit purior & saporem
meliorem acquirit, cum Creta vel similis res im-
puritatem illam ad se pertrahat. Ex quibus eti-
am patet, non perperam illos facere, qui in aliis
quoq; pestis differentiis, non solum in ea que fe-
brim hecticam habet conjunctam, quemad-
modum Galenus voluisse videtur, Bolo Armenia
utantur. Abluitur autem s&p numero etiam
per se, ut arena aut simile quippiam a reliqua
terra pinguiore & puriore separetur, non ut ali-
qua nova facultas illi concilietur. Colore verò
mutato, vires non statim etiam mutari tum
multa alia tum plantarum varia genera id sa-
tis abunde declarant.

Ex his omnibus satis manifeste ostensum es-
se arbitramur, quid de Bolo armenia vera &
eius succedaneis sit statuendum: quodque illa
orient. secundum nonnullorum opinionem, cer-
te non sit penitus rejicienda. Neque tamen con-
tra etiam temere, ut multi faciunt, aliis omni-
bus que tantum superficienius cum priore con-
veniunt, & quarum origo est incerta, neg, lon-
ga experientia a doctiss. Medicis sunt commen-
date, utendum esse censeo. De quibus particu-
latim agere nimis longum fore, & ex illis, que
jam attulimus, facile dijudicari poterunt. Atq;
ideo illis omissis pauca quadam de Terra quoque
Lemnia adjiciemus.

Certum

Certum autem est vulgo in officinis non pauciora adulterata atque penitus etiam falsa eius genera reperiri, quam in Bolo usu venire consuevit. At esse res diversas Bolum Armeniam orientalem & Terram Sigillatam supra indicatum fuit, atque idem Turcas quoque & Armenios affirmare audimus. Quid sit autem proprie terra Lemnia, & quae eius nota, & quo pacto hodie quoq; in ea insula effodiatur, non tamen eodem in loco, quem Galenus notavit, nemo, meo quidem judicio, melius atq; diligentius explicavit Doctiss. Stephano Albacario, qui ad imitationem Galeni universam insulam istam propterea circumire atque modum insuper & tempus effodiendi istam pleniss. describere voluit, in quadam epistola sua ad Dominum Augerium Busbekium tum Cesarium oratore ad Turcicum Imperatorem: quae cum satis sit prolixia, & impressa reperiatur sexto libro commentariorum in Dioscoridem D. Petri Andreæ Matthioli, in capite de Terra Lemnia, integrum hic non ascribendum, sed eo lectorum remittendum esse putavimus. Dicit autem autor illius, eam quae nostris diebus effoditur, ut plurimum esse albam, paucam habentem rubedinem admistam, rarissime autem inveniri rubram, similem Bolo orientali, cum Galeni temporibus instar rubricæ, excepto eo quod manus non tingeret, Terra Sigillata ruberet. Quare

con-

conjicit alium esse collem presentem, ex quo modo eruitur, ab eo qui a Galeno describitur. Non caret autem admiratione, cuius rei alii, quod sciam, non mentionem fecerunt, quod scribat suavem admodum odorē emittere locum istum ubi colligitur. Eligunt vero potiss. eam ceu meliorem, que inter quosdam lapides non admodum duros latitat, & tenax est atq. minime saxosa. Semel tantum in anno effoditur a Græcis, praesente Turcico prefecto, et certo quodam die, estq. capitale inde quippiam alio tempore auferre. Propter angustiam vero putei, ex quo eruitur, pauca illius copia haberi potest, & eruta diligenter eluitur ac in saccis quibusdam suspenditur, donec omnis aqua inde destillet, postea manibus eam subigentes in maiores vel minores trociscos efformant, sigillo Turcici Imperatoris obsignantes, atque universam impositam in cistam eodem sigillo munitam, Constantinopolim deferunt. Hinc quoque fit ut in Lemno, quamquam magno precio, nulla eiusmodi terra venalis inveniatur, nam & ipse prefectus, & alii nonnulli eius ministri parum de illa nocti eam neutiquam vendere, sed tantum amicis suis donare possunt. Ex his omnibus judicare licet, quid de terra sigillata, que ubiq. ita copiose non solum apud pharmacopæos, Sed omnis generis homines circumfertur, sentire, & quantum illi virium ascribere debeamus.

Ex

Ex variis autem terris sive Margis (sic .n.
Georgius Agricola nominare consuevit) eam
concinnari admista bolo Armenia orientali, vel
si huius copia habetur, ex sola illa efformari ne-
mini dubium est. Aliqui volunt Terram Sigil-
latam, quæ e Lemno affertur, vulgo nominari
Cretam Anatolicam. Sed Joan. Philippus In-
grassis loco superiori indicato existimat eam
esse Anatolicam, quam vulgo pharmacopæi &
mercatores in Italia pro terra sigillata ven-
dunt, illamq; perhibet in æstate circa solsticium,
quodam in loco Asie minoris, quam Anatoliam
sive Natoliam corrupto nomine hodie vocant,
colligi, unde Creta postea Natolica dicitur. Ex
qua illis in locis conficiuntur nonnulla vascula,
quæ ut coloratiora fiant, cretæ isti aliquid admi-
scerent Boli orientalis, ex quibus si principes &
alii bibant, opinantur sibi nulla venena noce-
re posse. Habetur præter has etiam terra Meli-
tensis albo colore, quam vulgus Gratiam S.Pau-
li (persuasum enim incole habent, D. Paulum
terra huic ad venenam hanc efficacitatem mira-
culo se indidisse) nominat, quæ, autore eodem
Ingrassis aliisve multis astipulantibus, contra
viperarum morsus venenatos, singulare esse re-
medium perhibetur, cuius satis magna copia
quoque ad alias regiones exportatur. Sed an hæ
terra omnes, excepta vera Lemnia, de qua pau-
lo post loquemur, contra pestis contagia e modo
quo

quo nunc fieri solet, semper & in omnibus compositionibus usurpanda sint nec ne, illisque excellens quadam vis ascribenda fuerit, non parum dubito, & propterea potius aliis efficacioribus & notioribus medicamentis esse fidendum, summopere suaderem. Ut autem relictis illegitimis terris eiusmodi, de veræ & genuinæ (quæ saepe Constantinopoli magnis viris singularis munera loco a Turcis (si modo nobiscum bona fide agant) donari, & inde in aliorum manus apud nos quoque venire solet) facultatibus aliquid quoque dicamus, Galenus & veteres alii eius tanquam contra pestem Alexipharmaci non meminerunt, neque apud Avicennam tale aliquid legitur. Senex etiam ille Lemnius, qui Galeno librum de ea conscriptum donavit, affirmabat vomitum ciere, si statim post venenum fuisset exhibita.

Scribit autem HORATIVS AVGENIVS, Medicus Serenissimi Duci Pedemontani doctiss. multoties hoc fuisse tentatum in hominibus qui venenum sumserant, exhibentes illis aliquid de Terra Lemnia quam selectissima, sed vomitum nullum inde esse secutum, ac inde magis etiam ventriculum roboratum, ut illi qui ante a facile vomebant, postea hoc non facerent, quod etiam in quodam qui Cantharides sumserat, contigisse affirmat. Habemus & nos aliquam partem Terræ Lemniæ, nobis trans-

K missæ,

missa, a quodam nobilissimo viro, qui ipse Constantinopoli a Purpuratis magni munera loco accepit, quam in exanthematis malignis aliquoties cum singulari successu exhibuimus. Vomitum autem excitasse nunquam observavimus. Causam itaq; eandem, qua Bolus Armenia orientalis, quam aliqui Rubricam Sinopiam, ut superius retulimus, faciunt, malignis humoribus resistit, & ipsos quasi in unum cogit, atque ideo pesti resistit procul dubio, ad Terram Sigillatam quoque non male poterimus referre, atque ideo vires Terræ Lemniæ & Boli non admodum discrepare erit statuendum. Turcas equidem satis constat in cibis suis terra, quæ hodie ex Lemno illis affertur, uti, procul dubio contravenena vel alio modo cibos corruptos facultatem non exiguum illi ascribentes, vim autem contra pestem, quemadmodum etiam lapidi Bezoar, fere nullam tribuere. Hæc breviter de his duobus medicamentis indicasse potius quam pluribus disputasse sufficiat, quæ spero omnibus Rerum Naturalium investigatoribus, studiosis artis Medicæ, & cæteris qui compositiones medicamentorum tractant, non ingrata futura, atq; etiam occasionem aliquam esse præbitura, ut plura de his & forsitan meliora in medium aliquando proferant.

Erat quidem animus, nonnulla quedam his addere de Vnicornu, cuius sane peculiares dotes

dotes contra venena ut non contemno, sic econtra propter magnam eius raritatem, & fraudes multiplices, quae in illo committuntur, ut plurimum mihi eius usum suspectum esse non eo inficias, & nisi certiss. experientia confirmatus cornua cervorum statuto tempore & aetate eorum collecta vulgari unicornui longe prefero. Sed quia jam ocio destituor, & aliis occupationibus obruor, tractationem de hoc & aliis pleniorem, Deo volente suo loco prosequi conabor.

*

K 2 CA-

CATALOGVS EORVM QVI SVPERIORIBVS

ANNIS DE PESTE ITALICA

aliquid publice litteris man-
darunt.

PEtierunt a me aliquot amici mei, ut catalogum eorum autorum, qui de peste ante aliquot annos in Italia multis in locis grassante quipiam litteris mandarunt (quorum scripta scirent me studiose conquisivisse) colligere & cum aliis communicare vellem, ut eo facilius quoque tales libros, cum alioquin ad nos raro afferri soleant, sibi comparare, eosque inspicere, atq; cum nostrorum doctissimorum Medicorum, qui & ipsi suas accuratissimas de hac lue, diversis temporibus lucubrationes in publicum dederunt, conferre possent. Quibus libenter sumus obsecuti, & ideo quicquid eiusmodi scriptorum ad nostras manus pervenit, annotare hic voluimus. Quamvis vero plures alii in eodem argumento procul dubio non contemnenda sui ingenii monumenta posteris reliquerint, quoniam tamen ea nondū ad nos allata sunt, facile illi mihi ignoscant, si hoc loco in numero aliorum nō fuerint comprehensi. Quod si & ipsi nobiscum aliquid suorum libro-
rum

rum communicare dignati fuerint, sentient nos
officiorum huiusmodi memores, & ubi occasio se-
ſe obtulerit, minime ingratos esse futuros.

A V T O R V M N O M I N A
Q VI LATINE DE PESTE
S C R I P S E R V N T.

Alexandri Massariæ Medici Vicentini de
peste libri II.

*Venetis apud Altobellum Salicatum. Anno
Christi 1579. in 4.*

Antonii Porti Firmani de peste libri III.
quibus accessit quartus de variolis & morbil-
lis.

Venetis apud Petrum Dehuchinum. 1580. in 4.

Christophori Baravali in Monsregalensi
Gymnasio Medicinam profitentis, de peste
liber.

*In monte Regali ex officina Leonhardi Torcen-
tini. 1565. in 8.*

Eudoxi Philalethis adversus calumnias
cuiusdam personati pro libello de febre pe-
stilente Hieronymi Donzellini Apologia.

*Venetis apud Sebastianum a Donnis. 1573.
in 4.*

Francisci Alphanii philosophi & Medici
Salernitani de peste & febre pestilente.

Neapoli, apud Horatium Salvianum. 1577. in 4.

Hieronymi Donzellini Philosophi & Medici de natura & cauſis atque legitima curatione febris pestilentis, in quibus etiam de Theriace viribus latius disputat .n. Apologia Eudoxi Philalethis aduersus Thessali Zoyli oppugnationes.

Venetiis, apud Andream Bochinum & fratres.
1571. in 4.

Hieronymi Mercurialis Foroliviensis Medici & Philosophi lectiones Patavii habitæ Anno Christi 1577. in quibus de peste in univerſum, & præſertim Veneta atque Patavina ſingulari quadam eruditione tractatur.
Venetiis, apud Paulum Meietum. 1577. in 4.

Ioannis Marinelli de peste & pestilenti contagio liber.

Venetiis, apud Gratioum Perchacatum. Anno 1577. in 4.

Petri Iacobi Zonelli Carmagnolensis commentarii de pestilenti statu.

Venetiis, apud Franciscum Portinarium. in 8.

Prosperi Borgarutii Medici & Philosophi de peste tractatus.

Venetiis, ex officina Marci de Maria Salernitani. 1565. in 8.

Thomæ Sommentii Medici Cremonensis de morbis qui per finitos populos adhuc graſſantur, & num ad pestilentes referendi

rendi sint, post prima responsa Mantua allata
brevis disputatio.

Cremonæ, apud Christophorum Draconium. Anno 1576. in 4.

N O M I N A   A V T O R V M
Q V I   I T A L I C E   A L I Q V I D
E D I D E R V N T.

Andreæ Gratioli Salonensis Commentarii de peste, in quibus continentur utilissimæ observationes de Natura, cauſis, & curatione illius, una cum catalogo omniū temporum, in quibus memorabiles pestes extiterunt. His adjunctus est tractatus doctus & anteā non editus Saladini Ferri Ascolani.

*Venetiis, apud Hieronymum Polum. Anno 1576.
in 4.*

Antonii Glifentis Brixiensis de cauſis præparantibus corpus humanum, ad recipiendam corruptionem pestilentem huius anni 1576. itemque generantibus pestem, & illam sæviorem reddentibus.

Eiusdem de ratione victus & aliis observandis ad præservationem necessariis tempore pestis. 1576.

Responsio eiusdem pro superiore tractatu de cauſis pestis ad Apologiam Hannibalis Raimundi Veronensis. 1576.

Baldassaris Pisanelli Bononiensis Medici
Commentarius de peste.

Rome, apud heredes Antonii Bladii. 1577.

Hieronymi Donzellini Medici & philosophi Veronensis brevis sed accuratiss. Commentarius de præservanda & curanda peste.
Venetiis, apud Horatium de Gobis Salonensem. 1577.

Horatii Augenii de Monte Sancto, de Modo præservandi a peste libri IIII.

Firmi, apud Astulphum de Grandi. 1577.

Ioannis Philippi Ingraffiæ protomedici Regii in regno Siciliæ de pestifero & contagioso morbo, affigente Panormim & alia loca vicina Anno Christi 1575 & 1576. una cum modo tam præservandi quam curandi se in ista lue.

Panormi, apud Joannem Matthæum. 1576. in 4.

Ioannis Turnonii de plebe S. Stephani Medici & Philosophi de peste & pestilente morbo libri IIII.

Florentiæ apud Georgium Marescottom.

Ioannis Baptiste Sufii Doctiss. Medici & Archiatri Ducis Mantuani de ratione cognoscendi pestem.

Mantua, apud Jacobum Ruffanellum. Anno 1576. in 4.

Iose-

Iosephi Daciani Medici Reipub. Vtinensis de peste & petechiis tractatus, in quo vera ratio docetur tam præservandi quam curandi hoc morbo correptos.

Venetis, apud Christophorum Zannetum. Anno 1576.

Marcelli Squarcialupi de Plumbino Medici & philosophi defensio contra pestem.

Mediolani, apud Petrum & Franciscum Tinos.

Michaëlis Mercati Medici Romani doctissimi, commentarii de peste accuratiss.

Romæ. 1577.

Ascanii Centurii de Hortensiis libri V. in quibus diligentiss. exponuntur omnes observationes, constitutiones, edicta publice proposita, atque alia plurima quæ contigerunt in Mediolanensi peste, Anno Christi 1576 & 1577. ad utilitatem aliarum civitatum Europæ, in simili calamitate constitutarum, diligentissime collecti.

Venetis, apud Joannem & Joan. Paulum Jolitos Ferrarienses. 1579. in 4.

Narratio earum rerum, quæ tempore pestis sive pestiferi contagii Mediolani acciderunt, a Calend. Augusti Anni Christi 1576. usque ad finem anni sequentis. Breviter descripta ex historia P. Bugati Mediolanensis.

Mediolani, apud P. Gottardum. 1578.

Edicta varia publice proposita Venetiis
& nonnullis aliis in locis.

SENECA IN TROADIBVS. 70.

Miser occupet præsidia, securus legat.

IOACH.

JOACH. CAMER. LECTORI.

Vm nonnullæ paginæ in fine vacuæ alioqui relinquenterur, putavi illas melius atq; rectius me complere non posse, quām si carmina quædam non minus pia quām erudita hoc loco exprimenda curarem: quorum autor fuit vir doctus admodum & gravis, HANNIBAL CRVCIVS, Secretarius Mediolanensis: quæ ille quasi animus ipsius aliquid eiusmodi præsagiret, composuit tempore pestis, ante aliquot annos Mediolani vehementer sœvientis, nam post fidelem & utilem operam natavatam patriæ suæ, ea lue ipse quoque tandem correptus obiit.

M^{Agne} pater, rerum cunctarum invicta potestas;
Qua mare, qua terras, qua cæli lucida templa
Æternis regis imperiis, atq; ordine certo
Ire diem noctemq; jubes, & quicquid ubiq; est
Gignis, alis, renovas, ornas, moderaris, adanges;
Hanc urbem tutare tuo cum numine sancto,
Qua diræ pestis lethali infecta veneno
Quid faciat, quidnam fugiat, quidnamve sequatur,
Aut quonam sese nunc vertat deniq; nescit.
Quando hac ulla tenus non est medicina reperta,

Graf-

Grassantis morbi qua vim depellere possit.
Omne ministerium Medicorum prorsus inane
Indomita insani reddit violentia morbi.
Non herbae, succive juvant, non Indica merces,
Non artes aliquae, non si nunc ipse Machaon
Afforet, aut artis Medicæ monstrator Apollo,
Auxilium miseris languentibus afferat ullum.
Quam bene nos poterant (si mens tum sana fuisset)
Portendi nobis aliquid ferale, docere
Qui furnæ mortis vultumq; habitumq; gerentes,
Tempore ab hinc parvo pugna simulacra cierunt.
Vna quidem mors est, sed non genus illius unum.
Hic caligantes oculos attollere cælo
Posse negans, jam jam vitalem deserit auram;
Ille dolore caput queritur torquerier acri.
Est, cui post aurem sanie taboq; tumescens
Vlcus hiat, parvoq; affert in tempore lethum.
Sunt, quibus ostendat medio se in pectore tabes:
Mortifer huic alas, illi occupat inguina bubo.
Est quoque, quando aliis alios arrépit ad artus.
Inficit hunc ægri contactus, at halitus illum:
Attræctare manu quos contigit æger amictus,
Resve alias quasvis, mortis certissima caussa est.
Hinc fit, uti genitor natum, natus genitorem
Negligat, uxorem conjux, uxorq; maritum.
Rara olim fuerat, nunc nulla est gratia fratum.
Quid? quod & innuptas matres liquere puellas,
Quæ pollinctorum, dictu miserable, fœdis
Tractate manibus jucundæ præmia vita
Amisere prius miseræ, quam noscere possent.
Nomen amicitiae quam fit venerabile, nemo
Ignorat: tamen hoc in tempore amicus amicum
Deserit, & Pyladem frustra expectarit Orestes.

Sic

Sic tristes animas numerosa inflétaq; turba
Exhalat, tetro inficiens simul omnia tabo.
Et quasi pertineat nihil ad se, efferre propinquus
Sanguinis immemores, spreta pietate, recusant.
Propterea fit, uti sine funere funera passim
Spectentur, semperq; nova formidine mentes
Horrescant crebra praesentis imagine mortis.

Iam vero & villas, & agrestum septa domorum
Occupat ista lues, ac jam rubigine aratra
Squalere incipiunt, viduantur rura colonis,
Matura frusta pendent e vitibus uva,
Putrescuntq; suā neglecta sub arbore poma,
Incerte amissō pecudes pastore vagantur.
Hinc nova venturi penitus spes interit anni;
Funesta hinc inimica fames procuditur urbi.

Tu solus pietatē tua mala pellere tanta,
Tu potes Omnipotens utramq; avertere pestem,
Vtq; velis, humili te flentes voce precamur.
Nos certe male grati animo, verbisque manuque
Turpia, dira, scelestā, nefanda admisiimus in te.
Et graviora pati nosmet meruisse fatemur:
Sed tamen ut longe sint maxima crima nostra,
Antua multimodis non est Clementia maior?
An potis est in te quisquam committere tantum,
Quin tua plus multo pietas dimittere possit?
Sic Cananæa pium te, sic & adultera sensit;
Et qui nocte illa ter te novisse negavit.
Obtinuit primus posse altitonantis olympi
Et clausas aperire fores & claudere apertas.
Nos igitur, nostri quos jam tædetque pudetque,
Pœnitet & scelerum tantorum, respice & audi
Omnipotens, precibusque piis P A T E R annue nostris:
Te pueri juvenesque rogam, populusque patresque,

Matres

Matres atque nurus, nuptæ, innuptæque puellæ.

*Nos tu olim cæca rerum caligine mersos,
Ignarosque tui, veraeque salutis egenos,
Nec de te quicquam tantum vel tale merentes
Sponte tua tanto dignatus honore fuisti,
Ut sœvi ereptos tætris e faucibus Orci,
Atque tui Gnatim miseranda morte piatos,
Celestis vita perfungi munere velles.*

*Quare in tam gravibus ne nos contemne periclis :
Sed procul hinc, procul hinc huins contagia morbi,
Pestiferamq; luem sub tristia Tartara mitte.*

*Hoc te per Gnatim ligno pendentis ab alto
Vulnera, perque alios illius mille labores,
Quos nostri causa est tot post ludibria passus,
Mortalem quando vitam immortalis agebat ;
Per si quid nostræ lacrimæque precesque valebunt,
Et quæ nunc facimus communia vota, rogamus,
Ut ne (quæ nostra est formido) more ferarum
Accipiat tellus infletos, inque sepultos.*

*Aut si omnes tabe hac absymi forte necesse est,
Tum validas nobis vires mentemque ministra
Intrepidam, mala tanta tui quo nominis ergo
Fortiter, invictoque animo perferre queamus.
Et simul ac corpus terræ, unde accepimus illud,
Quisque suum dederit (si non indigna petuntur)
Partem aliquam cœli semper stellantis apisci
Nos face, ubi aeterna tecum requie et fruamur,
Humani fastus ludibria despicientes.*

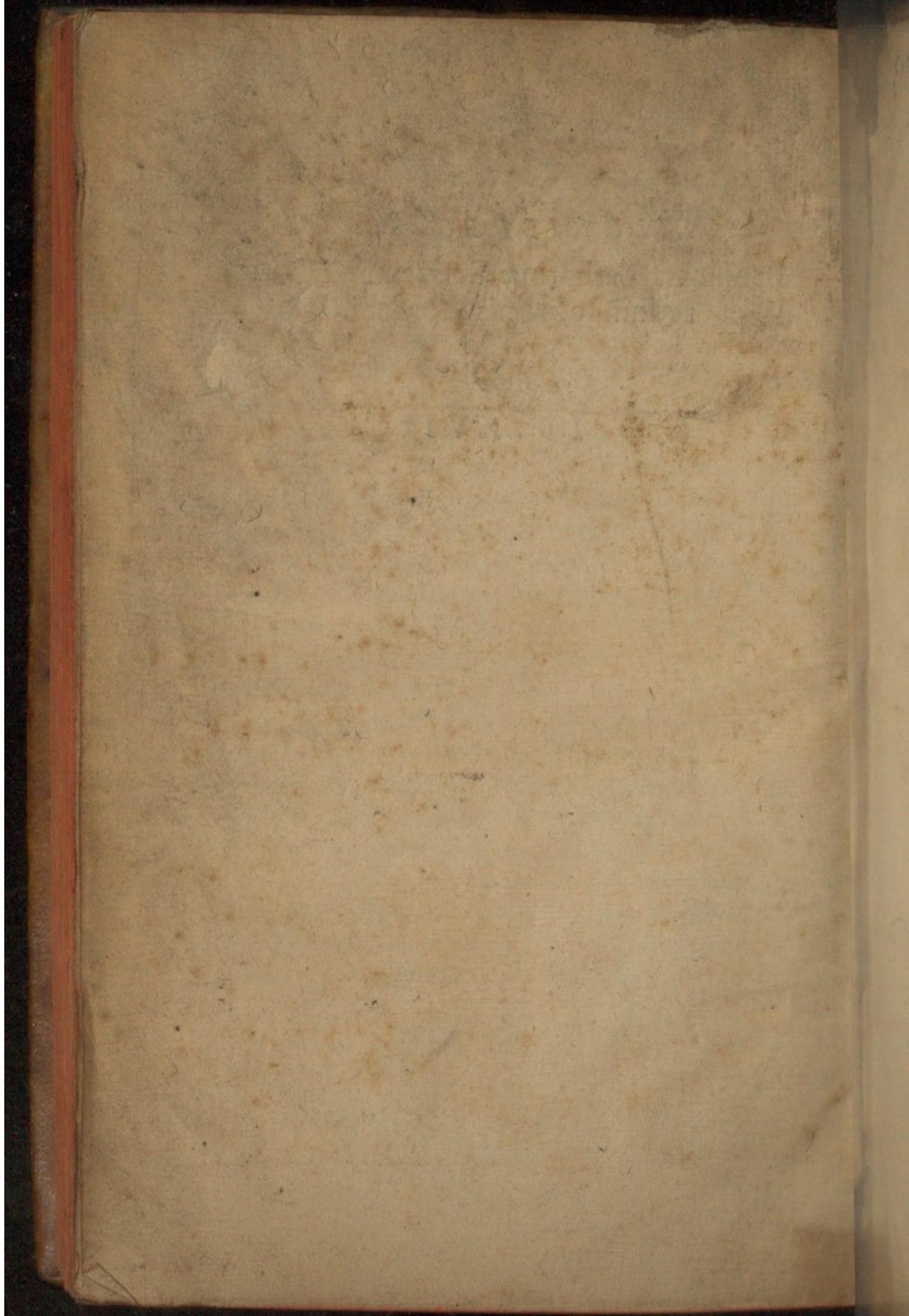
F I N I S.

N O R I B E R G A E,
In officina Catharinæ Gerlachin, & Hæ-
redum Iohannis Montani.

Anno

C I I A X C I C I

X, 7

Doctor. J. D. M. 1801
Kath. x. 1801
b. p. 1
T. H. M.

Gerritsen, Philadelph.

